MINISTERUL EDUCAȚIEI

CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI
ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
UNITATEA DE CERCETARE ÎN EDUCAȚIE

Liceenii din România

ANALIZA SERVICIILOR DE CONSILIERE LA LICEU

Provocări și direcții de îmbunătățire

Editura Centrului Național de Politici
și Evaluare în Educație
București, 2024
ISBN 978-606-8966-45-8

MINISTERUL EDUCAȚIEI

CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI
ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
UNITATEA DE CERCETARE ÎN EDUCAȚIE

Liceenii din România

ANALIZA SERVICIILOR DE CONSILIERE LA LICEU

Provocări și direcții de îmbunătățire

București, 2024

Coordonator:
Speranța Țibu

Prelucrări statistice:
Delia Goia

Colectivul de autori (în ordine alfabetică):
Petre Botnariuc, Andra Făniță, Delia Goia, Speranța Țibu

Tehnoredactare și design:
Cristina Valentina Slovineanu

Editura Centrului Național de Politici și Evaluare în Educație, București 2024
ISBN: 978-606-8966-45-8

Mulțumim conducerii unităților de învățământ/CJRAE/CMBRAE și cadrelor didactice care au sprijinit procesul de colectare a datelor cantitative și calitative care au stat la baza acestui studiu.

Acest raport național nu poate fi reprodus parțial sau integral, fără acordul scris obținut în prealabil de la Unitatea de Cercetare în Educație.

Cuprins

Capitolul 1 Introducere 7
Capitolul 2 Context și cadru 10
Capitolul 3 Metodologia cercetării 22
Capitolul 4 Profilul respondenților 28
Capitolul 5 Nevoile liceenilor, din perspectiva consilierului școlar 34
Capitolul 6 Activități de consiliere ca răspuns la nevoile identificate 48
Capitolul 7 Colaborare 55
Capitolul 8 Comunicare 58
Capitolul 9 Responsabilități și provocări 64
Capitolul 10 Concluzii și recomandări 74
Bibliografie 88
Anexe 92

Mulțumim **directorilor** CJRAE/CMBRAE (în funcție la momentul derulării cercetării) care s-au implicat direct în cercetare prin transmiterea unor rapoarte individuale de activitate și prin participarea la interviurile online: Robert Florin Florea (CMBRAE), Ovidiu Florin Toderici (CJRAE Arad), Cristina Mang (CJRAE Bihor), Daniel Tața (CJRAE Brașov), Constanța Monica Geambașu (CJRAE Ilfov), Mariana Camelia Bănescu (CJRAE Ialomița), Andreea Florentina Bădescu (CJRAE Mehedinți), Melania Pleșa (CJRAE Neamț), Sînziana Cristea (CJRAE Satu-Mare), Carmina Lidia Butoi (CJRAE Tulcea). Mulțumim **coordonatorilor** CJAP și **profesorilor** consilieri școlari care au participat alături de directorii CJRAE/CMBRAE la interviurile online: Monica Schiller (CJAP Brașov), Albu Simona Maria (CJAP Ilfov), Bianca Răducan (CJRAE Mehedinți), Dălcăran Niculina (CJAP Tulcea). De asemenea, mulțumim tuturor directorilor CJRAE/CMBRAE, coordonatorilor CJAP și profesorilor consilieri școlari care își desfășoară activitatea la liceu pentru participarea la cercetarea cantitativă și răspunsurile valoroase oferite la chestionarul online.

TABELE

Tabel 1. Fațete, roluri, competențe și activități ale consilierului de carieră 11
Tabel 2. Categorii și indicatori - cât de pregătiți pentru carieră se simt tinerii 14
Tabel 3. Corespondența dimensiuni - indicatori - itemi grila de interviu - itemi chestionar 26
Tabel 4. Distribuția eșantionului în funcție de prima specializare 28
Tabel 5. Distribuția eșantionului în funcție de ultimul nivel de studii finalizat ..29
Tabel 6. Distribuția eșantionului în funcție de vechime 29
Tabel 7. Distribuția eșantionului în funcție de gradul didactic 29
Tabel 8. Distribuția eșantionului în funcție de acreditare CPR 31
Tabel 9. Numărul consilierilor acreditați după Comisiile de acreditare CPR..... 31
Tabel 10. Acreditarea CPR în funcție de ultimul nivel de studii 31
Tabel 11. Acreditarea CPR în funcție de specializarea inițială în psihologie 31
Tabel 12. Acreditarea CPR în funcție de tipul liceului (liceu tehnologic) 32
Tabel 13. Rata abandonului în învățământul liceal 39
Tabel 14. Diferențe între nevoile de consiliere fete-băieți, în opinia consilierilor școlari..... 39
Tabel 15. Compararea nevoilor de consiliere între fete și băieți, în viziunea consilierilor școlari 41
Tabel 16. Rata abandonului școlar în învățământul liceal, pe filiere și profiluri ...43
Tabel 17. Opiniile consilierilor școlari cu privire la diferențe între nevoile elevilor, în funcție de filieră.....43
Tabel 18. Nevoile de consiliere ale liceenilor după pandemia de Covid-19, în viziunea consilierilor școlari 45
Tabel 19. Nevoi care s-au accentuat după pandemia de Covid-19, în opinia consilierilor școlari.....45

FIGURI

Figura 1. Distribuția evaluării utilității CPR nu urmează o curbă normală 32
Figura 2. Nevoile liceenilor, în opinia consilierilor școlari 33
Figura 3. Compararea nevoilor de consiliere între fete și băieți, în opinia consilierilor școlari 40
Figura 4. Nevoi ale liceenilor după pandemia de Covid-19, în opinia consilierilor școlari 46
Figura 5. Corespondența nevoi-activități derulate, în opinia consilierilor școlari 48

Figura 6. Tipuri activități 51
Figura 7. Actori cu care colaborează consilierii școlari 55
Figura 8. Cele trei zone de colaborare ale consilierilor școlari 56
Figura 9. Strategii de promovare utilizate de consilierii școlari 58
Figura 10. Canale online de promovare utilizate de consilierii școlari 60
Figura 11. Mijloacele de comunicare la distanță utilizate de consilierii școlari 61
Figura 12. Oportunități de feedback pentru liceeni 63
Figura 13. Dificultăți/provocări în activitatea de consiliere la liceu 65
Figura 14. Modalități prin care consilierii școlari gestionează dificultățile.....73

Capitolul 1

Introducere

Cercetarea cu titlul **„Analiza serviciilor de consiliere la liceu. Provocări și direcții de îmbunătățire”** reprezintă una dintre direcțiile de analiză în cadrul cercetării mai ample care vizează **implicarea școlară și calitatea vieții liceenilor din România, derulate de Unitatea de Cercetare în Educație în anul 2023**.

Prezenta cercetare vine în întâmpinarea preocupărilor legate de implicarea adolescenților în învățare și de nevoile lor variate și complexe. **Adolescența** este o perioadă caracterizată de schimbări semnificative în plan fizic, emoțional și al relațiilor sociale, perioadă care aduce provocări deosebite și presiuni școlare, sociale și personale considerabile. **Înțelegerea nevoilor liceenilor în acest context și identificarea unor tendințe și probleme specifice la această vârstă pot ajuta instituțiile școlare să ofere sprijin adecvat prin dezvoltarea unor activități și programe (în mod particular de interes pentru cercetarea noastră, de consiliere școlară) care să contribuie la dezvoltarea sănătoasă și la succesul lor școlar.** Cu atât mai mult cu cât elevii au traversat recent perioada pandemiei de Covid-19, am dorit să vedem dacă și în ce direcție s-au modificat nevoile liceenilor, pentru a putea contura strategii concrete și adaptate de sprijin.

Nevoile adolescenților în context școlar pot fi structurate pe câteva paliere. Pe de o parte, nevoile **socio-emotionale**, stabilirea și menținerea unor relații interpersonale armonioase, comunicarea și gestionarea emoțiilor reprezintă aspecte importante în această etapă a vieții. Adolescența poate fi caracterizată ca „o combinație de oportunități și provocări” (Andrei, 2020), cu dificultăți în managementul emoțiilor, vulnerabilități, dar și cu resurse și dezvoltări spectaculoase în plan fizic și cognitiv. Implicarea în comportamente de risc atrage atenția asupra unor provocări și nevoi din sfera **stilului de viță de calitate/sănătos**. Pe de altă parte, în plan **academic** adolescenții trebuie să facă față cerințelor școlare mai complexe decât la gimnaziu, în timp ce aspectele legate de viitoarea **carieră** capătă o importanță din ce în ce mai mare. Pe măsură ce se apropie de absolvirea liceului, adolescenții vor face alegeri în ceea ce privește învățământul superior și piața muncii, ei având nevoie de orientare și sprijin în luarea acestor deciziilor importante legate de viitorul lor.

Consilierii școlari reprezintă o interfață directă între adolescenți și sistemul de învățământ. Datorită pregătirii lor de specialitate în domeniul științelor educației și psihologiei, consilierii școlari dețin cunoștințele de specialitate, dar și experiența directă de lucru cu adolescenții, care le permit să formuleze opinii avizate cu privire la nevoile, dificultățile și aspirațiile liceenilor, să evalueze în mod riguros provocările cu care se confruntă adolescenții și să ofere sugestii pentru dezvoltarea unor strategii de sprijin. De asemenea, înțelegerea punctelor de vedere ale consilierilor școlari este importantă deoarece ei pot evalua

eficiența serviciilor de consiliere existente, pot ajuta la identificarea disfuncționalităților în furnizarea acestora și pot oferi sugestii valoroase pentru ca serviciile să răspundă și să fie mai bine adaptate cerințelor adolescenților.

Cercetarea noastră se focalizează pe identificarea și înțelegerea nevoilor de consiliere ale elevilor de liceu, așa cum sunt percepute de către consilierii școlari, concomitent cu evidențierea tipurilor de activități derulate și de provocări întâmpinate de către consilierii din liceele de stat din România, pe parcursul anului școlar 2022-2023. În final, ne-am propus să colectăm recomandările acestor specialiști pentru ca serviciile de consiliere școlară să poată veni cât mai bine în întâmpinarea nevoilor liceenilor.

Câteva clarificări suplimentare sunt necesare pentru ca specificul cercetării noastre să poată fi mai bine înțeles, atât în contextul general al serviciilor de consiliere școlară din România, cât și în ansamblul cercetării derulate de UCE despre implicarea școlară și calitatea vieții liceenilor: 1. Nu am adresat în mod particular problematica elevilor cu **CES** și ne-am focalizat asupra nevoilor generale ale liceenilor văzute de consilierii școlari, astfel încât să putem oferi viziunea specialiștilor, complementar viziunilor elevilor, profesorilor și părinților, viziuni care au fost analizate și prezentate în rapoarte distincte în cadrul cercetării mai ample derulate de UCE. 2. Din ansamblul responsabilităților consilierilor școlari care lucrează la liceu, ne-am centrat pe intervențiile acestora pentru **elevi**, făcând în mod intenționat un decupaj din ansamblul sarcinilor ce revin unui consilier școlar (care vizează multe alte arii precum lucrul cu părinții, sprijinul pentru profesori, colaborarea cu actori din comunitate). Am decis să ne concentrăm doar pe lucrul cu elevii din motive ce țin strict de metodologia cercetării, ca să putem răspunde mai bine scopului și întrebărilor de cercetare care pun în centrul investigației liceenii, fără ca acest lucru să însemne o minimalizare sau negare a importanței altor tipuri de activități pe care un consilier școlar le derulează la liceu. 3. Întrucât cercetarea a vizat liceenii și nevoile lor, am colectat cu prioritate informații de la consilierii școlari care lucrează la liceu și de la coordonatorii CJRAE/CMBRAE, pentru a avea informații reale și concrete despre ce se întâmplă în liceele din România cu ajutorul unor specialiști care lucrează în mod direct cu liceeni. Cu toate acestea, acolo unde informațiile au avut un caracter mai general și au migrat, inevitabil, către aspecte comune în munca oricărui consilier școlar (spre exemplu, provocările și dificultățile sistemice), am considerat important să le colectăm pe toate, așa cum au fost ele menționate de către participanții la cercetare, pentru că pun în evidență atât aspecte funcționale care merită continuate, cât și neclarități, limite și bariere ce pot fi întâlnite atât de consilierii care lucrează la liceu, cât și de consilierii școlari din grădinițe, învățământul primar, gimnazial sau școlile profesionale. Acestea pot contribui la înțelegerea imaginii de ansamblu a sistemului de consiliere școlară din România, cu punctele sale tari și practicile bune existente, și invită totodată la reflecție cu privire la punctele vulnerabile. În contextul noii legi a învățământului preuniversitar (2023), concluziile și recomandările cercetării pot fi utile și pentru elaborarea reglementărilor subsecvente pentru domeniul consilierii școlare.

Prezentul raport este structurat în zece capitole, cărora li se adaugă bibliografia și anexele. **Capitolul 1** conturează o introducere în problematica cercetării și o articulare a studiului nostru cu alte direcții concomitente și complementare de cercetare ale UCE dedicate liceenilor din România. **Capitolul 2** sintetizează câteva repere de context și cadru actuale ale consilierii școlare, cu accent pe rolurile și diversele fațete ale activităților de consiliere

școlară, așa cum reies din documente de politici sau cadre reglatoare, fundamentate pe date ale cercetării, la nivel național și internațional. **Capitolul 3** prezintă scopul, întrebările de cercetare, eșantionul, metodele și limitele cercetării, iar **capitolul 4** conturează profilul respondenților. **Capitolul 5** pune în evidență nevoile liceenilor, așa cum sunt ele percepute de consilierii școlari care lucrează în liceele de stat din România, în timp ce **capitolul 6** prezintă acțiunile derulate de consilierii școlari la liceu, ca răspuns la nevoile identificate. **Capitolele 7** și **8** ilustrează canalele și instrumentele preferate de promovare și comunicare ale consilierilor școlari la liceu, precum și diversitatea actorilor cu care aceștia colaborează. **Capitolul 9** prezintă responsabilitățile complexe și dificultățile pe care le întâmpină consilierii. În ultimul **capitol, 10**, am sintetizat concluziile, propunerile și recomandările, în scopul de a sprijini proactiv serviciile de consiliere școlară la liceu.

Capitolul 2

Context și cadru

Preocuparea pentru împlinirea personală, socială și profesională a cetățenilor Uniunii Europene, cu accent pe populația tânără, este afirmată prin documente de politici la nivel european, cum ar fi cele în domeniul drepturilor sociale sau al ocupării forței de muncă a tinerilor. Pentru împlinirea potențialului și pentru atingerea succesului socio-profesional, este nevoie de învățare pe tot parcursul vieții, dar și de acompaniere și sprijin continuu la orice vârstă, în acest sens fiind evidențiat rolul important al consilierii permanente. Consilierea școlară reprezintă un segment al consilierii permanente, fiind oferită în timpul în care tinerii sunt în școală, până la finalizarea învățământului obligatoriu. Pe acest segment, consilierii școlari pot realiza intervenții, activități sau programe care să vină în întâmpinarea nevoilor sistemice ilustrate prin documentele de politci în domenii precum dezvoltarea competenelor cheie și a celor transversale, asigurarea succesului școlar, bunăstării și stării de bine, reducerea abandonului școlar, îmbunătățirea rezilienței, sprijinirea planificării carierei în scopul creșterii ocupării forței de muncă și reducerii șomajului. Consilierea școlară poate fi văzută atât ca un mecanism proactiv, de informare și prevenire, cât și ca mecanism ameliorativ pentru reducerea barierelor, decalajelor sau deficitelor cu care se confruntă elevii, pe direcțiile mai sus amintite. Implicații și traiectorii posibile de acțiune pentru consilierea școlară se regăsesc în anexa 1, rezultate din analiza referințelor cu privire la consiliere permanentă dintr-o selecție de documente de politici recente la nivel european (2017-2023).

Pregătirea pentru carieră și pentru lumea muncii

Unul dintre domeniile care a beneficiat de interes, cercetări și numeroase clarificări la nivel european este cel al **consilierii și orientării în carieră (COC)**, văzută ca parte importantă a **consilierii permanente**. Prezentăm în continuare câteva dintre cele mai importante cadre în domeniul consilierii permanente și COC, relevante și pentru consilierea școlară din perspectiva atribuțiilor consilierului școlar în ceea ce privește pregătirea pentru carieră a liceenilor.

Rezoluția Consiliului Uniunii Eurpene (2008) definește consilierea permanentă ca „proces continuu care le permite cetățenilor de orice vârstă și în orice moment din viața lor să își identifice capacitățile, competențele și interesele, pentru a lua decizii în ce privește continuarea studiilor, formarea profesională și angajarea pe piața muncii, cât și de a-și gestiona traseele personale de viață în ce privește învățarea, angajarea și alte contexte. Consilierea și orientarea acoperă o gamă de activități individuale și colective de informare, consiliere, evaluarea competențelor, sprijin și tutorat în luarea deciziilor și dezvoltarea

competențelor de management al carierei". Totodată, rezoluția invită statele membre să întărească rolul consilierii (permanente, de carieră) în politicile și strategiile naționale de învățare permanentă prin stabilirea a 4 domenii prioritare de intervenție, relevante și pentru consilierea școlară: „încurajarea achiziției pe parcursul întregii vieți a competențelor de management al carierei, facilitarea accesului tuturor cetățenilor la servicii de consiliere, dezvoltarea sistemelor de asigurarea calității în furnizarea serviciilor de consiliere, încurajarea coordonării și cooperării între diferiții actori de la nivel local, regional și național".

Rețeaua europeană pentru politici în domeniul consilierii și orientării pe tot parcursul vieții (ELGPN) arată importanța competențelor de management al carierei, a valorificării noilor tehnologii informatice, asigurării unui acces larg la serviciile de consiliere, nevoia de colaborare interinstituțională pentru asigurarea de oportunități adecvate de formare inițială și continuă, și, nu în ultimul rând, de creștere a calității și eficacității serviciilor (ELGPN, 2015; Consiliul Uniunii Europene, 2008). Pentru a facilita înțelegerea la elevi a posibilităților de dezvoltare a carierei, rețeaua sublinază, prin documentele elaborate, necesitatea oferirii de sprijin atât elevilor, cât și părinților, profesorilor și conducerii școlilor (ELGPN, 2015).

Diversitatea respnsabilităților unui consilier al carierei reiese din prezentarea comparativă (tabel 1) care oferă trei tipuri de „lentile" prin care putem privi activitățile și competențele unui consilier al carierei: Hansen (2006) ilustrează 3 fațete ale activității pe care acesta o derulează, Schiersmann et al. (2016) sintetizează, din perspectiva formării practicianului, 5 roluri ale acestuia, așa cum au fost acestea elaborate de către NICE - *Network for Innovation in Career Guidance and Counselling in Europe,* în timp ce IAEVG - *International Association for Educational and Vocational Guidence* (2018) stabilește activități derivate din 12 competențe specifice.

Tabel 1. Fațete, roluri, competențe și activități ale consilierului de carieră

Hansen (2006) - fațete	Schiersmann et al. (2016) – NICE roluri	IAEVG (2018) – competențe specifice
		Orientare educațională pentru selectarea de trasee educaționale, cursuri, realizarea de planuri educaționale, depășirea obstacolelor în învățare și pregătirea pentru tranziții între niveluri educaționale sau de la educație la piața muncii
		Orientare în carieră pentru a stabili scopuri și strategii pentru a le atinge, reevaluarea continuă a obiectivelor, intereselor și deciziilor cu privire la educație și carieră
Informare pentru carieră prin oferirea de informații despre piața muncii, profile ocupaționale, trasee de educație și muncă	**Evaluare** și **informare** pentru carieră	**Informare** despre educație, formare, ocupații

Educație pentru carieră include activități în curriculum, extracurriculare, experiențe de muncă	**Educație** pentru carieră	
Consiliere pentru carieră prin instrumente de **autoevaluare**, consiliere individuală, consiliere de grup	**Consiliere** pentru carieră	**Consiliere** individuală sau de grup pentru a stimula autoreflecția cu privire la propria persoană, identificarea opțiunilor, luare deciziilor, rezolvarea dificultăților
Consiliere pentru angajare pentru stabilirea de scopuri de carieră și dezvoltarea de abilități pentru angajare (CV, prezentare la un interviu), planul de carieră)		
Plasare – munca în rețea cu angajatori, identificare oferte de locuri de muncă/angajare		**Plasare**
	Mangementul serviciilor de consiliere a carierei	**Managementul** serviciilor oferite
	Intervenții în sisteme sociale	**Colaborarea** și implicarea actorilor din **comunitate** (organizații, companii, instituții, autorități locale)
		Evaluare a caracteristicilor și nevoilor individuale sau de grup (inventare, chestionare, interviuri, analize de nevoi cu privire la abilități, bariere, interese, valori sau alte aspecte relevante) și explicarea rezultatelor și a implicațiilor
		Consultare și coordonare (părinți, profesori)
		Implementarea intervențiilor/ programelor pe diferite teme, în concordanță cu nevoile identificate
		Marketing și promovare a serviciilor atât în interiorul, cât și în afara organizației
		Lucrul cu persoane din **grupuri dezavantajate** (ex.: elevii din grupuri vulnerabile, migranți, refugiați)
		Contribuții la dezvoltare și implementare de **politici** (ex: pentru servicii adaptate unui anumit context cultural)
		Cercetare și evaluare

Sultana (2018) arată că unele dintre acestea, precum informarea, educația și consilierea pentru carieră pot fi realizate de către practicienii care lucrează în școli, în timp ce alte acțiuni precum consilierea pentru angajare sau plasarea sunt specifice consilierilor de carieră din agenții de ocupare. Complexitatea rolurilor și a responsabilităților unui consilier de carieră reies și din clasificarea propusă de Ford în 2001, care arată că un consilier al carierei oferă informații, predă, oferă consultanță, colaborează în rețea, sprijină, susține, monitorizează, mentorează, oferă feedback, evaluează, derulează cursuri, analizează date, inovează (Sultana, 2018).

În contexte școlare, rezultatele studiilor arată că intervențiile de succes în domeniul consilierii și orientării carierei (Hooley, 2014) îmbunătățesc implicarea elevilor în învățare, clarifică traseele educaționale și de carieră, sprijină achiziția competențelor de management al carierei (pentru managementul învățării, al carierei și managementul vieții personale), precum și a abilităților de angajare. Hughes (2009) arată că abilitățile bine dezvoltate de explorare a carierei și obiectivele și așteptările clare de carieră ajută tinerii să-și atingă potențialul atât în școală, cât și în momentele de tranziție; serviciile de consiliere asigură un impact pozitiv multinivelar asupra clienților (încredere în sine, motivație, abilități de luare a deciziilor, de planificare a carierei și asupra progresului în învățare și în muncă); oferirea de consiliere aprofundată individuală oferă elevilor timpul necesar și oportunitatea de a explora propriile perspective și opțiuni de carieră. Smith et al. (2005) sugerează în plus următoarele tipuri de rezultate: dezvoltarea abilităților de explorare a carierei și de autocunoaștere care au un rol important în deciziile de carieră în momente de tranziție școlară sau în viața profesională; tinerii dobândesc mai eficient abilitățile de utilizare a informațiilor de carieră și despre piața muncii prin activități practice; sunt mai eficiente intervențiile în consiliere care sunt proiectate flexibil în acord cu nevoile elevilor, decât cele centrate pe nevoile organizației sau ale macrosistemelor; îndrumarea individuală în carieră contribuie la obținerea de rezultate ale învățării relevante (abilități de dezvoltare a carierei, conștientizarea oportunităților, explorarea carierei și luarea deciziilor).

Studiul *Career readiness* al *Organisation for Economic Cooperation and Development - OECD* (2021) și-a propus să ofere sugestii și recomandări guvernelor, școlilor și angajatorilor despre cum să pregătească mai bine elevii pentru viitorul lor profesional/carieră. Plecând de la datele PISA 2018 care arată că tinerii au ambiții de carieră înguste, confuze și adesea influențate de mediul socio-economic din care provin, precum și că 25% dintre elevii de 15 ani nu au vorbit cu nimeni despre ce ocupație pot avea după ce își finalizează studiile (Mann et al., 2020), studiul OECD identifică 11 indicatori cu privire la cât de pregătiți pentru carieră *(career readiness)* se simt tinerii de 14-16 ani. Indicatorii sunt grupați în 3 categorii: explorare, experimentare și a te gândi la viitorul profesional (tabel 2) și arată direcțiile și acțiunile eficiente de consiliere a carierei care au avut loc cât timp elevii au fost în școală și care au contribuit la succesul tinerilor în viața lor profesională ca adulți, făcând o diferență în ceea ce privește statutul de NEET (tineri care nu se regăsesc nici în educație, nici în formare și nici pe piața muncii), salariul (angajare cu normă întreagă), satisfacția legată de progresul în carieră/satisfacția în muncă (Andrei, 2023). Cele 3 direcții de acțiune și indicatorii aferenți arată totodată acțiuni ce pot fi implementate în școli, cu relevanță dovedită pentru parcursul profesional după finalizarea școlii. Acestea trebuie să facă parte din portofoliul de activități ale consilierului școlar și pot fi realizate împreună cu profesorii diriginți, ONG-uri și companii/instituții/angajatori, ca parte a unei abordări de tip *whole school approach* cu privire la pregărirea pentru carieră a tinerilor.

Tabel 2. Categorii și indicatori - cât de pregătiți pentru carieră se simt tinerii

Explorarea viitorului	Experimentarea viitorului	Să ne gândim la viitor
Discuții cu angajatori/angajați		
Târguri de carieră	Muncă part-time	Certitudinea cu privire la carieră
Vizite la locuri de muncă și jobshadowing	Voluntariat	Ambiția cu privire la carieră
CV și interviul de angajare		Alinierea
Conversații despre carieră, inclusiv cu profesorii		Motivația pentru școală/educație
Programe scurte cu focalizare pe carieră		

Concluzia studiului este că sistemele eficiente de educație sunt cele care, prin consiliere și orientare a carierei, văzută ca o responsabilitatea a întregii școli și comunități, vor sprijini tinerii să aibă acces la instrumente și resurse de care au nevoie pentru managementul tranzițiilor și pentru a conecta experiența școlară cu felul în care ei își văd propriul viitor, prin acțiuni ce vizează explorarea, experimentarea și reflecția cu privire la viitorul profesional.

Dezvoltarea socio-emoțională

O altă dimensiune importantă a activităților de consiliere școlară o reprezintă cea **socio-emoțională**. *The Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning - CASEL* arată că în ultimii ani a crescut atât cererea pentru implementarea unor programe în domeniul socio-emoțional în școli, date fiind numeroasele beneficii în plan școlar și al dezvoltării personale a elevilor, cât și provocările pe care le întâmpină profesorii din întreaga lume de a lucra cu generațiile actuale de elevi, de a crea un curriculum incluziv și a veni mai eficient în întâmpinarea nevoilor elevilor din grupuri vulnerabile. CASEL (https://casel.org/) arată că „învățarea socio-emoțională este o parte integrală a educației și dezvoltării umane, un proces prin care tinerii și adulții dobândesc cunoștințele, abilitățile și atitudinile pentru a-și gestiona emoțiile, a-și atinge scopurile, a fi empatici față de ceilalți, a avea relații armonioase și a lua decizii în mod responsabil față de sine și față de ceilalți". Modelul CASEL are la bază 5 competențe socio-emoționale, care reprezintă totodată 5 arii care sprijină învățarea și dezvoltarea:

- **Auto-conștientizarea** – abilitatea de a recunoaște emoțiile, gândurile și valorile personale și influența acestora asupra comportamentului;
- **Managementul personal** - abilitatea de a regla în mod eficient propriile emoții, gânduri și comportamente în diferite situații;
- **Conștientizarea socială** - abilitatea de a înțelege punctele de vedere ale altor persoane, inclusiv ale persoanelor aparținând unor medii și culturi diferite;
- **Abilități de relaționare și comunicare** - abilități de a stabili și menține relații sănătoase și satisfăcătoare cu diverse persoane și grupuri;

- **Luarea deciziilor** - abilitatea de a face alegeri constructive și corecte în comportamentul personal și în interacțiunile sociale, bazându-ne pe: standarde etice, preocupări privind siguranța, norme sociale, evaluarea realistă a consecințelor, starea de bine personală și a altora (Conferința Națională Euroguidance România 2019, Fișa Model CASEL)

Cefai (2018) consideră că mulți copii vin la școală purtând anumite „poveri" care împiedică/fac dificilă învățarea, și care rezultă, spre exemplu, din bullying, conflicte în familie, schimbări în structura familială, statut socio-economic dezavantajat. Politicile educaționale au căutat abordări care să poată veni în întâmpinarea nevoilor elevilor care se confruntă cu astfel de provocări, una dintre acestea fiind educația socio-emoțională. Această abordare beneficiază de un set consistent de evidențe ale studiilor care arată un impact pe multiple planuri: de la rezultate imediate, observabile în timpul școlii precum dezvoltarea unor atitudini pozitive, comportamente prosociale, sănătate mintală și stare de bine, atitudini îmbunătățite față de școală și față de învățare – la rezultate pe termen lung (6 luni până la 3 ani după intervenție) în ceea ce privește îmbunătățirea nivelului de educație, angajare și sănătate mintală, reducerea criminalității și a consumului de substanțe psihoactive. Cefai (2021) arată că nu e suficientă achiziția de cunoștințe pentru ca elevii să își poată asuma rolul de cetățeni activi, educația trebuie să contribuie și să ofere cadrul adecvat pentru asigurarea sănătatății și stării de bine a elevilor.

În studiul *Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey 2021/2022* derulat sub egida Organizație Mondiale a Sănătății, Cosma et al. (2023) arată că fetele și-au autoevaluat sănătatea mintală și starea de bine mai rău comparativ cu băieții, în timp ce o treime dintre adolescenții de 15 ani participanți la studiu s-au simțit nervoși sau iritați cel puțin o dată pe săptămână, fără energie („*low*" – 1 din 4) sau cu dureri de cap mai mult de o dată pe săptămână (1 din 5). Durlak et al. (2011) au arătat că intervențiile în cele 5 arii ale dezvoltării socio-emoționale au condus la rezultate școlare mai bune ale elevilor care au participat față de cei care nu au participat la astfel de programe. De asemenea, studii longitudinale au demonstrat faptul că tinerii cu abilități socio-emoționale mai dezvoltate manifestă mai rar agresivitate, delincvență, consum de substanțe psihoactive și au rate mai scăzute de abandon școlar (CASEL, 2015).

Greenberg (2023) arată că programele implementate au dezvoltat ceea ce și-au propus să dezvolte, adica abilități socio-emoționale, care la rândul lor au condus la o implicare școlară crescută, rezultate școlare mai bune, mai multe comportamente pro-sociale, au redus stresul și au diminuat problemele de comportament. Abordările din acest registru vin foarte bine și în întâmpinarea nevoilor individuale de consiliere la vârsta adolescenței, care, așa cum arată Balica et al. (2016), vizează „adaptarea la schimbările fizice, construirea și adaptarea la o nouă imagine corporală, navigarea într-o lume socială mai largă, gestionarea unei rețele mai mari și a unui mediu social din ce în ce mai complex, performanță academică, construirea unei identități, dobândirea autonomiei în raport cu adulții, precum și față de semeni".

Consilierea școlară la nivel internațional

Importanța domeniilor **dezvoltare școlară, dezvoltare socio-emoțională** și **consilierea și orientarea carierei** și modalitățile în care pot fi abordate de către consilierii școlari sunt ilustrate în Modelul Național ASCA elaborat de către *American School Counselor Association - ASCA*: „Un cadru/repere pentru programe de consiliere școlară" (eng. *The ASCA National Model: A Framework for School Counseling Programs*). Acesta reprezintă în Statele Unite ale Americii cadrul pentru elaborarea, implementarea și evaluarea unui program de consiliere școlară, sprijinind consilierii școlari în eforturile de a ajuta elevii să se focalizeze pe dezvoltarea **școlară, pentru carieră și socio-emoțională**, astfel încât să obțină nu doar succes școlar, ci și să trăiască vieți împlinite ca membri responsabili ai societății.

Cele 3 domenii de acțiune pentru consilierul școlar, definite în modelul ASCA sunt:

- **Dezvoltare școlară**: (*Academic Development*) – sprijinirea și maximizarea competențelor de învățare ale elevilor;

- **Carieră** (*Career Development*) – sprijinirea elevilor pentru 1. a înțelege conexiunile dintre școală și lumea muncii și 2. a planifica și traversa diferite perioade de tranziție, spre exemplu între diverse niveluri educaționale, de la școală la muncă sau între diverse ocupații de-a lungul vieții;

- **Dezvoltare socio-emoțională** (*Social/Emotional Development*) – sprijinirea elevilor în a-și gestiona emoțiile și a învăța și aplica abilități de relaționare.

Activitățile pe care un consilier școlar le poate derula cu **elevii**, pe fiecare dintre cele 3 domenii, pot fi de tipul serviciilor directe pentru elevi (instruire/predare, evaluare, consiliere individuală, de grup, la clasă) sau al serviciilor indirecte (consultare, colaborare, trimiteri către alți specialiști). Activitățile directe presupun interacțiuni directe cu elevii, în timp ce serviciile indirecte vizează interacțiuni cu profesori, părinți, angajatori pentru a-i sprijini și/sau pentru a organiza împreună cu aceștia activități dedicate elevilor. Se specifică totodată că 80% din activitatea consilierului școlar trebuie să fie dedicată serviciilor directe și indirecte pentru elevi. Pe lângă activitățile cu elevii, modelul ASCA arată și alte tipuri de activități în care un consilier școlar se implică, precum managementul programelor și activităților sau evaluarea acestora. De asemenea, modelul recomandă un raport de 1 consilier la 250 elevi (1:250) pentru a putea exista un impact semnificativ la nivelul elevilor dintr-o școală.

În ceea ce privește activitățile cu elevii ale consilierului școlar, ASCA a elaborat standarde naționale pentru consilierea elevilor denumite „Atitiudini și comportamente pentru succesul elevilor: pregătirea pentru școală, viață și pentru carieră a fiecărui elev K-12" (*ASCA Mindsets & Behaviors for Student Success: K-12 College- and Career Readiness for Every Student*) care cuprind 35 standarde aplicabile la cele 3 domenii (școlar, carieră, socio-emoțional). Standardele descriu cunoștințele, atitudinile și abilitățile pe care elevii le vor demonstra ca rezultat al activităților/programelor de consiliere în care au fost implicați. Prin conținutul lor, standardele recunosc importanța competențelor transversale pentru succesul școlar, în carieră și în viață al elevilor și se împart în 2 categorii: 1. Standarde atitudinale (*mindset standards*) care includ atitudinile sau credințele elevilor despre ei înșiși/însele în relație cu învățarea și 2. Standarde comportamentale (*behavior standards*) care

includ comportamentele asociate cu a fi un elev de succes: în ceea ce privește a. Strategiile de învățare, b. Abilitățile de management personal (concentrare pe scop în ciuda obstacolelor și evitarea distragerilor sau tentațiilor) și c. Abilitățile sociale.

Un studiu comparativ al sistemelor de consiliere școlară din 12 țări (Popov & Spasenovic, 2020) relevă caracterul multi-funcțional al acestora, direcțiile numeroase și extrem de diverse în care trebuie să se îndrepte acțiunile unui consilier școlar. Dacă în unele țări se pune accentul pe sprijinirea elevilor în dezvoltarea și învățarea lor personală (Danemarca, Irlanda, Regatul Unit), în altele, accentul cade pe realizarea cu succes a activității școlare și îmbunătățirea funcționării generale a școlii, ca instituție (Croația, Slovenia, Serbia). Mai mult decât atât, în ceea ce privește elevii, direcțiile de acordare a sprijinului pot fi foarte diferite: dacă în Regatul Unit îndatoririle principale se centrează pe îngrijirea sănătății mintale, în Austria sau Irlanda accentual cade pe consiliere și sprijinul școlar și de orientare în carieră. Autorii mai arată că profesia de „consilier școlar" este întâlnită sub diferite denumiri în sistemele școlare analizate: consilier școlar (Malta, Slovenia, Regatul Unit, SUA), consilier de orientare (Irlanda), consilier educațional (Austria), consilier pedagogic (Bulgaria), consilier psiho-pedagog (Danemarca), expert asociat (Croația, Macedonia de Nord, Serbia). Cu toate acestea, există multiple similarități la nivel de roluri ale consilierilor școlari: sprijinirea dezvoltării psihologice, școlare și sociale a elevilor; consultarea elevilor, părinților și profesorilor; rezolvarea conflictelor dintre profesori și elevi; sprijinirea elevilor în identificarea abilităților, capacităților personale și a intereselor de carieră; prevenirea abandonului școlar; sprijinirea integrării școlare și a procesului de învățare; orientarea în carieră; colaborarea cu personalul școlii și menținerea documentației de consiliere școlară. Autorii enumeră și multitudinea de termeni din documentele naționale de reglementare a activității în domeniul consilierii, care desemnează rolurile deosebit de variate ale unui consilier școlar. Această varietate face ca postul de consilier școlar să fie, în concepția autorilor, „cea mai multi-funcțională profesie din sistemul de învățământ", el trebuind, pe lângă activitatea directă cu elevii, să interacționeze cu foarte multe categorii de reprezentanți ai altor instituții sau ai comunității. Astfel, rolurile consilierului identificate în sistemele analizate sunt de: consilier, reprezentant, agent, persoană încredințată de potențialul clientului, colaborator, conducător, consultant, coordonator, diplomat, entuziast, expert, explorator, ghid, inițiator, lider, ascultător, mediator, mentor, navigator, negociator, observator, pedagog, profesionist, psiholog, cercetător, specialist, susținător, educator, profesor.

După cum se arată în analiză, consilierul școlar trebuie să asigure dezvoltarea optimă psihologică, socio-emoțională și cognitivă a elevilor, să sprijine elevii pentru luarea deciziilor și rezolvarea problemelor, dar și să sprijine autoritatea școlară, colegii, să intermedieze situațiile de conflict între elevi, părinți și profesori, să definească strategii de îmbunătățire a organizării școlii și climatului, să realizeze sedințe individuale sau de grup pentru membrii comunității școlare și să caute sprijin din partea instituțiilor sociale și psiho-medicale sau chiar să contacteze la nevoie poliția sau instanțele de judecată. Printre funcțiile comune identificate, studiul evidențiază: identificarea dificultăților psihologice, de învățare și de integrare socială ale elevilor, identificarea elevilor cu nevoi speciale (incluzând supradotații); informarea actorilor școlari în acord cu nevoile acestora; sprijinirea dezvoltării personale a elevilor; realizarea de consultații individuale și de grup (atât cu elevii, cât și cu părinții, profesorii sau alți membri ai școlii); orientarea elevilor și părinților în momentele de tranziție între diferite niveluri educaționale și integrarea pe piața muncii; prevenirea riscurilor și a abandonului școlar; medierea și rezolvarea problemelor dintre elevi, profesori, părinți

și directori; monitorizarea și evaluarea procesului școlar și a calității participării școlare; dezvoltarea de instrumente pentru optimizarea activității de consiliere; cercetarea pentru dobândirea de informații despre tendințele domeniului și ale pieței muncii, însușirea critică de bune practici și inovații pentru îmbunătățirea activității. Acestea reprezintă, în opinia autorilor „un spectru nenatural de probleme diverse pe care consilierul ar trebui să încerce să le rezolve" (Popov și Spasenovic, 2020). Pe lângă aceste multiple responsabilități, consilierii școlari reprezintă în majoritatea sistemelor analizate și un liant important între membrii organizației școlare (elevi, părinți, profesori, directori, alți specialiști din școală) și specialiști sau reprezentanți ai diferitelor organizații, ai familiei sau societății în general (asistenți sociali, psihologi, logopezi, medici, ONG-uri, centre de informare profesională, poliție și instanțe de judecată). În Irlanda, Regatul Unit și Statele Unite consilierii școlari au obligații clare în ceea ce privește colaborarea cu universitățile sau cu reprezentanții mediului de afaceri (Popov și Spasenovic, 2020).

Rapoartele naționale Cedefop confirmă diversitatea rolurilor și a responsabilităților consilierilor școlari din diferite sisteme educaționale la nivel european. Astfel, spre exemplu în Cipru (Cedefop, 2023), în ceea ce privește elevii de liceu, scopul serviciilor de Consiliere educațională și de carieră (*Career Counselling and Educational Services - CCES*) îl constituie dezvoltarea personală, socială și de carieră a elevilor. În Finlanda (Cedefop, 2021), obiectivul consilierii și orientării este de a susține dezvoltarea personală astfel încât elevii să își poată dezvolta abilitățile de învățare și cele sociale, de a putea face alegeri cu privire la viața personală, educație, viitor, să devină conștienți de posibilități și să poată avea o influență asupra planificării și deciziilor cu privire la propria viață. Fiecare școală trebuie să elaboreze propriul plan de oferire a serviciilor de consiliere și orientare. În Estonia (Cedefop, 2020) există o strategie cu privire la învățarea permanentă care subliniază importanța serviciilor de consiliere și orientare, iar dezvoltarea competențelor de management al carierei începe de la grădiniță. Legea educației prevede, de asemenea, servicii de consiliere și orientare a carierei pentru elevi, școlile fiind obligate să asigure accesul la astfel de servicii. Curriculumul școlar pentru învățământ secundar superior include 8 teme principale, una dintre acestea fiind Învățarea permanentă și consilierea carierei.

Consilierea școlară în România

În România, serviciile de consiliere permanentă sunt menționate în Legea Educației 1/2011, aflată în vigoare la momentul derulării cercetării noastre. Legea oferă definiția consilierii și orientării carierei pe tot parcursul vieții care se referă la „totalitatea serviciilor și activităților care asistă persoanele de orice vârstă și în orice moment al existenței lor să facă alegeri în sfera educațională, de formare sau muncă și să își gestioneze cariera" (o definiție asemănătoare cu cea menționată de Rezoluția Consiliului Uniunii Europene, 2008) și precizează că aceste servicii sunt realizate inclusiv prin unități și instituții de învățământ, asigurând astfel un cadru general pentru școli de asumare a unui rol activ în ceea ce privește pregătirea pentru carieră a tinerilor. Sunt menționate aceleași 5 tipuri de activități de consiliere și orientare a carierei ca cele prezentate de Hansen (2006) și anume: informarea cu privire la carieră, educația cu privire la carieră, consilierea pentru carieră, consilierea pentru angajare, plasarea, stipulându-se accesul nondiscriminatoriu la astfel de servicii gratuite în învățământul preunivesitar, văzute ca servicii generalizate, disponibile tuturor elevilor: „Statul asigură accesul gratuit la servicii de consiliere și orientare în carieră tuturor elevilor, studenților și persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă". Aceeași

lege prevede coordonarea la nivel județean a seviciilor de consiliere școlară prin CJRAE/CMBRAE în ceea ce privește asistența psihopedagogică/psihologică, serviciile logopedice, evaluarea și orientarea școlară și profesională, medierea școlară și consultanța pentru educație incluzivă. De asemenea, în contextul integrării în învățământul de masă a elevilor cu CES, CJRAE/CMBRAE deține atribuții de „organizare a serviciilor de sprijin educațional" pentru „evaluarea, asistența psihoeducațională, orientarea școlară și orientarea profesională a copiilor, a elevilor și a tinerilor cu cerințe educaționale speciale".

Legea educației 1/2011 construiește premisele colaborării interministeriale „pentru sincronizarea și continuitatea activităților de consiliere și orientare în carieră de care beneficiază o persoană pe parcursul întregii vieți". Acest lucru va fi continuat prin ordine emise în comun de miniștrii educației și muncii, care aprobă o Metodologie-cadru (OME 4469/2012, MMFPS 1.804/2012 și Metodologia de utilizare a instrumentelor Europass și Youthpass) prin care se construiește cadrul general de oferire a serviciilor de consiliere și orientare de carieră pe tot parcursul vieții. Un alt cadru general de recunoaștere a importanței serviciilor de consiliere din învățământul preuniversitar este Hotărârea Guvernului 994/2020 care include în standardele de calitate Aracip privind autorizarea, funcționarea provizorie, acreditarea și evaluarea externă periodică a școlilor - a unui indicator privind „obligativitatea asigurării de către unitățile de învățământ preuniversitar de stat, particular și confesional a serviciilor de orientare și consiliere pentru elevi".

Consilierul școlar beneficiază în România de un standard ocupațional identificat în Clasificarea ocupațiilor din România (COR) prin codul 235903, încadrându-se în Cadrul european al Calificărilor (EQF) la nivelul 6. Profilul de competență al consilierului școlar, descris de standardul ocupațional (Autoritatea Națională pentru Calificări, 2010) include următoarele competențe cheie, competențe generale, dar și un set de competențe specifice - analiza problemelor specifice mediului școlar, organizarea activităților de consiliere educațională, orientarea vocațională, educația pentru carieră, promovarea programelor de educație pentru sănătate, aplicarea principiilor, metodelor și tehnicilor de consiliere educațională. Conform standardului ocupațional, consilierul școlar realizează următoarele **sarcini**:

- analizează problemele specifice mediului școlar: adaptare școlară, motivație școlară, deprinderi de studiu, absenteism, eșec și abandon școlar;
- observă și evaluează performanța școlară, comportamentul și dezvoltarea elevului, utilizând metode și instrumente specifice consilierului școlar;
- identifică problemele de natură familială (abuz, neglijență, hărțuire) care pot afecta dezvoltarea și performanța școlară a elevului;
- planifică și organizează activități de consiliere educațională individuală și/sau de grup adresate elevilor;
- oferă intervenții cu caracter suportiv în situații de criză elevilor care se confruntă cu dificultăți specifice mediului școlar: dificultăți de învățare, dificultăți de adaptare școlară, absenteism;

- implică elevii în activităţi de autocunoaştere şi dezvoltare personală şi îi asistă în formarea şi dezvoltarea deprinderilor şi atitudinilor utile în luarea deciziilor legate de carieră;

- investighează caracteristicile personale relevante pentru orientarea vocaţională şi le analizează în raport cu opţiunile şi oportunităţile educaţionale şi profesionale ale elevilor; întocmeşte profilul vocaţional şi recomandă elevilor programe de studiu adecvate aptitudinilor, intereselor şi scopurilor educaţionale;

- organizează activităţi extracurriculare care facilitează accesul elevilor la informaţii relevante pentru deciziile legate de alegerea carierei (zilele carierei, vizite în instituţii/organizaţii, invitaţi din diferite domenii de activitate);

- dezvoltă şi implementează programe de prevenţie şi intervenţie privind violenţa în şcoală, consumul de droguri şi alcool şi alte comportamente de risc; recomandă şi încurajează elevii şi părinţii acestora să solicite şi să accepte asistenţă specializată în cazul în care se confruntă cu probleme de sănătate fizică şi/sau psihică;

- selectează şi aplică principii, metode şi tehnici de consiliere educaţională;

- colaborează cu părinţii, tutorii legali şi alţi specialişti în educaţie (cadre didactice, psiholog şcolar) în scopul adaptării programei la nevoile elevului, precum şi a soluţionării problemelor şcolare, comportamentale sau de altă natură ale elevului.

Atribuţiile principale ale consilierilor şcolari sunt stabilite prin Ordinul nr. 5555/2011 pentru aprobarea **Regulamentului** privind organizarea şi funcţionarea centrelor judeţene/ al municipiului Bucureşti de resurse şi asistenţă educaţională şi vizează:

- **cunoaşterea si consilierea psihopedagogică** a preşcolarilor/ elevilor, inclusiv a celor cu CES (în scopul orientării şcolare, profesionale şi a carierei elevilor) prin consultaţii individuale şi colective;

- îndrumarea **părinţilor** şi sprijin metodologic pentru **cadrele didactice**;

- **colaborarea** (profesori itineranţi, cabinete logopedice, mediatori şcolari, instituţii şi organizaţii neguvernamentale);

- **elaborarea de studii psihosociologice** privind opţiunile elevilor claselor terminale;

- realizarea de **recomandări şi trimiteri** spre alte instituţii (centre logopedice, comisii de expertiză, cabinete medicale, cabinete psihologice).

Pe lângă acestea, consilierul școlar are și obligații față de școala/școlile în care își derulează activitatea, derivate din statutul său de profesor: afișarea programului de lucru, prezentarea în consiliul profesoral a unui raport de activitate, colaborarea cu personalul didactic al unității de învățământ în care funcționează, participarea la consiliile profesorale și la ședințele cu părinții, participarea la diverse proiecte și programe educaționale.

Noua **Lege a învățământului preuniversitar (2023)** aduce aspecte de continuitate, dar și modificări importante cu privire la rolurile și atribuțiile consilierilor școlari. Este reafirmată importanța serviciilor de **consiliere și orientare permanentă** ca parte a sistemului de învățare pe tot parcursul vieții și este subliniat dreptul statutar al elevilor de a accesa servicii de **informare și consiliere școlară, profesională și intervenție psihologică de calitate**. O prezentare detaliată a aspectelor care vizează consilierea școlară și CJRAE/CMBRAE și se regăsește în anexa 2. Pentru modificările vizate sunt necesare reglementări ulterioare, detalieri și clarificări, pentru care sperăm că vor fi utile atât datele cercetării ce vizează nevoile adolescenților, cât și recomandările formulate în capitolul final al prezentului raport.

Capitolul 3

Metodologia cercetării

Scopul cercetării îl reprezintă analiza **nevoilor** liceenilor, din perspectiva consilierilor școlari, și a **activităților** derulate de consilieri la liceu ca răspuns la aceste nevoi, pe parcursul anului școlar 2022-2023, precum și formularea unor **recomandări** pentru derularea unor activități și programe viitoare de consiliere școlară care să răspundă cât mai bine nevoilor liceenilor.

Astfel, cercetare a fost ghidată de următoarele **întrebări de cercetare**:

- Care sunt **nevoile** liceenilor, așa cum sunt acestea văzute de către consilierii școlari? Există nevoi diferite la gimnaziu față de liceu? Dar între filiere? S-au schimbat acestea după pandemie?

- Cum răspund consilierii școlari la nevoile identificate, ce tipuri de **activități** derulează? Care este ponderea activităților de consiliere individuală în ansamblul responsabilităților unui consilier școlar? Ce nevoi de sprijin are consilierul școlar în derularea activităților?

- Care sunt principalele categorii de actori cu care **colaborează** consilierii școlari? Este consilierul un specialist care stă preponderent cu elevul în cabinetul său sau interacționează cu diverși actori în derularea activităților și programelor pentru elevii de liceu?

- Care sunt cele mai utilizate metode și medii de **promovare** utilizate de către consilierii școlari pentru a face vizibile serviciile pe care le oferă? Cum se promovează ei pentru a-și face mai bine cunoscute activitățile și rolul în școală?

- Ce canale de **comunicare** cu liceenii utilizează consilierii școlari? Cum și în ce măsură sunt utilizate noile tehnologii în comunicare? Cum se realizează consilierea la distanță?

- Care sunt **provocările** cu care se confruntă consilierii școlari la liceu? Cu ce dificultăți se întâlnesc practicienii, care pot afecta eficiența intervențiilor pe care le derulează?

- Ce **sugestii și recomandări** au consilierii școlari pentru îmbunătățirea calității serviciilor pe care le oferă liceenilor?

Grupul țintă este format din **consilierii școlari** care lucrează în liceele din învățământul de stat din România și **directorii** CJRAE/CMBRAE. Am considerat importantă opinia practicienilor și a managerilor de servicii de consiliere școlară cu privire la nevoile liceenilor pentru a oferi perspectiva acestor specialiști în educație, complementar opiniilor exprimate de elevi, profesori și părinți care au constituit subiectul altor secțiuni ale cercetării din care studiul nostru face parte.

Cercetarea s-a derulat în ***perioada*** **ianuarie-decembrie 2023.** ***Designul cercetării*** a integrat **analiza documentară, două analize calitative preliminare și o cercetare cantitativă**:

A. Analiză documentară a unor rapoarte, studii și documente de politici la nivel național și internațional care să evidențieze cele mai importante reglementări și tendințe privind intervențiile, activitățile și programele de consiliere școlară.

B. Două analize preliminare au stat la baza construirii instrumentului de colectare a datelor cantitative:

- **B.1. Analiza rapoartelor de activitate anuale** ale consilierilor școlari din România - pentru a extrage exemple relevante de activități de consiliere școlară derulate în liceele românești. A fost transmisă o adresă din partea CNPEE-UCE către 9 Directori CJRAE/CMBRAE în care se prezenta scopul cercetării și se solicitau rapoarte individuale de activitate. Am primit și analizat un total de 33 rapoarte individuale de activitate, câte 4 din fiecare regiune de dezvoltare, respectiv 5 din Regiunea Vest. De asemenea, am primit un număr relativ egal de rapoarte ale consilierilor școlari care lucrează în licee din mediul urban și rural (17 respectiv 16), conform tabelului din anexa 3.

- **B.2. Interviuri online cu directorii** Centrelor Județene de Resurse și Asistență Educațională/Centrului Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională (CJRAE/CMBRAE) pentru a identifica punctele tari și provocările cu care se confruntă consilierii școlari din liceele din România ca bază de pornire în construirea chestionarului pentru consilierii școlari. A fost transmisă o invitație de participare la interviuri online către aceiași directori din 9 CJRAE/CMBRAE care ne-au transmis rapoarte individuale de activitate în etapa precedentă (un CJRAE nu a putut participa, un CJRAE a fost înlocuit, iar un CJRAE ne-a sprijinit să pilotăm și să îmbunătățim grila de interviu). În analiza și codificarea finală a răspunsurilor la interviu au intrat, în final, 7 CJRAE/CMBRAE, conform tabelului din anexa 4. Grila de interviu a fost fost realizată pe baza informațiilor extrase din rapoartele individuale anuale de activitate și a fost pretestată cu un director CJRAE și coordonator CJAP în cadrul unui interviu față-în-față, fiind îmbunătățită în urma feedback-urilor primite.

C. Anchetă pe bază de chestionar

Realizare chestionar

Chestionarul a fost realizat în urma analizei datelor calitative provenite din interviurile detaliate cu directorii de CJRAE/CMBRAE, din care au reieșit temele relevante pentru consilierii școlari care lucrează în licee. Aceste teme au stat la baza construcției itemilor de chestionar, prin prisma relevanței lor pentru activitatea consilierilor școlari. Ulterior, chestionarul a fost aplicat pe un eșantion reprezentativ la nivel național de consilieri școlari, cu scopul de a evalua și cuantifica aspectele emergente din interviurile calitative. Chestionarul a fost transmis online, prin intermediul platformei SurveyMonkey (SurveyMonkey Inc., US, https://www.surveymonkey.com).

Populație

Nu am avut date exacte referitoare la numărul consilierilor școlari care lucrează în licee. Am avut date exacte, la nivel de județ și separat pentru mediul urban și rural, despre: număr persoane angajate pe postul de consilier școlar, număr de unități de învățământ de nivel liceal și număr total de unități de învățământ. Utilizând aceste date, am estimat numărul consilierilor angajați în licee prin calcularea ponderii unităților de tip liceal din totalitatea unităților școlare (urban și rural), iar apoi înmulțirea acestei ponderi cu numărul consilierilor școlari angajați în județ, separat pentru urban și rural. În urma acestui calcul, am estimat un număr aproximativ de 810 consilieri școlari în liceele din mediul urban, respectiv 73 în cele din mediul rural.

Eșantion

Eșantionul final de consilieri care au oferit răspunsuri valide la chestionar a fost de 592, dintre aceștia 503 lucrând în licee din mediul urban, iar 89 în licee din mediul rural. Eșantionul este reprezentativ la nivel național și la nivelul mediilor de apartenență, în condițiile în care, pentru populația estimată, un eșantion reprezentativ la un nivel de încredere de 95%, cu o marjă de eroare de ±3% ar fi de 461 consilieri școlari din licee din mediul urban și 69 din mediul rural. Nu ne-am propus obținerea reprezentativității la nivelul regiunilor României, deoarece, din cauza numărului total redus al consilierilor, am fi avut nevoie de un eșantion total minim de 810 consilieri, ceea ce ar fi fost nefezabil.

Chestionarul a fost distribuit electronic către toate CJRAE din țară (42), solicitându-se redirecționarea acestuia către toți consilierii școlari din liceele din respectivele județe. În strategia de colectare a datelor, am decis să nu stabilim un eșantion predefinit din cauza particularităților demografice ale grupului țintă. Având în vedere numărul limitat de consilieri școlari, proporția necesară pentru un eșantion reprezentativ ar fi inclus un segment semnificativ din totalul populației de consilieri. Acest fapt, combinat cu ratele de răspuns tipice pentru chestionarele online, ne-a determinat să anticipăm riscul unui număr insuficient de răspunsuri, în cazul în care am fi limitat participarea. Prin urmare, am ales să invităm întreaga populație de consilieri școlari de la liceu, maximizând astfel potențialul de obținere a unui număr de răspunsuri suficient pentru a asigura validitatea și relevanța analizei. În plus, fiecărui județ i-a fost comunicat numărul estimat de consilieri școlari așteptați să participe. Având în vedere rata redusă de participare la sondeje online (spre exemplu, într-o cercetare recentă realizată de către *American School Counseling Association*, 2021, rata de răspuns a consilierilor școlari la un chestionar online a fost de 9,4%), situația

colectării datelor a fost monitorizată permanent și am trimis e-mailuri suplimentare către unele județe, în cazurile în care răspunsurile colectate au fost sub așteptări, asigurând astfel o colectare de date exhaustivă și relevantă pentru obiectivele studiului.

În procesul de colectare a datelor am întâmpinat o discrepanță între estimările inițiale și datele colectate efectiv. Inițial, estimasem un număr de 73 de consilieri școlari care lucrează în liceele din mediul rural. Cu toate acestea, numărul real al răspunsurilor valide a fost de 89, depășind astfel estimarea noastră inițială. Această divergență ne-a indicat o subestimare a populației totale de consilieri școlari din mediul rural. Această constatare ne oferă o oportunitate valoroasă de a revizui și îmbunătăți metodologia noastră de estimare. Este clar că, în acest caz, modelele și presupunerile noastre inițiale necesită ajustări pentru a reflecta mai precis realitatea demografică a consilierilor școlari. Pe lângă revizuirea metodologiei, această experiență scoate în evidență necesitatea unei colectari administrative mai riguroase și detaliate a datelor. Din cauza lipsei datelor exacte privind numărul consilierilor școlari în licee, am fost nevoiți să ne bazăm pe estimări, ceea ce a evidențiat o lacună în sistemul de colectare și raportare a datelor la nivelul administrației centrale. Deși există date disponibile privind numărul consilierilor școlari angajați pe județe și pe medii de rezidență, acestea nu sunt defalcate pe niveluri de învățământ, aspect care poate fi parțial explicat de realitatea că mulți consilieri lucrează la mai multe niveluri de învățământ simultan.

Metodologie de analiză

a. Date cantitative

- **Curățarea bazei de date**: A fost realizată o curățare riguroasă a bazei de date pentru a asigura acuratețea și fiabilitatea datelor în analizele ulterioare.

- **Statistici descriptive de bază**: Acestea au fost realizate pentru a obține o înțelegere preliminară a tendințelor, distribuției și caracteristicilor centrale ale datelor.

- **Teste statistice pentru identificarea diferențelor**: Am folosit diverse teste statistice, cum ar fi testul Chi-pătrat sau Analiza variației (ANOVA), pentru a identifica diferențe semnificative între grupuri și variabile.

- **Calcularea indicilor de dispersie**: În unele situații am determinat coeficientul de variație și indicele Gini pentru a evalua dispersia și inegalitatea datelor.

- **Analiza factorială**: Am aplicat această metodă pentru a explora structurile latente și a identifica factorii subiacenți care influențează variabilele studiate.

Toate analizele au fost efectuate utilizând softul R (R Core Team, 2022), versiunea 4.2.2, prin intermediul interfeței RStudio (Posit team, 2023), versiunea 2023.6.0.421, asigurând astfel o abordare transparentă în analiza datelor. Scriptul detaliat al analizei este disponibil la cerere.

b. Date calitative

Rapoartele de activitate au fost analizate pentru a extrage date relevante cu privire la activitățile derulate de consilierii școlari la liceu în anul școar 2022-2023. Din cauza faptului că rapoartele de activitate nu erau structurate pe niveluri de învățământ, am întâmpinat dificultăți în a identifica informațiile care vizau strict activitățile de consiliere de la liceu. Din acest motiv, au fost extrase doar informațiile despre care autorii rapoartelor au menționat explicit că se referă la liceu și despre care putem spune, deci, cu certitudine că se referă la acest nivel de învățământ, pe care le-am inserat în cadrul prezentului raport ca exemplificări concrete la temele analizate.

Răspunsurile oferite de către directorii CJRAE/CMBRAE în cadrul **interviurilor** au fost analizate în două modalități: a. codificări în funcție de anumite teme, acolo unde a fost posibil acest lucru, în urma cărora au reieșit categorii relevante pentru respectivele teme. Rezultatele acestei analize au fost utilizate în elaborarea itemilor și a variantelor de răspuns ale chestionarului adresat consilierilor școlari (tabel 3). b. extragerea unor citate relevante, pentru a aduce exemplificări concrete pentru datele statistice obținute în urma prelucrărilor răspunsurilor la chestionare.

Tabel 3. Corespondența dimensiuni - indicatori - itemi grila de interviu - itemi chestionar

Dimensiuni	Indicatori	Item grila interviu	Item chestionar
Profilul consilierului școlar la liceu			
	Formare inițială Vechime Grad	1	3
	Acreditarea CPR		4
Nevoile liceenilor			
	Tipuri de nevoi	2	5
	Nevoi în funcție de gen		6, 7
	Nevoi în funcție de profil		8-18
	Nevoi după pandemie		19, 20
Activități, roluri și responsabilități			
	Corelația activități-nevoi	3-8	21
	Tipuri de activități/ responsabilități		22, 23
	Tipuri de dificultăți		26
	Răspunsuri la dificultăți		27
	Munca în echipă, colaborare	9	24, 28

Comunicare			
	Strategii de comunicare Canale online Comunicare la distanță Feedback din partea elevilor	10	25
Recomandări			
	Sugestii, propuneri	11, 12	29

Limite ale cercetării

Bias de completare voluntară: Chestionarul a fost distribuit tuturor consilierilor școlari din liceele din învățământul de stat din România, dar completarea acestuia a fost la discreția fiecărui consilier. Prin urmare, este posibil ca cei care au ales să răspundă să aibă anumite caracteristici comune sau opinii diferite față de cei care au ales să nu participe.

Focus doar pe învățământul de stat: Numărul de licee private în România nu este foarte mare și nu am inclus consilieri școlari din învățământul privat. Ca atare, rezultatele vor include doar opiniile practicienilor din învățământul de stat cu privire la nevoile elevilor de liceu cuprinși în învățământul de stat.

Estimări bazate pe date limitate: Lipsa datelor exacte privind numărul consilierilor școlari în liceele de stat din România a dus la necesitatea estimărilor. Aceste estimări s-au bazat pe date disponibile, care nu erau defalcate pe niveluri de învățământ. Acest lucru a dus la o posibilă inexactitate în estimarea populației țintă.

Dificultăți în analizarea rapoartelor individuale anuale de activitate: Am întâmpinat dificultăți în acest demers întrucât datele au fost prezentate după diferite structuri (nu a existat un model unitar de raport de activitate, care să fie utilizat de către toate CJRAE/CMBRAE). De asemenea, datele au fost prezentate global și nu au fost structurate pe niveluri de învățământ. În consecință, am optat pentru păstrarea din această analiză preliminară doar a unui corp de date relativ limitat, despre care putem însă spune cu certitudine că vizează nivelul liceal.

Puține date din cercetări similare realizate pe același segment și pe același an școlar ca cercetarea noastră: Domeniul consilierii școlare, ca atare, nu beneficiază de un corp de date ale cercetării amplu, cu atât mai puțin segmentul consilierii școlare la liceu și aproape inexistente prin raportare la anul de referință în care s-a derulat cercetarea noastră. De aceea, am optat să oferim, pentru comparație, și date care vizează sisteme de consiliere școlară în ansamblu (nu doar date pentru liceu), date despre sisteme cu tradiție și anvergură mult mai mari ca sistemul de consiliere școlară românesc (ex.: SUA), precum și date din ani școlari diferiți, pentru a oferi unele jaloane care să îl ajute pe cititor să se orienteze și să-și contureze mai clar imaginea cu privire la domeniul consilierii școlare (la liceu) în România.

Capitolul 4

Profilul respondenților

Eșantionul cercetării este **reprezentativ** pentru populația de consilieri școlari din România care lucrează în licee, la interval de încredere 95, marjă de eroare ±3%. De asemenea, este reprezentativ pentru populația de consilieri școlari care lucrează în licee din mediul urban, respectiv mediul rural.

Eșantionul este format din respondenți care provin din toate **județele** țării, lucrează preponderent în mediul **urban** (84,97%) și sunt preponderent **femei** (92,57%) (anexa 5). Spre comparație, într-o cercetare derulată de *American School Counseling Association* (2021) nu doar la liceu, ci pentru toate nivelurile educaționale, 87% dintre respondenți au fost femei.

Remarcăm ponderea mare a celor care au ca primă specializare **psihologia** (61,76%, tabel 4), procente mai mici având ca prime specializări științele educației/pedagogia (17,60%), sociologia (9,48%), psihopedagogia (7,11%) sau asistența socială (2,20%). Dintre cei care au o a doua specializare, cei mai mulți au optat tot pentru psihologie (35), urmați de cei care au optat pentru științele educației/pedagogie (8) (anexa 6).

Tabel 4. Distribuția eșantionului în funcție de prima specializare

Specializare	Frec	Procent
Psihologie	365	61,76
Pedagogie	104	17,60
Sociologie	56	9,48
Psihopedagogie	42	7,11
Asistență socială	13	2,20
Filosofie	5	0,85
Limba și literatura română	2	0,34
Drept	1	0,17
Geografie	1	0,17
Mașini termice	1	0,17
Teologie	1	0,17

Distribuția eșantionului în funcție de ultimul nivel de studii finalizat arată că peste jumătate dintre respondenți au diplomă de **masterat** (66,72%), o treime au doar licența, doctoratul este deținut de 2,70% și 1 singur respondent deține studii postdoctorale

(tabel 5). Aproape jumătate dintre respondenți au o **vechime mai mare de de 15 ani** (48,15%), în timp ce 15,88% sunt la început în această ocupație, având o vechime de 1-5 ani (tabel 6). Majoritatea respondenților dețin **gradul didactic I** (58,11%), în timp ce fără grad didactic regăsim un procent mic de 5,24% consilieri școlari (tabel 7). Spre comparație, în cercetarea ASCA (2021), 97% dintre respondenți aveau diplomă de master (dintre care 85% master în consiliere școlară și 12% în altă disciplină) și 3% dețineau diplomă de doctor. În ceea ce privește experiența în consiliere școlară, 20% aveau o experiență de 1-5 ani, 22% de 6–10 ani, 18% de 11–15 ani, 14% de 16–20 ani și 18% peste 20 de ani. Remarcăm procente mult mai mari de consilieri școlari americani cu master decât consilieri școlari români, precum și diferențe în procentelor celor cu vechime sub 10 ani (27% România și 44% în SUA), însă procente similare în ceea ce privește doctoratul și vechimea de peste 20 de ani.

Tabel 5. Distribuția eșantionului în funcție de ultimul nivel de studii finalizat

Nivel_studii	Frec	Procent
Masterat	395	66,72
Licență	180	30,41
Doctorat	16	2,70
Postdoctorat	1	0,17

Tabel 6. Distribuția eșantionului în funcție de vechime

Categorie vechime	Frec	Procent
1-5 ani vechime	94	15,88
5-10 ani vechime	66	11,15
10-15 ani vechime	147	24,83
15-20 ani vechime	189	31,93
peste 20 ani vechime	96	16,22

Tabel 7. Distribuția eșantionului în funcție de gradul didactic

Grad didactic	Frec	Procent
Grad I	344	58,11
Definitivat	114	19,26
Grad II	103	17,40
Fără grad didactic	31	5,24

În funcție de tipul de liceu, peste jumătate dintre respondenți lucrează într-un **liceu tehnologic** (310), urmați de cei care lucrează într-un liceu teoretic (242) sau vocațional (81). Este destul de rar ca un consilier școlar să lucreze în mai multe licee, în cadrul eșantionului nostru doar 20 dintre cei 592 de respondenți lucrează în liceu **tehnologic și în liceu teoretic,** 12 în liceu teoretic și vocațional, 9 în tehnologic și vocațional. Nu există consilieri școlari în eșantion care să lucreze la toate trei tipurile de liceu (anexa 7).

Distribuția eșantionului în funcție de **acreditarea** din partea **Colegiului Psihologilor din România (CPR)** arată că jumătate dintre cei investigați (53,04%) nu dețin o astfel de acreditare (tabel 8). Distribuția eșantionului după comisiile de acreditare arată

interesul consilierilor școlari către acreditări în **Psihologie clinică și psihoterapie** sau în **Psihologie educațională, consiliere școlară și vocațională**: o treime dintre respondenți dețin acreditare în clinică (189) și o treime în educațională (173). Alte acreditări sunt obținute în Psihologia muncii, transporturilor și serviciilor (65), Psihologie pentru apărare, ordine publică și siguranță națională (35) și o singura acreditare la Comisia metodologică (tabel 9). De asemenea, remarcăm tendința de obținere a **dublei acreditări** în **clinică** și **educațională** (64 respondenți dețin ambele acreditări), precum și un interes moderat de a obține mai multe acreditări: în clinică, educațională și muncă (17 respondenți) sau clinică, educațională, muncă și apărare (9 respondenți) (anexa 8). Spre comparație, în cercetarea ASCA (2021):

- 78% dintre respondenți dețineau o certificare ca *„National Certified Counselor"(NCC[1])* obținută de la *National Board of Certified Counselors (NBCC)*,
- 20% o licențiere de *„National Board Certified Teachers" (NBCT[2])*,
- 16% o certificare ca *„National Certified School Counselor" (NCSC[3])* obținută de la *National Board of Certified Counselors (NBCC),*

în timp ce trei sferturi dintre respondenți erau membri ai *American School Counselor Association - ASCA*. Trebuie spus că în SUA, există o diferențiere între „licențiere" și „certificare": „licențierea" (*licensure*) se referă în SUA la procesul prin care se dobândește o licență de a practica în calitate de consilier școlar. „Licențierea" este acordată de o autoritate de reglementare a statului și este necesară pentru a exercita ocupația într-o școală sau în altă instituție educațională. Procesul de obținere a „licenței" implică îndeplinirea anumitor cerințe educaționale, experiență practică supervizată și trecerea unui examen specific pentru consilieri școlari. Aceste cerințe variază în funcție de statul în care individul dorește să practice; „certificarea" (*certification*) în consiliere școlară din SUA se referă la recunoașterea profesională a abilităților și calificărilor unei persoane în domeniul consilierii școlare. Aceasta nu este o licență oficială de practică, ci mai degrabă atestă că individul îndeplinește anumite standarde și criterii în domeniul consilierii școlare. Procesul de „certificare" poate varia în funcție de organizația sau asociația profesională care oferă certificarea. Acesta poate include evaluarea calificărilor educaționale, experiența practică și, în unele cazuri, susținerea unor examene de specialitate. Certificarea poate fi utilizată pentru a evidenția competențele profesionale.

Observăm că, spre deosebire de România, în SUA există o asociație puternică dedicată exclusiv domeniului consilierii școlare (*American School Counseling Association*) și un organism de certificare la nivel național (*National Board of Certified Counselors*), cu influențe majore în ceea ce privește trasarea direcțiilor privind calitatea serviciilor oferite de consilierii școlari. Spre deosebire, în România nu există o asociație profesională în domeniul exclusiv al consilierii școlare, situație în care consilierii școlari și-au îndreptat atenția preponderent către Colegiul Psihologilor din România (CPR) care, în funcție de specializările inițiale ale consilierilor școlari, oferă acestora posibilitatea acreditării la diferite comisii de specialitate, printre care și comisia de Psihologie educațională, consiliere școlară și vocațională. Alte mecanisme asociative cu o oarecare vizibilitate pentru consilierii școlari sunt Asociația Națională a Psihologilor Școlari (înființată în 2006 de un grup de psihologi din universități)

1. https://www.nbcc.org/certification/ncc
2. https://www.nbpts.org/
3. https://www.nbcc.org/certification/ncsc

și Asociația Consilierilor Români (ACROM), care însă nu dispun de o aderență masivă, la nivel național, din partea consilierilor școlari.

Tabel 8. Distribuția eșantionului în funcție de acreditare CPR

Acreditare_CPR	Frec	Procent
Nu	314	53,04
Da	256	43,24
În curs de a obține acreditarea	22	3,72

Tabel 9. Numărul consilierilor acreditați după Comisiile de acreditare CPR

Comisie_acreditare	Frec
Clinică	189
Educațională	173
Muncii	65
Apărare	35
Metodologică	1

Ultimul nivel de studii absolvit este asociat în mod semnificativ cu statutul acreditării CPR (testul Chi pătrat semnificativ la p = 0.0008), **consilierii care au absolvit studii de masterat/doctorat având o probabilitate mai mare de a fi acreditați CPR, față de cei care au absolvit doar studii de licență** (tabel 10).

Tabel 10. Acreditarea CPR în funcție de ultimul nivel de studii

Ultimul nivel de studii	Da - acreditare	În curs de a obține acreditarea	Nu - acreditare
Licență	57 (31,67%)	7 (3,89%)	116 (64,44%)
Masterat și doctorat	199 (48,3%)	15 (3,64%)	198 (48,06%)

În rândul respondenților, **specializarea în psihologie se corelează cu o probabilitate mai crescută de a avea acreditare CPR** (test Chi pătrat). Cu toate acestea, putem observa că o proporție mare (41,25%) a consilierilor cu specializare în psihologie nu dețin acreditare CPR (tabel 11). Acest lucru este probabil influențat de faptul că acreditarea CPR nu reprezintă o cerință nici la angajarea pe post, nici pentru evoluția în cariera didactică (gradele didactice) pe care o pot urma consilierii școlari. Acreditarea oferă drept de liberă practică în privat, în afara cabinetului de consiliere școlară.

Tabel 11. Acreditarea CPR în funcție de specializarea inițială în psihologie

Specializare în psihologie	Da - acreditare	În curs de a obține acreditarea	Nu - acreditare
DA	216 (54%)	19 (4,75%)	165 (41,25%)
NU	40 (20,83%)	3 (1,56%)	149 (77,60%)

Mediul de rezidență (urban/rural) **nu influențează probabilitatea ca un consilier să fie acreditat la CPR.** Consilierii care lucrează la **licee tehnologice au o probabilitate ceva mai redusă de a fi acreditați la CPR** (tabel 12). Cu toate acestea, diferența observată

nu este mare, valoarea lui Cramer's V fiind de 0,13. În ceea ce privește consilierii care lucrează în licee teoretice sau vocaționale, diferențele în ceea ce privește statutul acreditării nu sunt semnificative statistic.

Tabel 12. Acreditarea CPR în funcție de tipul liceului (liceu tehnologic)

Lucrează la liceu tehnologic	Da - acreditare	În curs de a obține acreditarea	Nu - acreditare
DA	116 (37,42%)	14 (4,52%)	180 (58,06%)
NU	140 (49,65%)	8 (2,84%)	134 (7,52%)

Cu o medie de 48,55 pe o scală de la 1 la 100, respondenții exprimă o **evaluare modestă a utilității acreditării CPR pentru desfășurarea muncii de consilier școlar**, opiniile asupra utilității variind semnificativ printre respondenți, având în vedere distribuția evaluării care nu urmează o curbă normală. Percepțiile diferite asupra utilității acreditării CPR sugerează că există atât păreri pozitive, cât și negative în rândul respondenților, precum și faptul că există factori sau aspecte specifice ale acreditării CPR care influențează percepția respondenților într-un mod neuniform.

Evaluarea dispersată a utilității CPR arată că există nevoia de a investiga mai profund și de a înțelege factorii care stau la baza diferențelor de opinie în rândul respondenților.

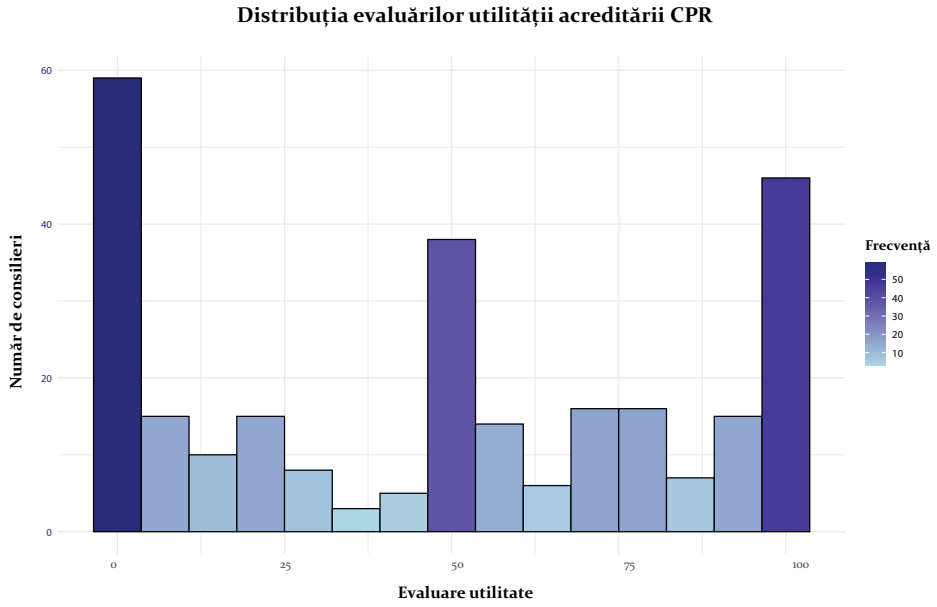

Figura 1. Distribuția evaluării utilității CPR nu urmează o curbă normală

Analiza variației (ANOVA) arată că **evaluarea utilității acreditării CPR nu diferă semnificativ în funcție de comisia la care au obținut acreditarea** (educațională/clinică/muncii etc.).

1. *https://www.nbcc.org/certification/ncc*
2. *https://www.nbpts.org/*
3. *https://www.nbcc.org/certification/ncsc*

Consilierii cu 2 acreditări evaluează utilitatea în medie cu 15,10 puncte mai mult decât cei cu 1 acreditare (semnificativ la p=0,0151). Consilierii cu 3 acreditări evaluează în medie cu 16,33 puncte mai mult decât cei cu 1 acreditare, dar această diferență este semnificativă doar la limită (p=0,0697). Diferența dintre celelalte perechi de grupuri nu este statistic semnificativă.

În concluzie, **numărul de acreditări pe care le are un consilier influențează evaluarea utilității acreditării CPR**. Consilierii cu mai multe acreditări tind să dea evaluări mai ridicate, dar diferența semnificativă este observată în principal atunci când se compară consilierii cu 2 acreditări cu cei cu 1 acreditare. În ceea ce privește tipurile de combinații de acreditări, singura diferență semnificativă în evaluarea utilității acreditării CPR este între acreditarea simplă la comisia „educațională" și cea la combinația de acreditare „educațională" și „clinică". Cei care sunt acreditați la ambele (educațională și clinică) au evaluat utilitatea în medie cu 25,64 de puncte mai mult decât cei care au doar acreditare „educațională".

Capitolul 5

Nevoile liceenilor, din perspectiva consilierului școlar

Tipuri de nevoi și beneficiari

Percepția consilierilor școlari asupra **tipurilor de nevoi** ale liceenilor cu care lucrează, așa cum au fost evidențiate prin chestionarul online, arată că:

- **Nevoile de consiliere și sprijin emoțional** (ex.: exprimarea emoțiilor, reziliență, gestionarea stresului, sănătate mintală, anxietate) sunt considerate ca fiind extrem de pronunțate, obținând cea mai înaltă medie, de 86,94 (din maximul de 100). Acest lucru indică o cerere mare pentru servicii care să abordeze sănătatea emoțională și mintală a liceenilor, sugerând că adolescenții se confruntă cu diverse provocări emoționale în acest stadiu al vieții lor.

- **Nevoile de comunicare și relaționare** (ex.: comunicare, relații sănătoase cu colegii, profesorii, părinții, bullying) fiind notate cu o medie de 82,57 arată că dezvoltarea abilităților sociale este, de asemenea, o nevoie semnificativă, punând în evidență importanța relațiilor interpersonale și a competențelor de comunicare.

- **Nevoile de autocunoaștere** (ex.: puncte tari, încredere în sine, arii de îmbunătățire), cu un scor mediu de 81,45 sugerează o necesitate mare pentru servicii care să promoveze înțelegerea de sine și dezvoltarea personală.

- **Nevoile de orientare în carieră** (ex.: luarea deciziilor educaționale/de carieră, planificarea viitorului) au fost notate cu o medie de 78,69, reflectând o preocupare importantă pentru viitorul profesional și nevoia de ghidare în alegerea carierei.

- **Nevoile de sprijin în învățare** (ex.: motivație de învățare, metode de învățare, pregătire pentru examene) și **nevoile de sănătate și bunăstare** (ex.: stil de viață sănătos, nutriție, mișcare, autocontrol în ceea ce privește consumul de substanțe, viața de cuplu/sexuală) au primit scoruri medii egale de 70,02, indicând că atât sprijinul școlar, cât și cel legat de sănătatea fizică și bunăstarea generală sunt considerate importante.

- **Nevoile de a face față tranzițiilor și rolurilor de viață/profesionale** (ex.: de la gimnaziu la liceu, de la școală la facultate, de la școală la piața muncii, de la viața de adolescent la cea de tânăr/adult) au obținut un scor mediu de 65,78, sugerând că liceenii se confruntă cu unele provocări în gestionarea schimbărilor și în asumarea de noi roluri sociale.

- **Nevoile de informare și acces la resurse** (ex.: surse relevante/credibile de informare, informare despre evenimente/activități relevante) au fost notate de consilieri cu un scor mediu de 57,98, ceea ce arată că există o nevoie moderată pentru acces la informații și resurse, probabil legate de educație și oportunități personale.

- **Nevoile antreprenoriale** au obținut cel mai scăzut scor, de 53,08, indicând o nevoie mai puțin accentuată pentru dezvoltarea abilităților antreprenoriale, ceea ce sugerează că acestea nu sunt percepute ca fiind la fel de importante ca cele emoționale sau sociale.

În concluzie, consilierii percep nevoile emoționale și sociale ca fiind cele mai pronunțate în rândul liceenilor și acordă o importanță mai mică nevoilor legate de competențele antreprenoriale.

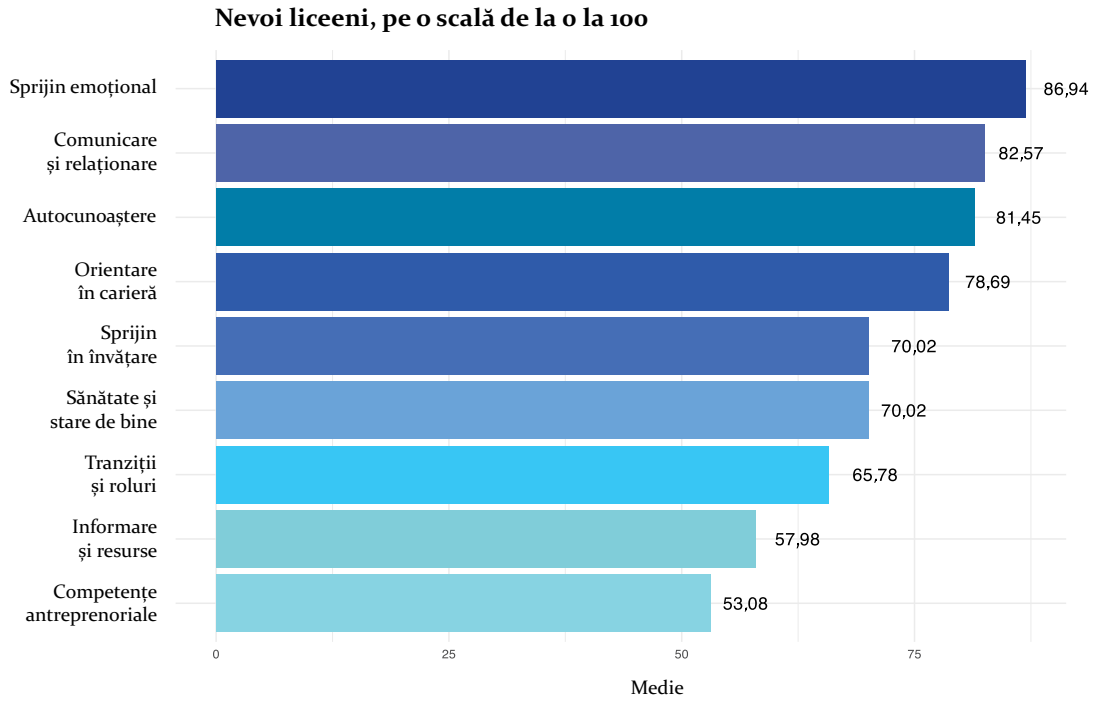

Figura 2. Nevoile liceenilor, în opinia consilierilor școlari

Analiza factorială a sugerat existența a 3 factori, adică a trei grupe mari de variabile:

- **Factor 1: Nevoi socio-emoționale**: cuprinde variabilele sprijin emoțional, comunicare și autocunoaștere.
- **Factor 2: Nevoi de orientare în carieră**: include doar variabila orientare.

- **Factor 3: Alte nevoi**: include variabilele informare, antreprenoriat, tranzitii, învățare și sănătate. Se regăsește aici și variabila orientare, dar cu o încărcare mai slabă.

Informațiile obținute din interviurile online realizate cu directorii CJRAE/CMBRAE aduc completări și detalieri pentru fiecare dintre cele 3 categorii de factori, bazate pe experiența și perspectiva managerilor serviciilor de consiliere școlară, valoroase pentru designul viitoarelor activități de consiliere școlară fundamentate pe nevoi ale elevilor de liceu.

Factor 1: Nevoi socio-emoționale

- ***Variabila „comunicare și relaționare"***

În viziunea directorilor CJRAE/CMBRAE, liceeni au nevoie să-și dezvolte abilitățile de comunicare și de **gestionare a relațiilor cu colegii, părinții și alți adulți** pentru a-și putea exprima gândurile și sentimentele în mod clar și respectuos, să înțeleagă importanța respectului și a colaborării în relațiile cu colegii de școală și să-și **rezolve conflictele** într-un mod pașnic și constructiv, au nevoie să învețe să comunice cu părinții și să împărtășească preocupările sau dorințele lor. De asemenea, au nevoie și de oportunități, contexte și activități create de profesori și consilieri școlari care să-i implice pentru a-și **dezvolta abilități sociale și interesele**. Astfel a fost sugerată necesitatea implementării unor programe de educație care să ofere atât elevilor, cât și cadrelor didactice informații despre bullying și cyberbullying, precum și strategii pentru prevenirea și gestionarea acestor situații; intervenții din partea consilierilor școlari pentru a preveni și gestiona comportamentele de bullying, care pot afecta negativ relațiile elevilor, dar și stima de sine a acestora. De asemenea, directorii CJRAE/CMBRAE au subliniat că adolescenții au nevoie să fie încurajați să-și dezvolte autonomia și abilitățile de luare a deciziilor pentru a sprijini independența și responsabilitatea și au nevoie de sprijin pentru a face față presiunilor sociale și pentru a evita comportamente nesănătoase sau periculoase, cum ar fi consumul de droguri sau alcool.

- ***Variabila „autocunoaștere"***

Din interviurile cu directorii CJRAE/CMBRAE a reieșit că autocunoașterea este o dimensiune importantă a dezvoltării personale și a maturizării elevilor de liceu. Cunoașterea de sine îi ajută să se înțeleagă mai bine cine sunt, **ce își doresc și cum se pot dezvolta**/îmbunătăți: *„Sunt foarte mulți care doresc să se cunoască pentru că sunt derutați și chiar nu știu ce vor."*, *„În general, ei au nevoie de susținere, de autocunoaștere, de empatie*". Liceenii au nevoia de a înțelege cine sunt și care sunt valorile și credințele personale, să exploreze și să-și identifice **interesele, pasiunile și talentele** personale, să exploreze propria identitate și ceea ce îi face unici, să-și identifice abilitățile, aptitudinile și punctele tari, să afle ce îi pasionează și ce activități îi fac fericiți.

- ***Variabila „sprijin emoțional"***

Directorii CJRAE/CMBRAE consideră că liceenii au nevoie de sprijin pentru **gestionarea stresului și a anxietății**, care pot fi provocate de școală

sau de problemele personale: „*Au dificultăți în ceea ce privește managementul emoțiilor, au un autocontrol relative scăzut și aici este o provocare la care noi, consilierii școlari, trebuie să facem față, pe dimensiunea socio-emoțională*”. De asemenea, ei au nevoie de consiliere pentru a a face față **depresiei** sau **anxietății**. Pentru elevii de liceu este important să fie înconjurați de adulți, cum ar fi părinți, profesori sau consilieri școlari, care să fie disponibili pentru a-i asculta și a le oferi suport emoțional pentru a-și putea exprima și împărtăși sentimentele și grijile.

Factor 2: Nevoi de orientare în carieră

Așa cum arată directorii în interviuri, nevoia de orientare în carieră la elevii de liceu este esențială, având în **vedere tranziția de la mediul școlar spre lumea muncii și spre învățământul superior**. Adolescenții încearcă să-și consolideze propria identitate și viziune asupra lumii și încep să se implice activ în „modelarea” realității care îi înconjoară: „*Acum e nevoie și de orientare sau de o motivarea pentru a contura, cumva, așa, un traseu sau o direcție profesională*”. Această nevoie este complexă și necesită un sprijin continuu din partea consilierilor școlari pentru a ajuta elevii să-și descopere interesele, să-și identifice abilitățile și să-și **planifice viitorul profesional**: „*Și ar fi partea de orientare de carieră, care este mai mult solicitată în cazul liceelor bune teoretice sau vocaționale, unde sunt copii interesați pentru a studia mai departe, îi interesează partea de orientare de carieră foarte mult*”. Elevii au nevoie de oportunități, activități și programe pentru a-și descoperi pasiunile și interesele în diferite domenii, au nevoie să fie ajutați să înțeleagă ce activități îi motivează și îi inspiră, să completeze **teste de aptitudini și interese** pentru a-și identifica punctele forte și să descopere domeniile care se potrivesc cu pasiunile lor; au nevoie de consiliere și ghidare personalizată prin sesiuni de consiliere individuală pentru a discuta despre **aspirațiile și îngrijorările lor legate de carieră**, oferindu-le ocazia de a-și exprima gândurile și întrebările.

Informațiile despre oportunitățile de educație după finalizarea liceului sunt esențiale, prin sesiuni informative privind oportunitățile de învățământ superior, școli postliceale și alte rute educaționale disponibile după absolvirea liceului. A fost subliniată și nevoia de experiențe practice, prin facilitarea de oportunități **pentru practici de muncă, stagii de internship sau voluntariat** pentru a-i ajuta pe elevi să câștige experiență practică în domeniile care îi interesează. De asemenea, este nevoie de furnizarea de resurse care să-i sprijine în procesul de luare a deciziilor, inclusiv **informații despre tendințele pieței muncii** și perspectivele de angajare în diverse domenii, precum și de realizarea unor sesiuni de **planificare a carierei** prin organizarea de ședințe și ateliere care să-i ajute pe liceeni să-și elaboreze planuri de carieră realiste și să stabilească obiective pe termen scurt și lung.

Prin abordarea acestei nevoi de orientare în carieră, școlile și consilierii școlari pot contribui la pregătirea elevilor pentru viitor, ajutându-i să-și exploreze potențialul și să-și construiască traseul profesional în mod informat și conștient.

Factor 3: Alte nevoi

- ***Variabila „stil de viață sănătos"***

A fost menționată nevoia adoptării la această vârstă a unui stil de viață sănătos, care poate avea un impact semnificativ asupra stării generale de sănătate și asupra atingerii potențialului maxim în activitățile școlare și în viața de zi cu zi: „*Nevoia unui stil de viață sănătos și semnalele de alarmă ar fi tulburările alimentare, consumul de substanțe psihoactive, sedentarismul, dependența de internet și de jocuri*". Prevenirea și intervenția în cazul **tulburărilor alimentare** a fost o altă nevoie menționată, elevii având nevoie să li se ofere informații clare și accesibile despre nutriție, alimentație echilibrată și importanța consumului de alimente sănătoase pentru dezvoltarea optimă, deoarece sunt la vârsta adolescenței în care atât fetele cât și băieții experimentează schimbările fiziologice, însă și identificarea și intervenția pentru a asigura sprijin în cazul fetelor adolescente care prezintă semne ale tulburărilor alimentare și un risc mai mare de a avea probleme de sănătate decât băieții, incluzând **depresia, anorexia sau bulimia**, care pot fi adesea puse pe seama anxietății cu privire la propria imagine corporală. Opiniile consilierilor școlari sunt consonante cu datele din literatura de specialitate care atrag atenția că în cazul fetelor adolescente există probabilitatea mai mare de a dezvolta astfel de probleme „alimentate de stereotipurile culturale și cele promovate de mass-media cu privire la frumusețea feminină" (Andrei, 2020).

Prevenirea consumului de substanțe psihoactive se poate realiza prin implementarea unor programe educaționale care să informeze elevii despre riscurile asociate consumului de droguri și alcool și să promoveze alegerile sănătoase, dar și de consiliere și sprijin pentru elevii care au nevoie de ajutor în gestionarea **presiunilor sociale** sau a problemelor personale care pot contribui la consumul de substanțe psihoactive. Combaterea **sedentarismului** este o altă nevoie menționată de directorii CJRAE/CMBRAE, prin informarea elevilor despre beneficiile exercițiilor fizice asupra sănătății mentale și fizice, precum și asupra performanței școlare. Gestionarea **dependenței de internet și de jocuri** se poate realiza prin furnizarea informațiilor privind utilizarea responsabilă a tehnologiei și a internetului, conștientizând riscurile dependenței și promovând un echilibru între activitățile online și offline. În opinia directorilor CJRAE/CMBRAE, elevii care se confruntă cu dependența de internet și jocuri au nevoie de sprijin și consiliere pentru reducerea comportamentului problematic, prin dezvoltarea unor abilități de gestionare a timpului și încurajarea unui program echilibrat, cu limitarea timpului petrecut în fața ecranelor pentru a susține sănătatea ochilor și a preveni dependența.

- ***Variabila „sprijin în învățare"***

Deși a fost evidențiată de către intervievați mai puțin în comparație cu nevoile anterioare, nevoia de învățare este importantă la vârsta adolescenței: „*Încă nu știu cum să învețe și cum să-și crească motivația pentru învățare*". Directorii CJRAE/CMBRAE consideră că fiecare elev are propriul mod de a învăța, fiind importante recunoașterea și încurajarea diversității, furnizarea

de **resurse și metode de învățare variate**, pentru a se potrivi diferitelor particularități și ritmuri de învățare ale elevilor (spre exemplu, unii elevi învață mai bine prin intermediul experiențelor practice, alții preferă învățarea vizuală sau auditivă).

Nevoi în funcție de gen

Plecând de la ratele de abandon școlar la liceu care arată că o pondere mai mare a băieților abandonează liceul, comparativ cu fetele (în toți anii avuți în vedere în tabelul 13, cu o valoare a indicatorului de 2,4% pentru băieți și de 1,7% pentru fete în anul școlar 2021-2022), am vrut să vedem opinia consilierilor școlari cu privire la nevoi specifice de consiliere fete-băieți.

Tabel 13. Rata abandonului în învățământul liceal

	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022
Total	3,7	3,5	2,5	2,5	2,5	1,9	1,6	2,0
Feminin	2,9	2,8	2,1	2,1	2,0	1,6	1,0	1,7
Masculin	4,5	4,2	3,0	2,9	2,9	2,2	2,2	2,4

Sursa: Raport privind starea învățământului preuniversitar din România, 2023

Răspunsurile la chestionar au arătat că mai mult de jumătate (60,35%) dintre consilierii școlari intervievați consideră că **există diferențe între nevoile de consiliere ale fetelor și băieților din liceul în care lucrează**, 30,53% consideră că nu există diferențe, în timp ce 9,12% nu se pot pronunța (tabel 14).

Tabel 14. Diferențe între nevoile de consiliere fete-băieți, în opinia consilierilor școlari

Variante de răspuns	Frec	Procent
Da	344	60,35
Nu	174	30,53
Nu știu/nu pot să apreciez	52	9,12

Comparand nevoile de consiliere ale fetelor cu cele ale băieților, în viziunea consilierilor școlari, observăm că **primele cinci nevoi sunt aceleași, dar în ordine diferită**. Acest fapt sugerează că există teme comune de consiliere care sunt importante pentru liceeni, indiferent de gen: autocunoașterea, comunicarea și relaționarea, sănătatea și starea de bine, cariera sau sprijinul emoțional sunt nevoi pe care consilierii școlari, cât și profesorii le pot avea în vedere la propriile discipline, dar și în activitățile cu întreaga clasă.

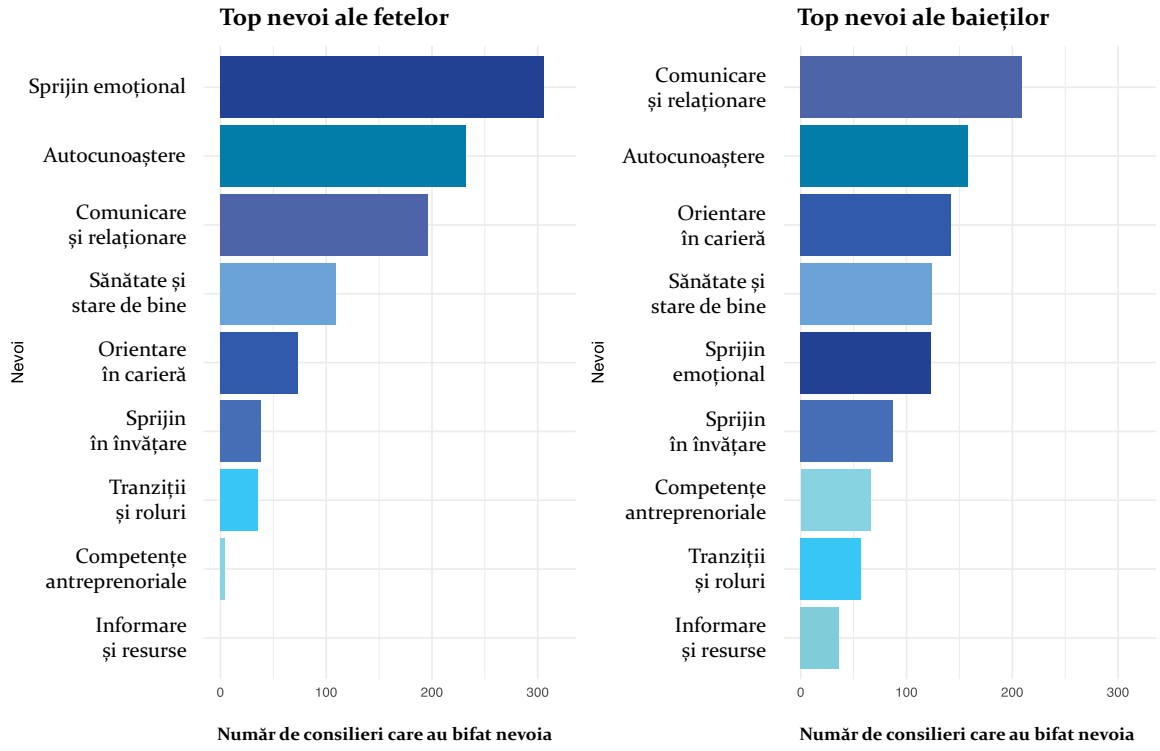

Figura 3. Compararea nevoilor de consiliere între fete și băieți, în opinia consilierilor școlari

Pe de altă parte, există diferențele semnificative între distribuția nevoilor fetelor față de cele ale băieților (reziduale la test chi pătrat mai mari de 2), așa cum sunt acestea percepute de către consilierii școlari, înregistrate la:

- Nevoile de **sprijin emoțional: fetele** sunt percepute de consilierii școlari ca având nevoie mai mari în domenii precum exprimarea emoțiilor, dezvoltarea rezilienței, gestionarea stresului, sănătatea mintală și anxietatea.
- Nevoile **antreprenoriale** sunt considerate ca fiind mai importante la **băieți**.
- Nevoile de **informare** și acces la resurse: în percepția consilierilor, **băieții** par a avea nevoi mai mari în ceea ce privește accesul la surse de informare relevante și credibile, precum și informații despre evenimente sau activități importante.
- Nevoile de **orientare în carieră: băieții** sunt percepuți ca având nevoi mai pronunțate în luarea deciziilor educaționale și de carieră.
- Nevoile de **sprijin în învățare**: conform consilierilor școlari, **băieții** manifestă nevoi mai mari în ceea ce privește motivația pentru învățare, metodele de învățare eficiente și pregătirea pentru examene.

- Nevoile de **autocunoaștere: fetele** sunt văzute ca având nevoi mai accentuate în domeniul autocunoașterii, inclusiv identificarea punctelor tari, dezvoltarea încrederii în sine și recunoașterea ariilor de îmbunătățire (tabel 15).

Tabel 15. Compararea nevoilor de consiliere între fete și băieți, în viziunea consilierilor școlari

Nevoi	Nr. consilieri care au bifat nevoia la fete, respectiv băieți	
	Fete	Băieți
Sprijin emoțional	306	123
Autocunoaștere	232	158
Comunicare	196	209
Sănătate	109	124
Orientare	73	142
Învățare	38	87
Tranziții	35	57
Antreprenoriale	4	66
Informare	0	36

Rezultatele arată, de asemenea, că respondenții percep o **variație diferită între nevoile de consiliere ale băieților și ale fetelor în context școlar**. Calculele coeficientului de variație (CV) și ale indicelui Gini oferă o imagine cu privire la **dispersia acestor nevoi,** așa cum sunt percepute de consilieri. CV pentru fete este de aproximativ 0,994, aproape dublu față de cel al băieților, care este în jur de 0,494. Acest lucru sugerează **o mai mare variabilitate în nevoile fetelor** așa cum sunt evaluate de consilierii școlari. Indicele Gini, o măsură a inegalității, coroborează această interpretare: valoarea indicelui Gini de 0,515 pentru fete și 0,263 pentru băieți arată că respondenții percep distribuția nevoilor printre fete ca fiind mai dezechilibrată în comparație cu băieții.

În concluzie, consilierii școlari care au completat chestionarul percep **fetele ca având nevoi mai variate și distribuite mai puțin uniform, cu un grad mare de variabilitate în tipurile de suport necesar.** Figura 3 de mai sus reflectă acest lucru, fiind evidente diferențele mai mari între nevoile fetelor. Spre deosebire, nevoile **băieților** sunt percepute de consilieri ca fiind **mai echilibrate și mai puțin variate**, ceea ce indică necesitatea de a lua în considerare și de a aborda în mod diferit nevoile specifice ale fetelor și băieților în cadrul activităților de consiliere școlară.

Concluziile analizei cantitative sunt susținute de opiniile directorilor CJRAE/CMBRAE colectate prin interviurile online. Astfel, în general directorii sunt de acord că atât fetele, cât și băieții au **nevoi de bază comune** de sprijin emoțional, de ghidare și informații pentru a lua decizii legate de carieră și educație, dar și nevoie de sprijin în dezvoltarea de relații sănătoase cu colegii și prietenii, să-și dezvolte abilitățile de comunicare, empatie și de rezolvare a conflictelor: *„Solicitările sunt la fel pe partea de autocunoaștere, vor să se înțeleagă*

mai bine, pe parte de anxietate, vin cu exact aceleași tipuri de temeri, manifestate poate ușor diferit, dar solicitările sunt la fel".

Adolescența este o perioadă de schimbare și dezvoltare, atât fetele, cât și băieții trăiesc provocările vârstei. Directorii CJRAE/CMBRAE intervievați sunt de părere că totuși **fetele au o nevoie mai mare de consiliere și de sprijin**, tendința în privința băieților fiind de a-și rezolva mai degrabă singuri problemele: „*Este o adresabilitate mai mare a fetelor și cumva recunoscută, pe când băieții mai degrabă își rezolvă singuri problemele. Ei își maschează nevoile prin abordări un pic mai dure, <de bărbat>*". Din observațiile intervievaților despre nevoile specifice ale fetelor de liceu, aceștia au menționat că **fetele manifestă o nevoie mai mare de comunicare** și de dezvoltare a relațiilor interpersonale, de exprimare a opiniilor și sentimentelor, dar și de ascultare atentă: „*Fetele de obicei își doresc mai mult să comunice pe partea sentimentală*", ele simt o **nevoie mai mare de încurajare** pentru a participa la diverse activități școlare și extrașcolare, evenimente sociale pentru ca să-și dezvolte relații cu colegii și cu ceilalți din jurul lor, au nevoie mai mai mare de sprijin în dezvoltarea abilităților sociale și a **încrederii în sine** pentru a facilita integrarea în grupuri diverse: „*Au nevoie de integrare în grup, în relații*". Au abilitate mai mare decât băieții de a fi responsabile și organizate în privința activităților școlare, însă simt nevoie **de încurajare a asumării responsabilității** pentru propriile acțiuni și decizii.

În cazul **băieților** de la liceu, directorii menționează că nevoile și comportamentul acestora pot fi influențate de factori precum **dorința de independență** și de relația cu părinții: băieții de liceu își doresc să exploreze autonomia și independența, au nevoie să aibă mai mult control asupra deciziilor și acțiunilor lor: „*tot timpul au o nevoie mai mare de independență decât a fetelor*". Ei întâmpină **dificultăți în comunicarea cu părinții,** mai ales când se confruntă cu dorința de independență. Au nevoie de sprijin mai mare în **dezvoltarea abilităților de comunicare** pentru gestionarea conflictelor: „*băieții merg mai mult pe lipsa de înțelegere în familie, au o nevoie mai mare de independență decât a fetelor, au conflicte cu părinții când nu-i lasă să facă și li se impun limite*". Băieții de la liceu au nevoie de înțelegere și discuții despre motivele din spatele regulilor impuse de părinți.

Este important ca adulții din viața adolescenților (profesori, diriginți, consilieri școlari, părinți) să fie conștienți de aceste nevoi și să ofere sprijin atât fetelor, cât și băieților, pentru abordarea unor situații școlare sau tranzițiilor pe care le întâlnesc la vârsta adolescenței. Pe de altă parte, sunt importante abordări și metode diferențiate care să țină cont de nevoile distincte, de modurile de comunicare și relaționare diferite ale fetelor și băieților la această vârstă.

Nevoi în funcție de filieră

Și în ceea ce privește abandonul școlar în funcție de filieră, datele statistice din Raportul privind starea învățământului preuniversitar din România (2023) arată diferențe substanțiale, cu **cea mai mare rată de abandon la liceul tehnologic** comparativ cu liceele teoretice și vocaționale, în toți anii avuți în vedere în tabelul 16, cu o valoare a indicatorului de 3,9% pentru anul școlar 2021-2022 la această filieră, față de 0,9% la filierele teoretică și vocațională.

Tabel 16. Rata abandonului școlar în învățământul liceal, pe filiere și profiluri

	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022
Total	**3,5**	**3,5**	**2,5**	**2,5**	**2,5**	**1,9**	**1,6**	**2,0**
Filiera teoretică	**1,8**	**1,9**	**1,1**	**1,1**	**1,1**	**0,7**	**0,6**	**0,9**
■ real	2,2	2,4	1,3	1,3	**1,4**	0,8	0,7	1,0
■ uman	1,2	1,1	0,9	0,8	**0,7**	0,6	0,5	0,6
■ special	-	-	-	2,2	**1,0**	2,1	12,3	6,4
Filiera tehnologică	**5,4**	**5,7**	**4,3**	**4,3**	**4,5**	**3,6**	**3,1**	**3,9**
■ tehnic	6,9	7,3	5,7	5,7	**5,8**	4,6	3,9	5,0
■ resurse umane și protecția mediului	5,4	6,1	4,8	4,5	**5,1**	3,9	3,0	4,0
■ servicii	3,4	3,5	2,7	2,9	**2,9**	2,5	2,3	2,6
■ special	-	-	-	5,0	**7,6**	2,6	5,3	4,4
Filiera vocațională	1,6	1,4	1,5	1,2	**0,8**	**0,8**	**0,4**	**0,9**

Sursa: Raport privind starea învățământului preuniversitar din România, 2023

Datele colectate prin chestionarul adresat consilierilor școlari cu privire la diferențele între nevoile elevilor în funcție de **filieră** au arătat că **nu există diferențe semnificative** din punct de vedere statistic între procentajul de consilieri școlari care consideră că nevoile diferă (au ales „Da") față de cei care consideră că nu diferă (au ales „Nu") (test chi pătrat p = 0.22). Cu alte cuvinte, percepțiile consilierilor nu sunt semnificativ diferite între aceste două categorii de răspuns.

Tabel 17. Opiniile consilierilor școlari cu privire la diferențe între nevoile elevilor, în funcție de filieră

Variante de răspuns	Frec	Procent
Da	271	48,13
Nu	243	43,16
Nu știu/nu pot să apreciez	49	8,70

În opinia directorilor CJRAE/CMBRAE participanți la interviuri, elevii experimentează o perioadă dificilă la încheierea gimnaziului, indiferent de filiera pe care o vor urma, deoarece se vor confrunta cu **noi cerințe școlare** și trebuie să se **adapteze la un mediu școlar nou.** Având în vedere aceste aspecte, directorii au subliniat că elevii au nevoie de sprijin și consiliere pentru a naviga prin această tranziție mai ușor: *„În ceea ce privește vârsta, acolo apar diferențe pentru că la început apar probleme legate de adaptarea la cerințele sau specificul unui anumit liceu"*.

Interviurile au relevat anumite diferențe între nevoile elevilor care urmează diferite filiere. Astfel, intervievatii menționează că la **liceele tehnologice din mediul rural,** consilierii se confruntă cu problema **abandonului școlar** și este o adevărată provocare

să-i **motiveze** pe elevi să continue să meargă la școală, mai ales când familiile acestora sunt în străinătate și există presiunea de a pleca și ei pentru a lucra. Motivarea este esențială în astfel de cazuri, înțelegerea beneficiilor educației pentru a construi un viitor mai bun: „*În mediul rural sunt colegi care se luptă cu tendința de a abandona școala, ei trebuie să lucreze la creșterea motivației pentru ca acești copii să nu renunțe la școală*".

Tot la **liceele tehnologice sau la învățământul profesional** din mediul rural/urban, directorii CJRAE/CMBRAE arată că există elevi care se confruntă cu presiuni financiare și responsabilități suplimentare și de aceea au nevoie de **sprijin emoțional și de comunicare** pentru a face față acestor situații. Unii elevi sunt implicați în muncă sezonieră sau lucrează cu jumătate de normă pentru a ajuta la susținerea financiară a familiilor lor. Această presiune influențează foarte mult nivelul de implicare la școală și în activități școlare și extracurriculare, de aceea este nevoie de sprijin pentru dezvoltarea abilităților de **gestionare a stresului, de comunicare, de planificare eficientă a timpului, de organizare și de prioritizare**: „*Acolo e altă presiune, alte nevoi....Sunt copii care muncesc pentru că vin din familii mai sărace, și lasă școala e pe locul 2, pentru că primordial pentru ei e câștigul financiar [...] să nu fie pentru cei de acasă o gură în plus la masă, lucrează la câmp, la service-uri auto, pe litoral mai lucrau vara, copii foarte muncitori*".

În ceea ce privește **liceele teoretice**, directorii intervievați consideră că aici se pune un accent mai mare pe materiile de bacalaureat și **pregătirea pentru examene**, elevii resimt o presiune mai mare de a obține rezultate școlare ridicate, iar acest lucru afectează nivelul de **stres și de oboseală**, de aceea au nevoie de consiliere pentru **organizarea timpului**, au nevoie să învețe să-și **gestioneze eficient programul și să găsească echilibrul între școală, activități extracurriculare și timpul liber**: „*Cei de la liceele teoretice bune sunt foarte solicitați, toată lumea trage de ei, la toate materiile, pe când dincolo unde sunt mulți copii din rural care fac naveta, profesorii înțeleg că nu pot ajunge la 8 la școală sau că trebuie să plece mai repede pentru a nu pierde autobuzul respectiv*". Legat de **droguri și bullying**, opiniile sunt oarecum împărțite, unii directori consideră că ele predomină în **liceele teoretice din urban, alții că în liceele tehnologice** consumul și comportamentele agresive sunt mai frecvente, ceea ce, dincolo de posibilitatea de a cântări în mod exact anvergura acestor fenomene, atrage atenția asupra existenței lor la nivel de liceu concomitent cu necesitatea abordării lor, consilierii fiind solicitați să ofere sprijin pentru prevenirea (și gestionarea, acolo unde este cazul) a acestor probleme indiferent de filiera urmată.

În ce privește liceele **vocaționale** care oferă o **pregătire mai specifică pentru cariere sau locuri de muncă imediate**, directorii CJRAE/CMBRAE consideră că, spre exemplu, liceele de artă sau cele vocaționale pun accent mai mare pe dezvoltarea creativității și a capacității de exprimare personală, elevii fiind acolo pentru a-și dezvolta abilitățile și cunoștințele în domeniile lor de interes, cum ar fi arta, muzica, sportul, tehnologia sau alte specializări: „*Nevoile celor de la vocațional sunt diferite. Pentru că sunt specifice, adică elevii de la liceul de artă sunt acolo pentru că își doresc să facă muzică sau desen și se duc clar spre facultăți de arhitectură, conservator și atunci nevoile sunt diferite față de elevii de la liceele teoretice, profil real care se duc spre Politehnică, să zicem sau spre medicină*".

Nevoi dupa pandemie

Consilierii școlari care au răspuns la chestioar au fost întrebați dacă au observat o schimbare în cererile de consiliere în urma pandemiei de Covid-19. Diferențele între opțiunile de răspuns sunt **semnificative statistic** (p value la testul chi-pătrat aproape de 0): opțiunea predominantă a respondenților (aproape 58% din răspunsuri) este aceea că **sunt mai multe cereri de consiliere din partea liceenilor după pandemie**, peste jumătate dintre consilierii școlari observând o creștere a cererilor de consiliere din partea liceenilor în urma pandemiei; o treime (aproximativ 28%) consideră că nu au fost modificări semnificative în cererile de consiliere după pandemie, iar o minoritate (aproximativ 3%) a observat o scădere a cererilor de consiliere; un procent de aproximativ 11% dintre consilieri nu sunt siguri sau nu pot răspunde la această întrebare, ceea ce ar putea indica incertitudinea în ceea ce privește impactul pandemiei asupra cererilor de consiliere.

Tabel 18. Nevoile de consiliere ale liceenilor după pandemia de Covid-19, în viziunea consilierilor școlari

Variante de răspuns	Frec	Procent
Sunt mai multe cereri de consiliere din partea liceenilor, după pandemie	319	57,89
Cererile de consiliere din partea liceenilor nu s-au modificat semnificativ, după pandemie	155	28,13
Sunt mai puține cereri de consiliere din partea liceenilor, după pandemie	18	3,27
Nu pot răspunde/Nu sunt sigur	59	10,71

Tabel 19. Nevoi care s-au accentuat după pandemia de Covid-19, în opinia consilierilor școlari

Nevoi	Nr. consilieri care au bifat nevoia
Sprijin emoțional	294
Comunicare	259
Sănătate	124
Autocunoaștere	106
Învățare	74
Orientare	37
Tranziții	27
Informare	11
Antreprenoriale	4

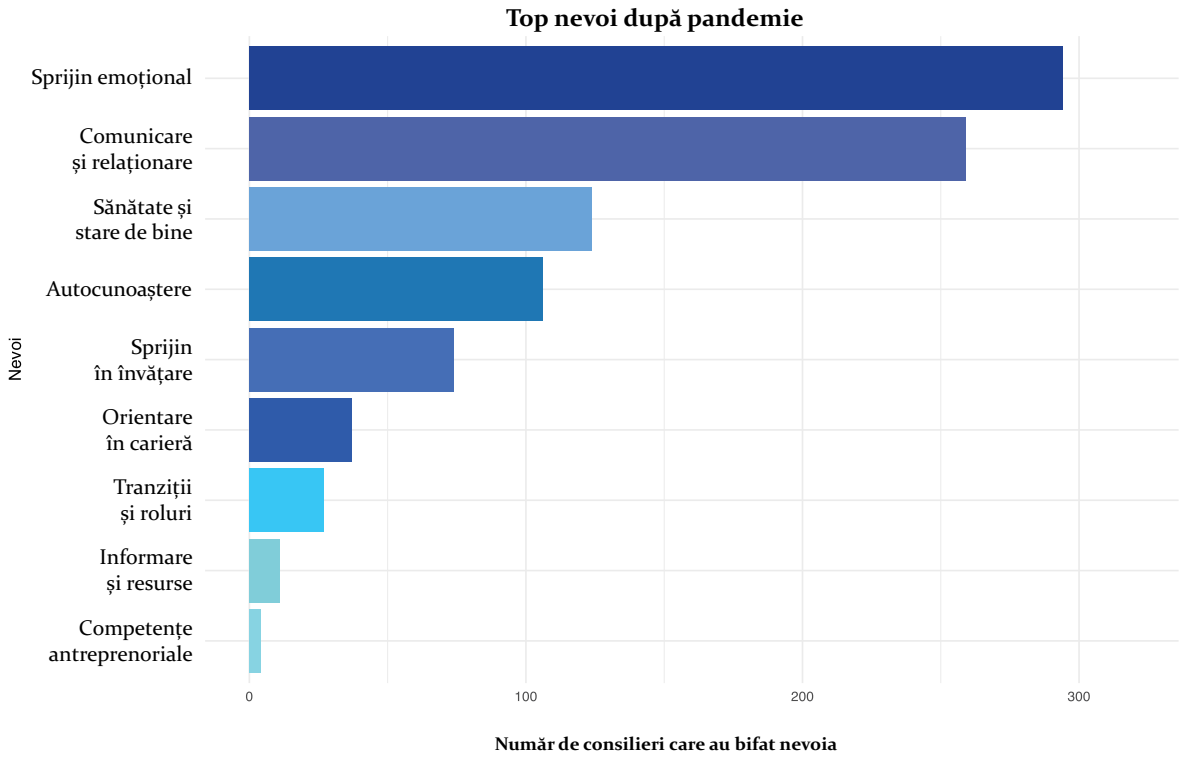

Figura 4. Nevoi ale liceenilor după pandemia de Covid-19, în opinia consilierilor școlari

Analiza datelor cantitative colectate sugerează că nevoile **emoționale** și de **comunicare** sunt **cele mai accentuate în rândul liceenilor după pandemie**, potrivit consilierilor școlari. Aceasta subliniază impactul pandemiei asupra sănătății mintale și emoționale a tinerilor, precum și nevoia de sprijin în domeniul comunicării. Alte domenii, cum ar fi sănătatea, autocunoașterea și învățarea, sunt de asemenea relevante, dar într-o măsură mai mică.

Interviurile cu directorii CJRAE/CMBRAE au detaliat aceste accentuări și modificările în ceea ce privește nevoile de consiliere ale liceenilor în urma pandemiei, evidențiind tendințe în arii precum:

- **Stres și anxietate.** Elevii s-au confruntat cu stres și anxietate crescută din cauza schimbărilor în rutina lor, incertitudinii privind școala și sănătatea, învățării la distanță, ceea ce a dus la o nevoie mai mare de consiliere pentru a-și gestiona emoțiile și stresul cauzate de pandemie: *„Vorbim în ultimii ani de rezistență la stres, dar mi se pare că aceasta a scăzut în ultimii ani, copiii nu mai sunt așa de puternici, înainte vedeam copiii ceva mai puternici, acum mi se par mai firavi, mai fragili”, „În plus, mi se pare că a crescut nivelul de anxietate în rândul tuturor elevilor de liceu după pandemie și a rămas undeva destul de sus în perioada aceea în care veneam la școală și trebuia să purtăm măști”*.

- **Socializarea și relațiile interpersonale**. Pandemia a afectat, de asemnea, socializarea elevilor, a restricționat interacțiunile dintre aceștia, fiind nevoie de dezvoltarea abilităților de comunicare, de relaționare interpersonală și de rezolvare a conflictelor: *„S-a acutizat nevoia de comunicare interpersonală, adică nu mai simt nevoia să comunice, câteodată când sunt la școală nu mai știu efectiv să comunice și de aici apar și conflictele între ei*".

- **Revenirea la școală.** După învățarea la distanță, mulți elevi s-au confruntat cu dificultăți în a se adapta la revenirea fizică la școala, de aceea s-a constat o nevoie mare de consiliere și sprijin pentru reacomodarea cu mediu fizic școlar: *„O perioadă extrem de dificilă, de reacomodare la cursurile față-în-față, am avut numeroase situații în care elevii refuzau să vină la școală, încercau să păstreze acel confort pe care l-au dobândit pe parcursul pandemiei*", *„Veneau cu sandwich-urile și le puneau pe masă, cu cutia de suc, la fel cum făceau acasă, când făceau orele online, nu mai aveau răbdare, se plictiseau, nu le mai plăceau orele ținute de profesor la tablă*".

- **Susținerea pentru dezvoltarea abilităților socio - emoționale**. După pandemie, a fost nevoie ca elevii să-și dezvolte și mai mult abilitățile socio-emoționale, precum empatia, încrederea în sine și abilitățile de luare a deciziilor. Trecerea la învățarea online și apoi revenirea la învățarea în față-în-față a fost dificilă pentru mulți elevi, de aceea s-a constatat că aceste schimbări au cauzat **dezechilibre emoționale**. Izolarea socială și incertitudinea au contribuit la dezvoltarea **depresiei** la unii elevi, lipsa activităților sociale și a rutinei obișnuite afectând starea de spirit și motivația de învățare.

- **Scăderea motivației școlare și dificultăți de concentrare**, ceea ce a condus, în opinia intervievaților, la performanțe școlare mai slabe: *„Am observat o scădere a motivației elevilor pentru învățătură", „Din discuțiile cu colegii mei în cancelarie, se plâng că elevii nu mai învață așa cum o făceau înainte de pandemie, adică este mai dificil să-i activezi, motivezi, să îi implici, scăderea motivației elevilor este unul din efectele pandemiei*".

- **Dependență mai mare de tehnologie** și prea mult timp online, ceea ce, într-un cerc vicios, a accentuat dezechilibrele emoționale și izolarea socială: *„E mult mai mare nevoia și obișnuința lor de acum de a fi conectați în online".*

În concluzie, opiniile directorilor CJRAE/CMBRAE intervievați au întărit faptul că nevoile de consiliere la liceu s-au modificat în contextul pandemiei de Covid-19. Aceasta a adus o serie de provocări pentru elevi, ceea ce a influențat nevoile de consiliere, accentul fiind mai mare acum decât înainte de pandemie pe gestionarea stresului, a anxietății și a problemelor emoționale.

Capitolul 6

Activități de consiliere ca răspuns la nevoile identificate

În cadrul cercetării noastre am dorit să aflăm opinia consilierilor școlari cu privire la măsura în care activitățile de consiliere derulate în licee au răspuns nevoilor elevilor.

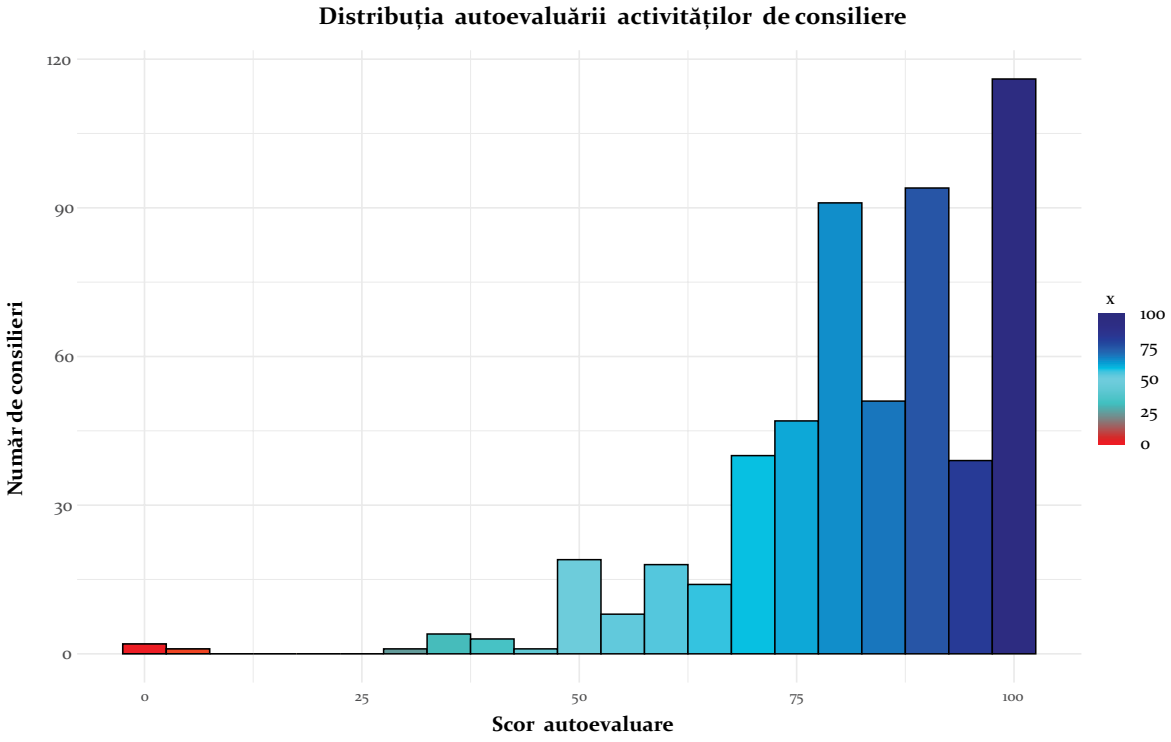

Figura 5. Corespondența nevoi-activități derulate, în opinia consilierilor școlari

Scorul mediu de 82,73 (pe o scală de la 0 la 100) indică **o percepție în general pozitivă a consilierilor școlari despre adecvarea activităților de consiliere la nevoile liceenilor.** La întrebare au răspuns 549 consilieri, dintr-un număr total de 592 respondenți (43 date lipsă). Concentrarea răspunsurilor în intervalul superior (spre 100) confirmă că majoritatea consilierilor se **autoevaluează pozitiv** în ceea ce privește satisfacerea nevoilor elevilor. Dispersia răspunsurilor pe întregul interval indică unele diferențe în percepția eficacității profesionale a consilierilor. Posibile puncte de îmbunătățire: chiar dacă scorul mediu este înalt, **prezența unor scoruri mai scăzute arată că există consilieri care simt**

că activitățile lor nu răspund suficient nevoilor elevilor. Aceasta ar putea fi o zonă de interes pentru dezvoltarea profesională continuă și pentru ajustarea practicilor de consiliere. Diversitatea răspunsurilor poate reflecta și diversitatea situațiilor întâlnite de consilieri în diferite licee, precum și variația în resursele și sprijinul disponibil pentru consiliere.

Apar **diferențe semnificative între mediul urban și cel rural**, consilierii din mediul urban autoevaluându-se cu 5,46 puncte mai mult decât colegii lor din mediul rural (media autoevaluării la consilierii care lucrează în licee din mediul rural este de 78,06, iar la cei din mediul urban de 83,53). Se înregistrează de asemenea diferențe semnificative la pragul de p .05, dar nu și la p .01 în funcție de gradul didactic: este o diferență între consilierii școlari care dețin gradul I și definitivatul, nu însă și între alte categorii, diferența de autoevaluare între gradul I și definitivat fiind de 4,9 puncte (grad I cu o medie de 83,92; definitivat cu 79,03).

Tipuri de consiliere și beneficiari

Am dorit să investigăm, de asemenea, opinia consilierilor școlari cu privire la tipurile de consiliere **(individuală, de grup, la clasă)** realizate cu elevii de liceu. Analizele au inclus doar datele provenite de la consilierii care au respectat cerința conform căreia suma procentelor atribuite să fie 100. Astfel, au fost păstrate doar datele la care suma procentelor s-a regăsit între 90 și 110, în acest mod permițând mici erori de calcul individual (din totalul de 592 de respondenți, 531 au răspuns la întrebare, dintre care au rămas 487 ale căror răspunsuri referitoare la ponderea activităților au putut fi analizate, iar dintre aceștia 470 au avut suma procentelor fix egală cu 100).

În opinia respondenților, cea mai mare pondere o are consilierea **individuală**, cu un scor mediu de 53,42%, deci mai mult de jumătate din totalitatea activităților consilierilor la liceu. Urmează consilierea la clasă, cu o pondere medie de 30,30%, urmată de consilierea de grup, cu o medie de 15,02%. Alte activități de consiliere au fost notate în medie cu o pondere de 9,99%, dar foarte puțini consilieri au completat această opțiune (doar 68 din 487 respondenți). **Nu s-au constatat diferențe semnificative în ceea ce privește ponderea tipurilor de consiliere în funcție de caracteristicile consilierilor școlari (specializare, date demografice) sau ale tipurilor de licee în care activează**.

Răspunsurile directorilor au adus completări și detalieri cu privire la tipurile de consiliere, cu accentuarea faptului că activitățile de consiliere derulate cu elevii de liceu sunt diverse, în funcție de specificul fiecărei școli și de nevoile elevilor. Așa cum reiese și din rapoartele individuale de activitate analizate ca activitate preliminară aplicării chestionarului online, practicienii sunt implicați în consiliere individuală, de grup (la cabinet) și colectivă. La începutul școlii, consilierii realizează o **analiză de nevoi**, pe baza unor chestionare aplicate elevilor și/sau diriginților, iar în baza rezultatelor își elaborează un plan al activităților pe care le vor desfășura în respectivul an școlar. Pe lângă consilierea individuală, de grup și colectivă a fost menționată și **evaluarea psiho-individuală a elevilor de liceu** care, într-un județ, ocupă o pondere semnificativă, beneficiind de susținere financiară din partea Consiliului Județean. A fost subliniată și importanța **programelor și a campaniilor cu rol de prevenție,** văzute ca forme de informare și consiliere colectivă, derulate în colaborare cu persoane de succes și organizații, implicarea în acest tip de activități producând un impact semnificativ la nivelul întregii școli: „*Eficiența e mică dacă un consilier lucrează doar*

individual, la cabinet. Strategia e să lucreze în echipe interdisciplinare pentru a avea un impact mai mare și o activitate mai eficientă".

Deși intervievații admit că, la modul ideal, ar trebui să existe un echilibru în ponderea tipurilor de consiliere a elevilor, în realitate, situația *„depinde de la o persoană la alta, depinde de nevoile pe care le au elevii dintr-o școală, unde sunt probleme de bullying la câte o clasă sau de motivație școlară scăzută, când problema e mai extinsă, atunci se insistă pe consilieri colective. Se face și consiliere pentru părinți, profesori. Lucrurile sunt foarte diferite de la un consilier la altul*". Astfel, unii dintre participanții la interviuri pun **accentul pe consilierea de grup și cea colectivă**, împărțind ponderile între aceste două tipuri de activități, cu o ușoară prevalență a consilierii colective. O altă categorie de directori arată că la nivelul județului lor, **consilierea individuală primează** și situează, ca pondere, pe locul doi consilierea colectivă, în timp ce consilierea de grup ocupă o pondere mai mică, întrucât în multe situații există restricții date de spațiul fizic disponibil pentru realizarea unor activități cu mai mulți copii.

Ponderile alocate diferitelor tipuri de consiliere reflectă o diversitate semnificativă între consilierii școlari din diferite județe, fiecare adoptând **strategii distincte și abordări flexibile** în funcție de contextul specific al școlii și nevoile elevilor.

Din analiza celor 33 de rapoarte individuale anuale de activitate, am constatat că numărul **beneficiarilor care au participat la activități de consiliere de grup la cabinet/ la clasă/programe de prevenție/informare este mult mai mare decât al celor care au beneficiat de consiliere individuală.** Acolo unde consilierul școlar a avut în responsabilitate mai multe niveluri educaționale, numărul activităților derulate la liceu a scăzut.

Întrucât consilierii școlari derulează într-o școală o multitudine de activități îndreptate către categorii diferite de beneficiari (elevi, profesori, părinți), am dorit să vedem care este **ponderea activităților de consiliere adresate elevilor în ansamblul sarcinilor unui consilier școlar.** Au fost analizate doar datele din chestionar provenite de la consilierii școlari care au respectat cerința conform căreia suma procentelor atribuite să fie 100. Astfel, au fost păstrate doar datele la care suma procentelor s-a regăsit între 90 și 110, în acest mod permițând mici erori de calcul individual (din totalul de 592 de respondenți, 532 au răspuns la întrebare, dintre care au rămas 499 ale căror răspunsuri referitoare la ponderea beneficiarilor au putut fi analizate, iar dintre aceștia 484 au avut suma procentelor fix egală cu 100).

După cum e de așteptat, **cea mai mare pondere a activităților este adresată elevilor,** cu un scor mediu de 71,81%. Urmează, la distanță mare, activitățile adresate **părinților**, cu o pondere medie de 14,53%, apoi cele pentru **profesori**, cu o medie de 12,80%. În ceea ce privește alte tipuri de beneficiari, puțini consilieri au completat această opțiune (doar 70 din 499 respondenți), ponderea medie fiind de 6,61%.

Tematică

În ceea ce privește tematica activităților cu elevii de liceu, se poate observa în figura 6 o **foarte bună corespondență între ierarhia nevoilor percepute ale liceenilor și cea a tematicii activităților desfășurate de consilieri,** scorurile fiind foarte apropiate între cele două categorii.

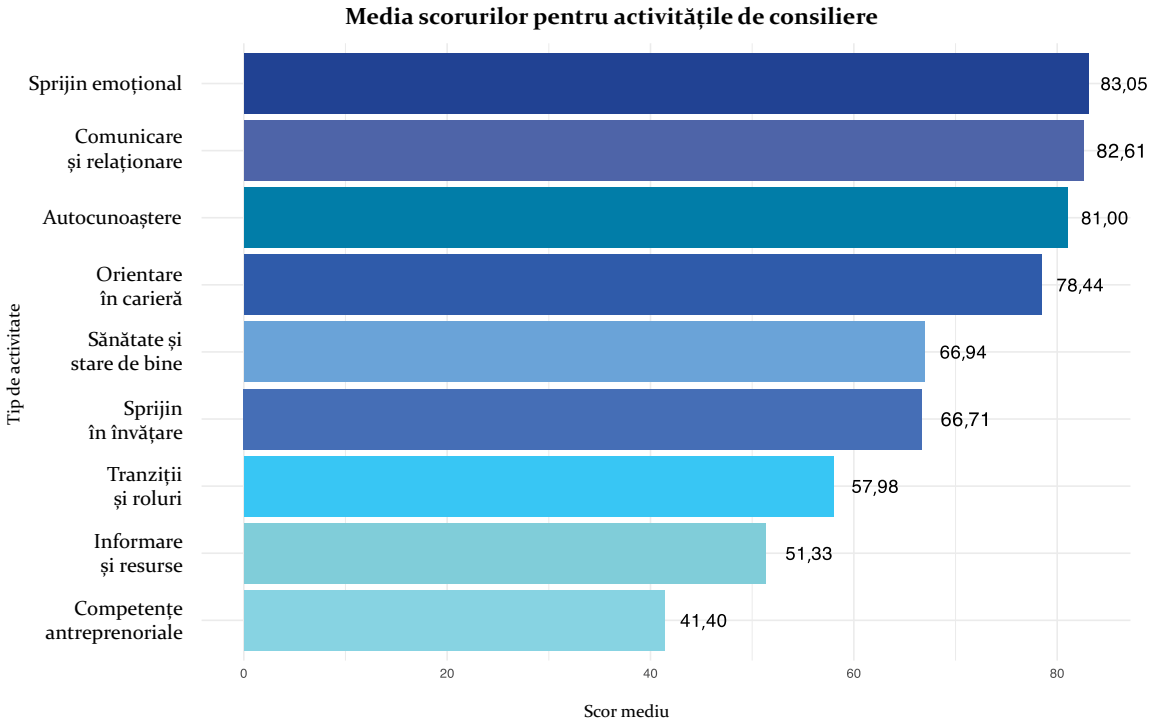

Figura 6. Tipuri activități

Această concordanță sugerează câteva posibile interpretări:

- **Adecvare la nevoile elevilor.** Activitățile de consiliere sunt bine adaptate pentru a răspunde eficient nevoilor reale ale liceenilor. Acest lucru ar fi o reflectare pozitivă a modului în care consilierii școlari își îndeplinesc rolul.
- **Focus pe aria de expertiză.** Ar putea indica o preferință sau o tendință a consilierilor de a se concentra pe tipurile de activități în care se simt mai competenți sau confortabili, fapt care poate fi reflectat în modul în care ei percep și răspund la nevoile liceenilor.
- **Consistența răspunsurilor consilierilor.** Nu putem exclude posibilitatea ca această corelare să fie un artefact al designului chestionarului, sugerând o tendință a consilierilor de a răspunde consistent la întrebări similare în chestionar.

La fel ca în cazul analizei nevoilor liceenilor, analiza factorială a sugerat existența a 3 factori, adică a trei grupe mari de variabile care țin de tematica activităților desfășurate de consilierii școlari cu elevii de liceu:

- **Factor 1:** include variabilele **tranziții, informare, antreprenoriat, învățare și orientare**.
- **Factor 2: sprijin emoțional, autocunoaștere și comunicare**.
- **Factor 3:** include doar variabila **sănătate și stare de bine**.

Remarcăm asemănări și diferențe între rezultatele celor 2 analize factoriale (A1 - Nevoi ale liceenilor, A2 - Activități de consiliere cu elevii la liceu): în cea mai mare parte factorii sunt similari, cu stabilitatea factorului dedicat Sprijinului emoțional, autocunoașterii și comunicării, prezent de sine stătător în ambele configurații. Diferența constă în variabila care încarcă singură pe câte un factor: *orientare în carieră* în cazul Nevoilor, respectiv *sănătate* și *stare de bine* în cazul Activităților. Cercetări ulterioare sunt necesare pentru a putea explica aceste diferențe, în condițiile în care figura 6 de mai sus arată o foarte bună corespondență între ierarhia nevoilor percepute ale liceenilor și cea a activităților desfășurate de consilieri. De asemenea, trebuie avute în vedere numeroasele provocări menționate de către consilierii școlari (capitolul 9) care pot aduce clarificări cu privire la dificultățile întâmpinate de către aceștia în îndeplinirea rolurilor și a responsabilităților ce le revin.

Analiza rapoartelor individuale anuale de activitate a arătat că activitățile de consiliere individuală, consiliere de grup, consiliere la clasă și programele de prevenție/informare au fost structurate în rapoartele de activitate pe **5 domenii: Autocunoaștere, Emoții, Învățare, Carieră, Stil de viață corespunzătoare celor 5 domenii de dezvoltare din programele școlare de gimnaziu Consiliere și dezvoltare personală** (Țibu, 2018), în prezent, la liceu neexistând o disciplină și/sau programe școlare în vigoare pentru aria curriculară Consiliere și orientare. De asemenea, analiza a arătat că nu există o înțelegere unitară/clară a ce anume se include la fiecare din cele 5 domenii, diferite activități fiind incluse în diferite rapoarte fie la un domeniu, fie la altul. Astfel, domeniile Autocunoaștere și Emoții respectiv Carieră și Învățare adesea se suprapun, conținând activități similare raportate. Domeniul Stil de viața are adesea ca tematică principală adicțiile, dar nu tot timpul programele de conștientizare/prevenire în acest domeniu sunt incluse aici, uneori sunt incluse la Autocunoaștere, alteori la Emoții. De asemenea, deși tematică bullying-ului se regăsește raportată și distinct, în unele rapoarte o regăsim inclusă fie la domeniul Emoții, fie la Stil de viață. Din acest punct de vedere considerăm necesară elaborarea unor documente de sprijin care să conțină clarificări suplimentare cu privire la domeniile de raportare, cu explicarea tipurilor de activități/teme care pot fi incluse la fiecare domeniu.

Interviurile cu directorii CJRAE/CMBRAE au adus detalieri relevante cu privire la tematica activităților de consiliere la liceu. Astfel, tematicile frecvent abordate au vizat **cariera, motivația învățării, autocunoașterea, dezvoltarea personală, starea de bine, violența/bullying-ul, competențele socio-emoționale.** De asemenea, consilierii școlari au derulat activități destinate **elevilor cu cerințe educaționale speciale (CES)**, însă acolo unde numărul acestora a fost mare, consilierul școlar nu a putut acoperi toate nevoile: „*unde numărul elevilor cu CES e mai mare, e dificilă consilierea acestor elevi*”.

Pe lângă activitățile de consiliere individuală și de grup, sunt implementate diverse **programe**, unele dintre acestea coordonate la nivel de CJRAE/CMBRAE, care au ca **scop informarea și prevenția**, pe diferite teme. Spre exemplu, la nivelul unuia dintre CJRAE incluse în cercetare, s-au derulat **4 programe: de orientare școlară și profesională; de siguranță, incluziune și valorizare a diversității; pentru motivarea învățării; pentru asigurarea stării de bine**. Un exemplu des întâlnit este un program în parteneriat cu Centrele de Prevenire, Evaluare și Consiliere Antidrog (CPECA), dedicat **prevenirii consumului de substanțe psihoactive**. La nivelul unui județ, acesta a implicat sesiuni săptămânale în cadrul activităților de dirigenție pe tema abilităților de viața indepenendetă, existând manuale accesibile pe site-ul Agenției Naționale Antidrog. Alte programe pot

stabili parteneriate, inclusiv cu Poliția și Direcțiile de Sănătate Publică (DSP) și pot fi extinse la majoritatea unităților de învățământ. De asemenea, unele programe pot fi realizate în parteneriat între mai multe CJRAE. Consilierii școlari cu un comportament proactiv pot concepe și implementa și alte programe de prevenție pornind de la nevoi identificate la nivelul școlilor în care lucrează, fără ca acestea să fie coordonate sau să fie subsumate programelor derulate de către CJRAE/CMBRAE (ex.: pe tema stilului de viață sănătos, fumat, combaterea drogurilor și a traficului de persoane): *„Dacă acum doi ani ne gândeam să intervenim pe cyberbullying din cauza trecerii în online, anul trecut am avut multe sesizări de la ISJ legate de bullying școlar. Am transformat campania cyberbullying în bullying, anul acesta tot pe bullying am mers pentru că au fost și sesizări din partea părinților. Când lucrăm într-un program, lucrăm cu toate școlile și facem activități dedicate elevilor de liceu și gimnaziu. Acum suntem în campanie OSP, desfășurată anual începând din 2007, se întâmplă și săptămâna meseriilor, târgul educației și multe activități*".

Alte exemple de programe derulate de către consilierii școlari la liceu, identificate în rapoartele de activitate, conform celor 5 domenii de rapoarte, sunt (anexa 9):

- Domeniul Autocunoaștere: Inventarul valorilor
- Domeniul Carieră: Jobul ideal - Meseriile viitorului, Cariera mea, Vreau o carieră, Pași către decizia de carieră, Lumea profesiilor și piața muncii, Învățarea eficientă, Optimizarea procesului de învățare
- Domeniul Emoții: Cum ar arăta emoțiile dacă le-aș vedea, O clasă fără bullying, Știu, Pot, Fac! Stop bullying!, Fără bullying în clasa mea!, Prevenirea și eliminarea violenței, a faptelor de corupție și discriminării în mediul școlar și promovarea interculturalității, Din grijă pentru copii
- Domeniul Stil de viață: Drogurile nu te fac mare, Comportamente de risc, Sa vorbim despre HIV-SIDA, Club antidrog, Dincolo de aparențe

Este amintită și **reticența unor elevi față de unele programe**, cum ar fi cele pe tema bullying-ului, ceea ce arată **necesitatea reinventării modalităților de comunicare cu elevii și depășirea simplei transmiteri sau transmiterii șablonistice a informațiilor**: *„Cele mai multe sunt pe tematica violenței, bullying-ului, a competențelor socio-emoționale, a abilităților pentru viață [...] elevii s-au săturat de activități pe bullying*". Literatura de specialitate arată că pentru ca un program din domeniul dezvoltării competențelor socio-emoționale să aibă succes cu adolescenții, aceștia trebuie tratați cu respect, investiți cu încredere și implicați pe picior de egalitate într-un dialog deschis (Yeager, Dahl & Dweck 2018).

Activități de consiliere gimnaziu - liceu

Majoritatea directorilor CJRAE/CMBRAE care au participat la interviuri consideră că **există diferențe între activitățile de consiliere pentru elevii de gimnaziu față de cele pentru elevii de liceu**. Astfel, la nivel liceal, accentul se pune mai mult pe **autocunoaștere și trecerea spre viața de adult**, elevii fiind îndrumați să-și exploreze și înțeleagă mai profund propria persoană: *„Teme specifice la liceu, nu și la gimnaziu: trecerea către viața de adult. Ei au un ideal despre cum e să fii adult și când se apropie de vârsta respectivă văd că nu*

e chiar așa". La gimnaziu, nevoile de integrare în grup și de acceptare în clasă sunt mai mari, însă acestea devin mai puțin importante la liceu. În schimb, **comunicarea și relaționarea** sunt nevoi mai pronunțate la liceu. La gimnaziu, formarea grupurilor este mai facilă, în timp ce **la liceu, în special în mediul urban, se constată o reticență mai mare pentru asociere în grupuri** pentru aceleași probleme, elevii preferând abordarea individuală. **Consilierea și orientarea în carieră devine mai pregnantă la nivelul liceului**, cu mai multe ședințe individuale, dar și cu o implicare crescută din partea diriginților în această direcție, intervenția fiind necesară în contextul opțiunilor privind învățământul superior/ integrarea pe piața muncii. În acest sens, se desfășoară activități de informare, inclusiv întâlniri între elevi, diriginți și reprezentanți ai agenților economici.

A fost subliniată și **necesitatea consilierii elevilor în contextul alegerii unei specializări care nu li se potrivește, mai ales pe ruta tehnologică și profesională.** Pentru prevenirea acestor situații, intervievații au atras atenția că nu e suficientă consilierea de carieră la liceu, ci e nevoie să se insiste mai mult la clasele a VII-a și a VIII-a cu informații atât pentru elevi, cât și pentru părinți: „*La liceu se insistă mai mult pe OSP în liceele tehnologice unde ajung copii la specializări care nu li se potrivesc. [...] Au fost și situații de transfer de la liceu la profesional (și mai rar invers) unde a fost nevoie de consiliere*". Un director consideră că **interesul pentru consiliere este mai scăzut la începutul liceului, dar se acutizează în anii terminali** (clasa a XII-a), existând presiunea din partea familiei și a școlii pentru că urmează bacalaureatul.

Activități de consiliere în funcție de filieră

În consonanță cu opiniile exprimate anterior în legătură cu nevoile comune sau diferite ale elevilor în funcție de filieră, intervievații consideră, pe de o parte, că **activitățile de consiliere nu diferă în funcție de filieră** (tehnologică, teoretică, vocațională) pentru că „*elevii vin la liceu cu aceleași temeri*". Pe de altă parte, directorii consideră că **pot fi observate anumite diferențe în activitățile derulate în funcție de filieră,** spre exemplu, interesul elevilor din liceele teoretice se îndreaptă predominant către consiliere individuală, în timp ce în liceele tehnologice interesul pentru activitățile de consiliere școlară e scăzut.

Capitolul 7

Colaborare

Conform răspunsurilor la chestionare, pentru a veni în întâmpinarea nevoilor liceenilor, consilierii școlari au cele mai frecvente colaborări cu profesorii, directorii liceului și directorii CJRAE/CMBRAE. Urmează colaborările cu alți colegi consilieri, care lucrează în alte licee și colaborările cu părinții. Celelalte tipuri de actori sunt mai puțin menționate pentru contexte de colaborare.

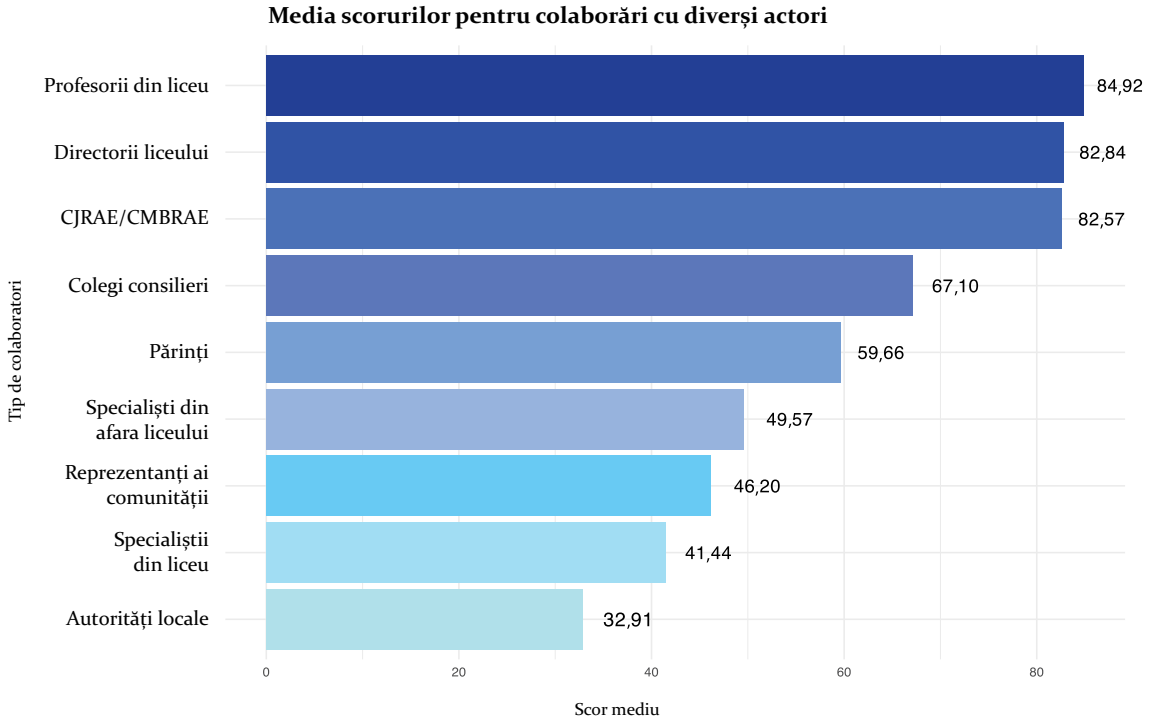

Figura 7. Actori cu care colaborează consilierii școlari

Gruparea actorilor cu care colaborează consilierii școlari, realizată prin analiză factorială, a evidențiat 3 zone principale de colaborare:

1. Cu profesorii din liceu și directorii liceului.
2. Cu CJRAE/CMBRAE și colegi consilieri din alte școli/licee.
3. Cu mai multe tipuri de actori, precum **reprezentanți ai comunității** (ex.: ONG, companii), **autorități** locale (ex.: primărie, consiliul local), specialiști din afara liceului (ex.: asistenți sociali, psihologi), **părinți, specialiști din liceu** (ex.: profesor itinerant, mediator școlar, dacă există).

Analiza factorială a identificat destul de clar zonele de colaborare ale consilierilor școlari, cea mai importantă corespunzând mediului profesional apropiat, format din cadrele didactice din liceu și directorii liceului. Imediat după, și de importanță similară, se regăsesc colaborările cu actorii relevanți din punctul de vedere al metodologiei profesionale, și anume directorii CJRAE/CMBRAE și alți colegi consilieri școlari. Restul actorilor se regăsesc împreună într-un factor mare, care îi înglobează pe toți.

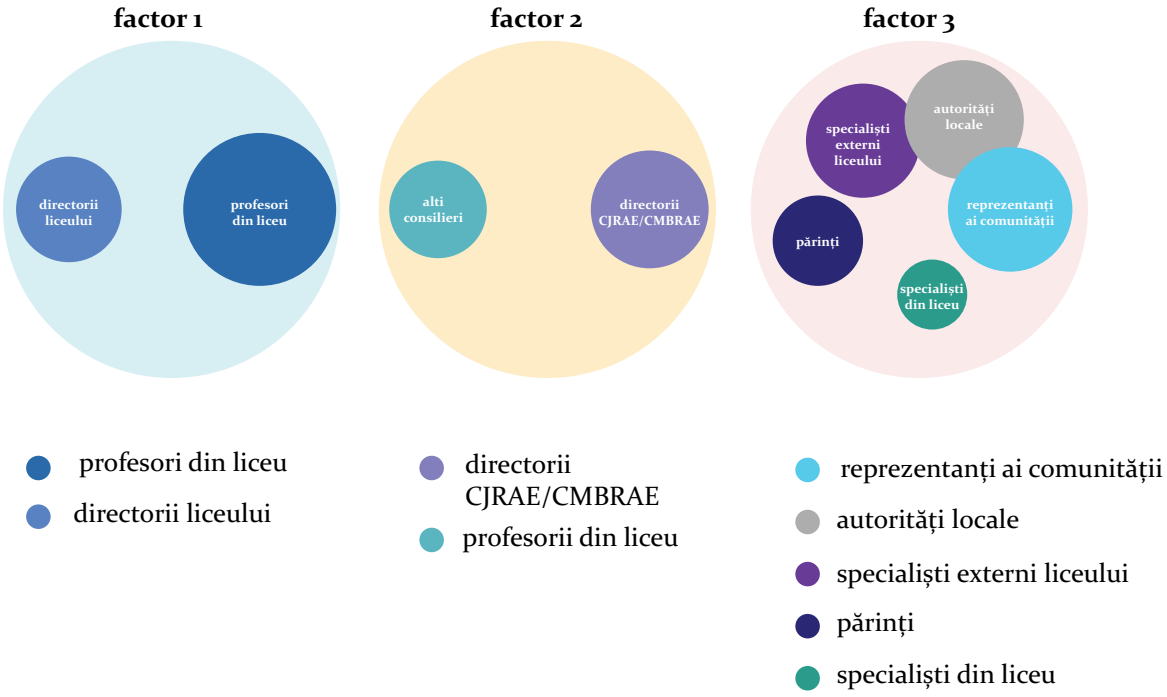

Figura 8. Cele trei zone de colaborare ale consilierilor școlari (mărimea cercurilor corespunde magnitudinii încărcării pe factor)

În cadrul interviurilor, directorii CJRAE/CMBRAE au confirmat faptul că în derularea activităților de consiliere cu elevii, **consilierii școlari colaborează cu părinții, profesorii, diriginții sau directorul:** *„Altă colaborare este cu profesorii, ei sunt cei mai buni observatori ai elevilor, înainte de a ajunge problemele la noi, ei observă problemele”*. De asemenea, se stabilesc parteneriate cu **autorități** precum Poliția, Agenția Națională Antidrog (ANA), instituții culturale și economice, în cazul liceelor tehnologice se dezvoltă colaborări cu **companii** ce oferă programe de practică, inclusiv **parteneriate internaționale** prin proiecte Erasmus+.

În ceea ce privește colaborarea în interiorul rețelei de consiliere, la nivel de CJRAE/CMBRAE există un sistem de **coordonare și îndrumare prin activități metodice, intervizări și mentorat pentru consilierii școlari debutanți**/mai puțin experimentați: *„La CJAP [...] sunt planificate activități metodice, activități de intervizare și de mentorat pentru colegii intrați de curând și care au nevoie de ajutor”*. Consilierii pot folosi **platforme online** pentru consultări și colaborare, instruirea noilor colegi sau crearea unei **biblioteci virtuale**: *„Avem un classroom dedicat Consiliului Profesoral CJRAE. Avem încărcate fișe, materiale, programe, sunt mijloace, metode pe care le putem folosi. [...] Avem bibliotecă virtuală cu accesarea tuturor cărților pe care le avem și în biblioteca fizică, se pot rezerva cărți”*.

Colaborarea cu i**nstituții și organizații** precum Centre pentru Prevenirea Criminalității, Centre Antidrog, Agenția împotriva Traficului de Persoane, Direcția de Siguranță Școlară, Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă (AJOFM), Inspectoratul Școlar Județean (ISJ), Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC), diferite ONG-uri precum Salvați Copiii sau Tineri pentri tineri reflectă o abordare holistică pentru a face față diversității nevoilor elevilor. Sunt menționate și provocări în colaborarea cu Serviciile Publice de Asistență Socială (SPAS): „*Avem probleme cu cei de la SPAS, cei care ar trebui să fie asistenți sociali, unul acoperă câte 5-6 comunități*". Totodată, consilierii interacționează cu primăriile în zonele rurale, cu profesorii itineranți sau cu școlile speciale pentru a asigura un sprijin adecvat elevilor din grupurile vulnerabile.

Capitolul 8

Comunicare

Conform răspunsurilor oferite de către consilierii școlari la întrebările din chestionar, cele mai utilizate cinci **strategii de promovare** a serviciilor de consiliere pentru a atrage atenția liceenilor sunt:

- **Prezentări în clase, la începutul anului școlar** - aceasta este strategia dominantă menționată de 480 de consilieri, indicând că sesiunile de prezentare directă în sălile de clasă sunt considerate cea mai eficientă metodă de a ajunge la elevi.
- **Afișarea orarului** pe ușa cabinetului a întrunit 450 de selecții, ceea ce sugerează că vizibilitatea fizică în spațiile școlii este o metodă importantă de promovare.
- **Prezentările la orele de dirigenție** constituie a treia cea mai populară strategie, 384 de consilieri considerând-o eficientă.
- **„Reclama" pe care o fac copiii care au fost deja la cabinet,** a fost menționată de 295 de consilieri, indicând importanța recomandărilor personale în rândul elevilor.
- **Prezentările în consiliul școlii,** pentru informarea diriginților au fost selectate de 239 de consilieri, subliniind rolul dirigintelui ca punct de legătură între consilieri și elevi.

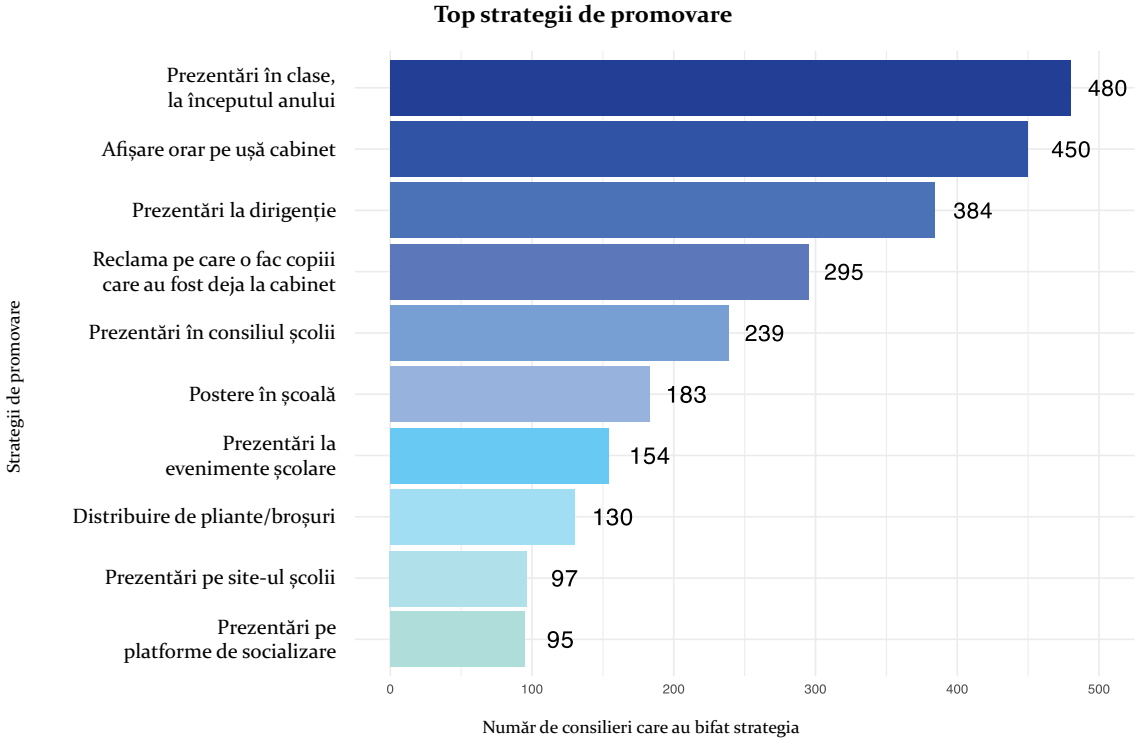

Figura 9. Strategii de promovare utilizate de consilierii școlari

Rezultatele sugerează că interacțiunile personale și vizibilitatea în mediul școlar sunt considerate de consilieri ca fiind cele mai eficiente strategii pentru a promova serviciile de consiliere și a atrage atenția liceenilor. Metodele tradiționale, precum diverse tipuri de prezentări, primează în fața opțiunilor digitale, cum ar fi prezența pe site-ul școlii sau pe platformele de socializare, care au fost clasate mai jos. Aceasta ar putea reflecta o preferință pentru interacțiunea directă în promovarea serviciilor de consiliere, care să permită un dialog deschis și construirea unei relații de încredere între consilieri și elevi, respectiv profesori.

Rezultatele obținute la chestionar sunt confirmate în interviuri. Directorii au menționat că pentru promovare, consilierii afișează informații utile atât pe ușa cabinetului, cât și la avizier, în clase sau în școală: „*au programul cabinetului la avizier, copilul vede la avizier care este programul*", trimit materiale antibullying către diriginți pentru a fi distribuite elevilor și părinților, participă la ședințele cu părinții pentru a interacționa direct cu aceștia. De asemenea, analiza de nevoi și perioada inițială a anului școlar sunt dedicate atât promovării, cât și identificării situațiilor care necesită intervenție individuală. Un aspect notabil este și turul școlii și prezentarea cabinetului consilierului pentru elevii noi la începutul anului: „*În unitatea școlară unde lucrez eu, cand încep anul școlar, copiilor noi din scoala li se face un tur al școlii și li se prezintă și cabinetul școlar; tot în primele săptămâni ale anului școlar, ne dedicăm analizelor de nevoi și intrăm în toate clasele să ne prezentăm rolul, serviciile, lansăm invitația spre colaborare, le spunem că găsesc programul pe ușă, pe hol, la avizier. Sunt unii elevi care vin singuri, alții prin diriginte, alții vin direct la CJRAE*".

În general, directorii confirmă faptul că o comunicare directă, fie prin intermediul elevilor care au beneficiat de servicii, fie prin profesori și cadre didactice, este mai eficientă decât promovarea pe rețele sociale.

Canale online de promovare

Analizând răspunsurile consilierilor referitoare la canalele online de promovare pe care le utilizează, se observă că cele mai populare trei canale sunt:

- Facebook este canalul online cel mai utilizat, 274 de consilieri selectându-l.
- Pagina de Facebook a școlii a întrunit 240 de selecții din partea consilierilor, evidențiind faptul că paginile de Facebook dedicate școlilor sunt un instrument important în strategia de promovare.
- Pagina web a școlii este a treia cea mai populară alegere, 167 de consilieri menționând-o, ceea ce poate indica o preferință pentru utilizarea resurselor proprii ale școlii pentru a ajunge la elevi.

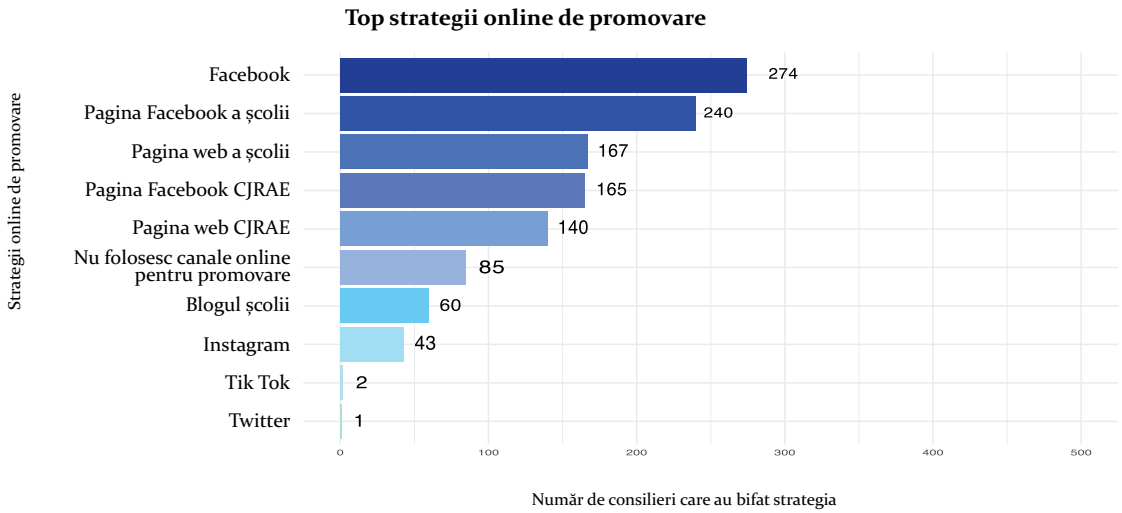

Figura 10. Canale online de promovare utilizate de consilierii școlari

Aceste date indică o **preferință clară pentru Facebook** ca platformă de promovare, atât în forma generală, cât și prin paginile specifice ale școlilor. Deși canalele precum **Instagram sau TikTok** sunt populare în rândul tinerilor, acestea **par să fie utilizate într-o măsură mult mai mică** pentru promovarea serviciilor de consiliere, Instagramul având doar 43 de selecții, iar TikTok și Twitter fiind mai puțin utilizate pentru acest scop. Interesant este că **un număr relativ mare de consilieri, 85, au răspuns că nu folosesc canale online pentru promovare.** Totodată, prezența unui număr substanțial de consilieri care folosesc pagina de Facebook CJRAE/CMBRAE și pagina web a CJRAE/CMBRAE demonstrează o utilizare activă a resurselor centrelor județene în promovarea serviciilor de consiliere. Pandemia a impulsionat utilizarea platformelor online, acestea fiind utilizate în continuare și după încheierea pandemiei, însă nu pentru promovare, ci pentru transmitere de informații: *„Au rămas căile de comunicare din pandemie. Încă se folosesc platformele pentru a trimite informații și documente*". A fost adusă și completarea că elevii nu accesează în mod direct platformele sociale, nedorind să se expună public. Informațiile ajung la ei **indirect**, prin intermediul unor organizații ale elevilor (ex.: Facebook, Instagram - prin consiliul elevilor), acesta nefiind totuși un fenomen răspândit.

Concluzia acestor rezultate este că există o preferință a consilierilor școlari pentru utilizarea **Facebook și a paginilor web ale instituțiilor educaționale pentru promovarea online**. Acest lucru ar putea arăta tendința de folosire a canalelor digitale mai familiare consilierilor și o orientare mai degrabă către comunitatea educațională și părinți decât către elevi, întrucât liceeni nu le frecventează în mod direct, atât din reticența de a se expune public, cât și din asocierea acestora cu moduri de comunicare specifice adulților. Canalele cu popularitate crescută în rândul tinerilor (precum Instagram) sunt puțin utilizate pentru promovarea serviciilor de consiliere, existând un anumit număr de practicieni care nu se promovează deloc în mediul online.

Comunicare la distanță

Răspunsurile consilierilor școlari referitoare la mijloacele de **comunicare la distanță** indică următoarele tendințe:

- **Mesageria text** (ex.: SMS, WhatsApp, Messenger) a fost menționată de 426 de consilieri, fiind așadar cea mai utilizată și probabil cea mai accesibilă formă de comunicare la distanță. Acest lucru subliniază preferința pentru comunicarea sincronă, care permite schimburi rapide de informații și o mai mare flexibilitate în interacțiune. De asemenea, această modalitate de comunicare asigură respectarea caracterului privat/confidențial al conversației și evitarea unei expuneri publice.

- **Telefonul** a întrunit 394 de selecții, rămânând deci o metodă preferată de comunicare. Aceasta sugerează că interacțiunile vocale directe sunt valorizate pentru claritatea și rapiditatea lor în discuții.

- **Videoconferințele** (ex.: Zoom, Microsoft Teams, Google Meet) au fost selectate de 236 de consilieri, fapt care arată o adoptare semnificativă a noilor tehnologii, poate și impulsionată de perioada pandemiei în urma căreia s-a creat o anumită obișnuință de utilizare a acestui mod de comunicare ce oferă un nivel de interacțiune personală mai apropiat de cel față-în-față.

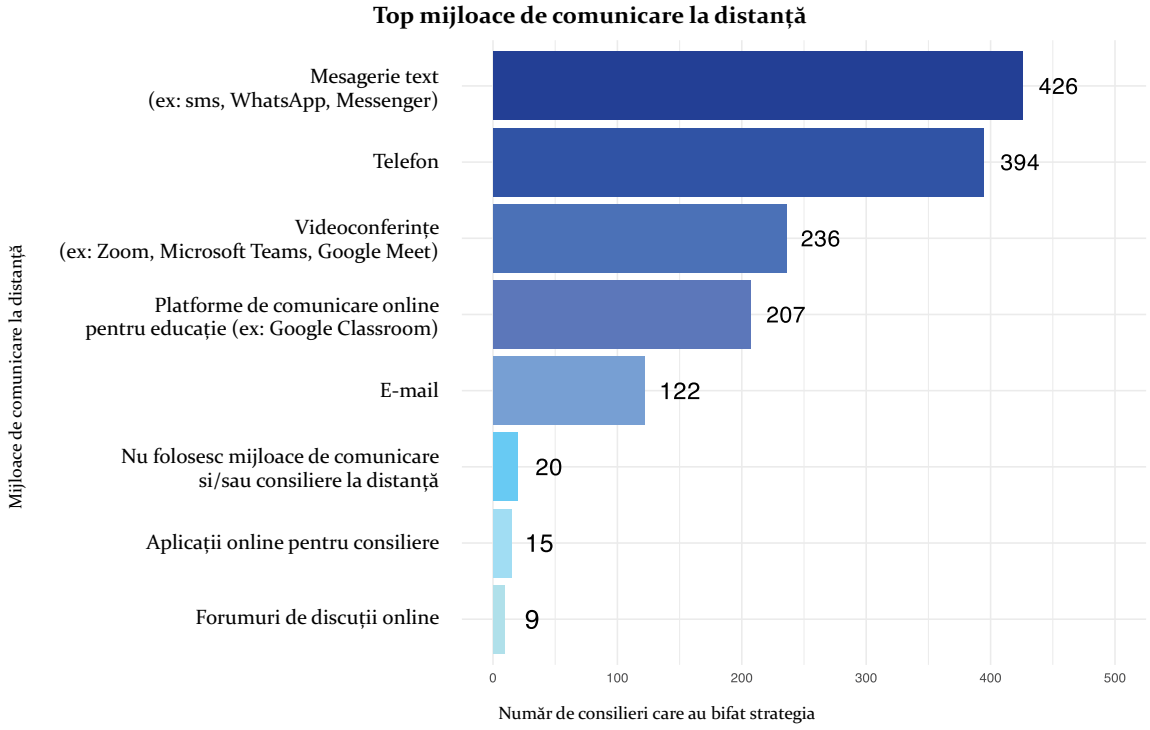

Figura 11. Mijloacele de comunicare la distanță utilizate de consilierii școlari

Pe de altă parte, **platformele de comunicare online** pentru educație (precum Google Classroom) și **e-mailul** sunt utilizate într-o măsură mai mică, având 207, respectiv 122 de selecții.

Ca exemplificare, unii dintre directorii intervievați au explicat faptul că **WhatsApp** este un canal utilizat pentru a menține legătura cu elevii și a răspunde/solicita aspecte punctuale, fără a fi folosit în mod curent pentru consiliere efectivă. Se precizează, de asemenea, că **elevii nu utilizează social media** pentru a comunica nevoi de consiliere, întrucât nu doresc să se știe că apelează la aceste servicii: *„Dacă există și comunicare prin social media? Poate doar individual, dar nu cu toți. Sunt unii elevi care preferă să vină la CJRAE, nu vor să facă lucrul acesta public. Niciodată nu am primit mesaj pe Facebook că un elev are nevoie de consiliere, doar în privat"*. Pentru a ajunge la elevi, în anumite situații consilierii școlari trebuie să ia mai întâi legătură cu părinții. Astfel, în cazul elevilor minori, este necesar **acordul părinților** pentru consiliere individuală. În acest sens este folosit emailul sau WhatsApp pentru transmiterea către părinți a acestui document care în trecut circula în format fizic, dar a evoluat către variante electronice, mai ușor accesibile prin simpla bifare. Pe de altă parte, și în cazul comunicării cu părinții, consilierii preferă modalitățile private de comunicare pentru păstrarea confidențialității. În plus, **nu se încurajează participarea directă a consilierului școlar la grupurile de WhatsApp ale profesorilor sau părinților**, din același considerent al confidențialității, dar și pentru a evita supraîncărcarea consilierului școlar: *„La nivelul școlii – grupuri de WhatsApp (profesori sau părinți), nu încurajăm neapărat consilierul să ia parte în astfel de grupuri"*.

Concluzia datelor este că **formele de comunicare sincronă și personală, cum ar fi WhatsApp și telefonul, rămân prioritare** pentru consilierii școlari pentru a fi în contact cu liceenii.

Feedback de la liceeni

Analiza răspunsurilor consilierilor școlari referitoare la oportunitățile de feedback pentru liceeni în ceea ce privește serviciile de consiliere arată următoarele tipuri de feedback:

- **În întâlnirile pe care le am cu elevii la cabinet** - a fost cel mai selectat răspuns, 480 de consilieri indicând că folosesc feedback-ul primit direct de la elevi în timpul sesiunilor de consiliere pentru a îmbunătăți serviciile. Acest lucru sugerează o valoare mare plasată pe interacțiunile personale și pe feedback-ul imediat.
- **În întâlnirile pe care le am cu elevii la clasă** - a fost opțiunea bifată de 437 de consilieri, acest tip de feedback permițând consilierilor să adreseze problemele comune și să ajusteze abordările la nivelul clasei.
- Prin intermediul unui **formular online** - a fost o opțiune mai puțin utilizată, fiind menționată de 83 de consilieri.
- Elevii pot lăsa sugestiile într-o **cutie/cutie poștală/loc special amenajat în școală** - a fost o variantă de răspuns selectată de 76 de consilieri, această opțiune oferind o cale anonimă pentru elevi de a-și exprima sugestiile sau preocupările.
- **Nu există momentan oportunități de feedback** - a fost o opțiune bifată de doar 10 consilieri.

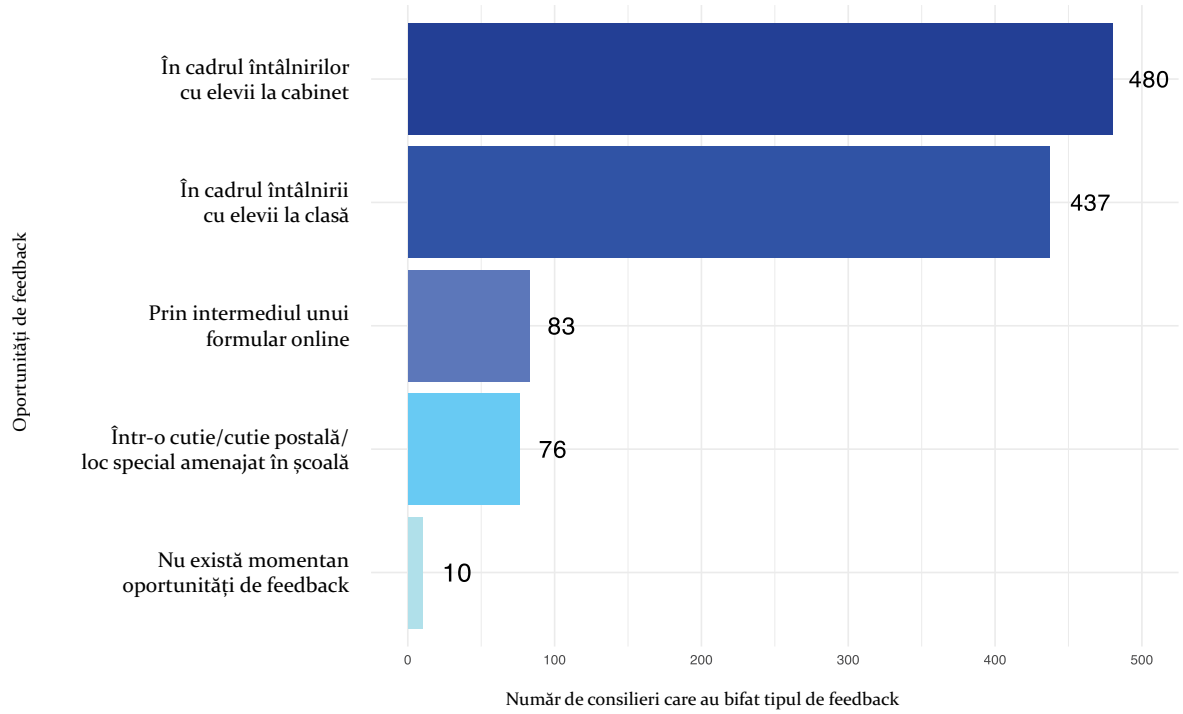

Figura 12. Oportunități de feedback pentru liceeni

Concluzia este că, în general, **consilierii pun preț pe feedback-ul direct primit de la liceeni**, fie că este la cabinet sau clasă. Metodele tradiționale, cum ar fi conversațiile față-în-față, par să fie preferate celor digitale pentru colectarea feedback-ului. Totuși, prezența unei minorități care folosește formulare online indică o deschidere spre diversificarea canalelor de feedback.

Capitolul 9

Responsabilități și provocări

Așa cum s-a arătat deja în capitolele anterioare, consilierii școlari au menționat nevoia crescută din partea adolescenților de ascultare și sprijin emoțional, ei fiind percepuți ca resurse de bază în acest sens. **Diversitatea și complexitatea responsabilităților** consilierilor școlari, precum și **contradicțiile și paradoxurile acestei ocupații** sunt bine puse în evidență de unul dintre directori, care remarcă faptul că: *„Eu mi-aș dori să devină facilitatori consilierii și să aibă o vedere de ansamblu a nevoilor dintr-o școală. Aici depinde și de experiența pe care o au. La început văd lucrurile punctual și intervin cu consiliere individuală, nu se duc să intervină și la nivel de colectiv, să faciliteze unui copil relaționarea cu ceilalți. Odată cu creșterea experienței, încep să aibă o vedere mai de ansamblu asupra nevoilor din școală și se implică mai mult în activități colective. Unii dintre colegi sunt mâna dreapta a directorului și sunt consultați, sunt oameni de bază în școlile lor. Se simt valorizați, sunt apreciați, sunt percepuți ca oameni ai școlii*". Consilierul școlar este văzut ca un specialist care derulează **deopotrivă consiliere individuală pentru nevoi și situații particulare, cât și intervenții pentru nevoi comune, în scop de informare și prevenție, la nivelul clasei sau al întregii școli, cu grupuri mai mari de elevi**: *„balanța înclină undeva la jumătate - răspunzi nevoilor individuale, dar și un rol proactiv", „combină rolul de a răspunde nevoilor individuale cu rolul proactiv", „uneori mediază, alteori facilitează*".

În ceea ce privește rolul de **lider** al consilierului școlar, directorii CJRAE/CMBRAE nu îl consideră atât de potrivit, preferând mai degrabă o descriere în termeni de **liant, mediator, resursă și parte importantă a echipei școlare** cu rol semnificativ în succesul și dezvoltarea elevilor și a școlii. În funcție de personalitate, de experiență și de colaborarea cu directorul și personalul școlii, acesta poate deveni lider informal (pentru că e lipsit de putere decizională la nivelul școlii) sau lider educațional care să coordoneze activitățile profesorilor. Asocierea consilierului școlar cu ideea de „lider" nu este considerată adecvată și pentru că poate atrage după sine **așteptări** nerealiste, cum ar fi acelea de magician sau supererou care rezolvă singur și foarte repede toate problemele dintr-o școală: *„Nu știu dacă în prezent consilierul școlar e un lider, cert e că e privit ca o persoană care ar trebui să aibă o baghetă magică să rezolve totul, dar și ghiocul să ghicească. E clar că el e o resursă importantă în școală, dar nu putem aștepta totul de la el de unul singur*".

Atât interviurile cât și răspunsurile la chestionar au subliniat că în îndeplinirea rolurilor și responsabilităților, **consilierii școlari din licee se confruntă cu diverse provocări.** Chiar dacă cercetarea a avut drept scop identificarea nevoilor liceenilor și a

activităților de consiliere la liceu, feedback-urile colectate de la comunitatea de consilieri școlari din România, atât prin cercetarea prezentă, cât și de-a lungul anilor, a arătat că numeroase **provocări** interferează constant și consistent cu calitatea serviciilor oferite. De aceea am considerat important să le inventariem, așa cum sunt ele exprimate de către consilierii școlari. Deși intenția a fost de a evidenția dificultățile întâmpinate în consilierea elevilor de liceu (prin datele colectate în chestionar), discuțiile și comentariile din cadrul interviurilor au migrat către existența unor bariere comune întâlnite de toți practicanții care lucrează în școlile din România. Astfel, ne-am propus să scoatem la lumină aceste aspecte, în speranța că, împreună cu sugestiile și recomandările adunate, vor contribui la inițiative viitoare menite să sprijine mai eficient întreaga categorie profesională a consilierilor școlari și, implicit, să îmbunătățească eficiența și calitatea serviciilor de consiliere oferite elevilor.

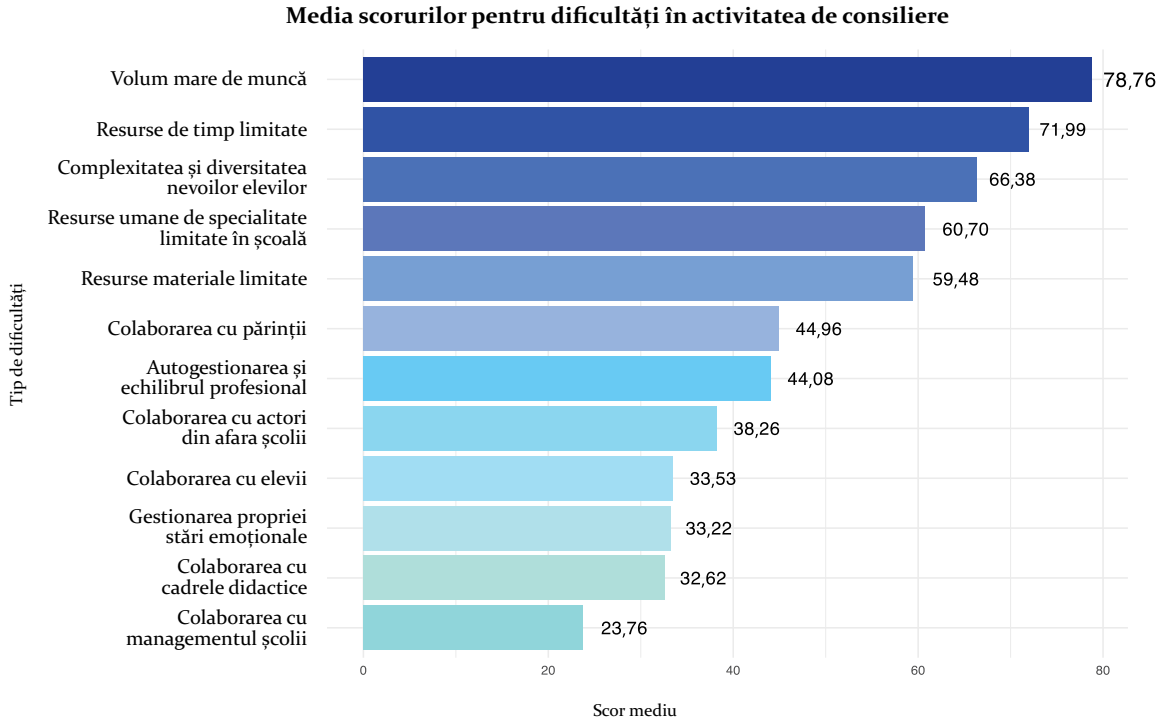

Figura 13. Dificultăți/provocări în activitatea de consiliere la liceu

Analiza dificultăților și provocărilor cu care se confruntă consilierii școlari în activitatea de la liceu (așa cum au reieșit din chestionar) evidențiază următoarele aspecte:

a. Volumul mare de muncă

Acesta este perceput ca fiind **cea mai mare dificultate**, având un scor mediu de 78,76 (pe o scală de la 1 la 100). Acest lucru sugerează o încărcătură de lucru considerabilă, care ar putea afecta eficiența și calitatea serviciilor oferite. În cadrul interviurilor, a fost explicată dificultatea gestionării **numărului** mare de elevi (nu doar de la liceu, ci în general, dintr-o școală sau din mai multe școli arondate) și necesitatea de găsi un **echilibru între consilierea individuală și cea de grup**. În acest context, asigurarea unor servicii de calitate, gestionarea timpului și pericolul de burn-out sunt provocări majore: *„Mulți colegi stau peste program. Teoretic avem 18 ore, dar mulți colegi depășesc programul ca să facă față”, „Resursa umană limitată și numărul mare de elevi la unele școli, în special la liceele teoretice, reprezintă*

provocări majore pentru consilier", „Plecând de la timp, care are legătură cu orarul elevului [...] Suntem nevoiți să luăm copiii de la ore pentru că altfel nu am putea face consiliere individuală. Dacă în școală programul e până la 15, elevii nu mai pot rămâne peste această oră".

Conform aprecierilor majorității directorilor CJRAE/CMBRAE intervievați, responsabilitățile consilierilor școlari sunt „*conform cadrului legal*" (fișei postului și regulamentului de organizare și funcționare 5555/2011), prezentând în același timp o **diversitate și complexitate** semnificative. Aceștia gestionează o varietate de sarcini, iar un consens în rândul directorilor este că există un exces de roluri implicate: „*toată lumea spune că sunt multe", „sunt mult prea multe roluri"*. În această perspectivă, consilierii școlari se confruntă adesea cu responsabilitatea de a oferi soluții la o gamă extinsă de provocări școlare. Situația este complexă, mai ales că uneori apare confuzie între rolul consilierului școlar și cel al psihoterapeutului sau psihologului, generând așteptări nerealiste sau critici din partea părinților. În școlile cu probleme de absenteism și abandon școlar, sarcinile devin chiar mai dificile, iar consilierii se simt sub o presiune considerabilă pentru a găsi, adesea singuri, soluții eficiente. Măsurile de suplimentare a posturilor de consilieri școlari puse în aplicare începând cu anul școlar 2023-2024 conform HG 1604/2022 vor conduce la ameliorarea într-o oarecare măsură a dificultăților legate de volumul mare de muncă.

b. Resursele de timp limitate

Timpul avut la dispoziție a primit un scor de 71,99, indicând că **timpul insuficient** pentru a acoperi toate nevoile elevilor este o problemă semnificativă în consilierea școlară la liceu. Problematica aceasta a timpului este în mod clar legată atât de numărul mare de elevi, cât și de nevoile diverse și complexe ale acestora.

c. Complexitatea și diversitatea nevoilor elevilor

Aceasta este o altă provocare semnificativă, după cum a reieșit și din secțiunea din prezentul raport dedicată inventarierii nevoilor, obținând un scor mediu de 66,38, ceea ce sugerează **dificultăți în a gestiona cerințele variate ale elevilor și a oferi sprijin adecvat pentru fiecare caz în parte**. Directorii subliniază diversitatea problematicii întâlnite, incluzând scăderea **motivației** de învățare, **absenteism și abandon școlar**, **creșterea cazurilor de agresivitate, consum de substanțe, lucrul cu elevi cu cerințe educaționale speciale (CES)**. Insuficiența resurselor umane și de timp devine evidentă, mai ales în situații care necesită intervenții specializate, cum ar fi lucrul cu elevii cu CES: „*Punem accent pe prevenție, timpul acordat consilierii individuale e disproporționat, dar trebuie să existe un echilibru între sesiunile de grup și cele individuale care răspund concret unor nevoi individuale. Dacă sunt și copii cu CES, unui consilier îi e foarte greu să se încadreze în timp, mai ales dacă postul deservește mai multe școli*". S-a evidențiat faptul că o parte considerabilă a responsabilităților constă în **abordarea situațiilor sensibile/de criză**, când starea emoțională a elevilor/profesorilor este afectată, iar procesul educațional devine mai dificil de realizat: „*Elevii veneau plângând când au murit în accident de mașină doi elevi, ziceau profesorii că nu pot face ora de matematică*". Consilierii se confruntă, de asemenea, cu provocări precum **violența** școlară sau consumul de **droguri**, pentru care programele de prevenție sunt esențiale. Totuși, atunci când școala în care lucrează este una mare, cu peste 800 de elevi sau când activitatea consilierului școlar se desfășoară în mai multe unități

școlare, tematica, diversitatea și volumul de muncă pot varia/crește exponențial, iar timpul (numărul de ore) petrecut în fiecare școală va scădea, afectând astfel numărul/calitatea intervențiilor.

d. Resursele umane de specialitate limitate în școală

Această dificultate a întrunit un scor mediu de 60,70, evidențiind **lipsa de acces la specialiști suplimentari, cum ar fi psihologi sau echipe multidisciplinare, care să sprijine activitatea consilierilor**. În acest context, a fost investigată printr-o întrebare suplimentară, **necesitatea unui psiholog școlar**. Pe o scală de la 0 la 100 (unde 0=deloc nevoie și 100=extrem de multă nevoie), media obținută de 60,74 sugerează că, în timp ce există o **recunoaștere a beneficiilor pe care le-ar aduce un psiholog școlar în licee, nevoia nu este văzută ca fiind extrem de urgentă sau că există precauții vis-a-vis de colaborarea cu un nou/alt profesionist în școală**, **în absența cunoașterii detaliilor legate de responsabilitățile lui specifice**. Acest scor indică o percepție conform căreia, deși afirmă că ar fi utilă prezența unui psiholog, consilierii școlari consideră că până la un punct se descurcă relativ bine, fiind rezervați la un sprijin suplimentar despre care nu se cunosc, până în acest moment, suficiente detalii. Totuși, analiza detaliată a datelor scoate în evidență anumite nuanțe în funcție de contextul în care consilierii își desfășoară activitatea și de experiența lor profesională.

Astfel, în funcție de *mediul de rezidență* se constată **o nevoie mai mare la consilierii care activează în mediul rural**, cu un scor mediu de 74,45, comparativ cu cei din mediul urban care înregistrează un scor mediu de 58,42.

În funcție de *ultimul nivel de studii,* **consilierii școlari care au studii de masterat simt o necesitate mai mare a prezenței unui psiholog școlar**, având un scor mediu de 62,85, comparativ cu cei cu licență, care au un scor mediu de 55,75. Este de remarcat că între consilierii cu o vechime mai mică (1-5 ani), se înregistrează o proporție mai mare de absolvenți de masterat.

În funcție de *gradul didactic*, **consilierii fără grad didactic percep cea mai mare nevoie de un psiholog școlar**, scorul mediu fiind de 87,08. Aceasta este urmată de cei cu definitivat, cu un scor de 67,05, și apoi de cei cu gradul II și I, cu scoruri aproape egale, de 57,06, respectiv 57,37.

În funcție de *vechime*, **cei cu o vechime între 1-5 ani percep cea mai mare nevoie, media fiind de 76,22. Nevoia scade progresiv cu creșterea vechimii**, înregistrându-se scoruri de 62,83 pentru cei cu 5-10 ani de vechime, 58,08 pentru cei cu 10-15 ani de vechime, 58,31 pentru cei cu 15-20 ani de vechime și 53,77 pentru cei cu peste 20 ani de vechime.

Când se efectuează o analiză mai complexă, care ia în considerare simultan mediul de rezidență, ultimul nivel de studiu absolvit, gradul didactic și vechimea, doar mediul de rezidență și nivelul de educație rămân factori relevanți în determinarea necesității unui psiholog școlar. Aceasta înseamnă că, în ciuda variațiilor pe alte dimensiuni, **mediul în care lucrează consilierii și cel mai înalt nivel de educație pe care l-au atins sunt consistent asociate cu percepția lor despre cât de mult este nevoie de un psiholog școlar în liceele lor.**

Nu s-au înregistrat diferențe semnificative din punctul de vedere al percepției necesității unui psiholog școlar în funcție de specializarea consilierilor școlari (psihologie, pedagogie, psihopedagogie etc.), nici în funcție de existența sau nu a acreditării la Colegiul Psihologilor.

Directorii CJRAE/CMBRAE accentuează în cadrul interviurilor cateva aspecte. În opinia lor, există o **cerere recurentă pentru claritate, diferențiere și cunoașterea limitelor rolului de consilier școlar**, concomitent cu recunoașterea nevoii de intervenții terapeutice pentru cazurile mai grave din școli, care nu intră în atribuțiile consilierului școlar și care trebuie realizate de către practicieni specializați. Sunt aduse în discuție aspecte legale sau formarea inițială a consilierilor școlari care lucrează deja în sistem, fiind exprimate atât atitudini pro, cât și rezerve cu privire la modalitatea practică în care ar putea fi implementată o astfel de diferențiere în contextul educațional actual.

Răspunsuri pro, care accentuează necesitatea unei intervenții specializate

Se evidențiază oportunitatea diferențierii celor două roluri **în interiorul categoriei profesionale a consilierilor școlari**, având în vedere faptul că cei care accesează posturile de consilier școlar au studii inițiale diferite: *„Ar fi oportun să se facă diferențiere cu atât mai mult cu cât accesează acest post persoane cu studii diferite (sociologie, psihologie, pedagogie). Dacă toți trebuie să facă față acelorași nevoi, ar trebui să se facă diferențiere între cei care pot face terapie și cei care pot face doar la nivel de prevenție, la nivel mult mai <superficial>*". Pe de altă parte, se subliniază necesitatea colaborării și a lucrului în echipă cu **psihologi specializați care să existe în școli,** alții decât consilierii școlari, înființarea unor astfel de posturi și clarificarea limitelor intervenției ambilor specialiști (atât limitele unui consilier școlar, cât și ale unui psiholog școlar): *„Da, ar fi mai ușor să știm care ne e rolul în școală, și eu simt nevoia de a colabora cu un psiholog specializat care să includă copilul într-un program de terapie", „Noi suntem consilieri școlari, prezența unui consilier școlar este binevenită, iar dacă un copil are nevoie de psihoterapie, să se poată face o recomandare ca să nu îl trimit la un cabinet unde serviciile se plătesc*". Este adus în discuție în cadrul interviurilor faptul că elevii cu probleme psihologice serioase au nevoie de intervenții pe termen lung, iar **direcționarea către specialiști** este esențială pentru rezultate eficiente, consilierul școlar neputând să abordeze și să rezolve singur aceste problematici dificile. Ca exemplu pozitiv menționat este programul „**Din grijă pentru copii**", un program derulat la nivelul mai multor județe prin care elevii pot beneficia de 10 sesiuni gratuite de psihoterapie. Sunt implicati doar psihologii acreditati CPR în psihologie clinică, printre care și consilieri școlari (destul de puțini) sau psihologi clinicieni externi sistemului educațional. Acest ajutor este considerat binevenit pentru copii și părinți, însă va fi oferit pe timp limitat, doar pe perioada derulării respectivului proiect.

Răspunsuri care exprimă îngrijorări sau rezerve

Se menționează că, în prezent, **legislația** în vigoare nu face o distincție clară între rolurile de psiholog școlar și consilier școlar în context educațional, sugerând că este dificil să se „presupună" cine și în ce condiții poate îndeplini

rolul de „psiholog”. Se adaugă faptul că reglementările Colegiului Psihologilor din România (CPR) privind **supervizarea** sunt mai clare pentru absolvenții de psihologie, însă **consilierii școlari au și alte tipuri de formare inițială.** Aceasta indică necesitatea unei diferențieri atât în regulamentele CPR, cât și în reglementările viitoare ale Ministerului Educației, având în vedere că școlile sunt sub jurisdicția acestuia, și implicit, și activitățile de consiliere școlară. În continuarea ideii de sprijin din partea unui specialist precum psihologul (școlar), se exprimă totuși un anume scepticism că **elevii ar putea înțelege diferența** și se subliniază că mulți consilieri au și cabinete private, ceea ce ar putea complica direcționarea corectă și **etică** a elevilor: *„Nu știu cum s-ar putea face asta, nu știu dacă elevul ar putea să știe la ce ușă să bată, nu cred că se va întâmpla și nu consider că ar fi potrivit la noi. Sunt mulți consilieri care au și atestat și cabinet*”.

e. Resursele materiale limitate

Aspectele materiale au fost notate în medie cu 59,48, indicând unele probleme legate de dotările necesare (spațiu, echipamente, instrumente) pentru a oferi servicii de consiliere de calitate. Directorii menționează că în multe situații **spațiul** dedicat consilierilor poate fi **insuficient** pentru a face față volumului de sarcini și cerințelor, sau chiar **impropriu** pentru derularea unor sesiuni de consiliere de grup.

f. Colaborarea cu părinții, autogestionarea și echilibrul profesional și colaborarea cu actori din afara școlii

Aceste dificultăți au primit scoruri între 44,96 și 38,26, indicând că sunt considerate provocări moderate de către consilierii școlari. În cadrul interviurilor s-a făcut referire, spre exemplu, la **dificultatea obținerii acordului/consimțământului părinților** pentru elevii minori. Problema obținerii acordului parental pentru consiliere individuală este recurentă, în special în contextul unor situații sensibile precum consumul de droguri sau abuzul fizic. Refuzul sau retragerea acordului limitează intervențiile consilierului în cazuri critice. În condițiile nerecunoașterii de către părinți, spre exemplu, a consumului de droguri și al refuzului de a permite intervenții individuale, se pune întrebarea cum poate un consilier școlar să facă față sau să abordeze acest fenomen: *„Cum reușesc consilierii să facă față la consumul de droguri? Părinții neagă. Nu doresc copilul lor să fie subiect de discuție în ceea ce privește consumul de droguri. E o problemă serioasă care trebuie abordată cu mult curaj.[...] Nu știu dacă suntem pregătiți în momentul de față*”.

Au fost făcute la nivel de CJRAE/CMBRAE eforturi notabile de **colaborare cu instituții externe școlii,** cum ar fi cele în domeniul prevenirii consumului de droguri în parteneriat cu Centrele de Prevenire, Evaluare și Consiliere Antidrog (CPECA) sau colaborarea cu Direcțiile Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC) pentru dezvoltarea unei baze de date pentru bullying, având ca scop intervenții sistemice în prevenirea acestui fenomen.

g. Colaborarea cu elevii, gestionarea propriei stări emoționale și colaborarea cu cadrele didactice

Aceste tipuri de dificultăți au fost notate cu scoruri între 33,53 și 32,62, fiind prin urmare considerate a fi dificultăți minore. În viziunea directorilor CJRAE/CMBRAE, colaborarea cu unii **profesori** poate fi dificilă, mai ales în cazul celor care nu au înțeles necesitatea muncii în echipă: *„Problema este că unii profesori de alte discipline nu au asimilat munca în echipă, sunt o serie întreagă de acțiuni cu un ansamblu procedural care de multe ori este obositor, epuizant ca profesorii consilieri să rezolve singuri toate problemele. Consilierul poate să vină cu un proiect de remediere, dar nu de unul singur, are nevoie de sprijin din partea celorlalți profesori. Tehnic vorbind, mai sunt și profesorii diriginți care ar putea ajuta propunând un mod de intervenție acolo unde e cazul*". Deși colaborarea cu alte cadre didactice și specialiști este considerată absolut necesară pentru abordarea holistică a nevoilor elevilor, directorii intervievați remarcă totuși „**singurătatea" consilierului școlar** care uneori este văzut ca cel care poate „rezolva" de unul singur problematici precum violența sau drogurile, fără a se ține cont de faptul că aceste problematici adesea depășesc atât resursele de timp ale consilierului, cât și competența acestuia, pe anumite dimensiuni. Soluția poate veni prin implicarea întregii comunități în abordarea respectivelor probleme: pe de o parte, prin formarea de comisii/echipe profesorale care să analizeze și să implementeze acțiuni la nivelul școlii, și pe de altă parte, prin colaborări și implicarea unor specialiști din interiorul sau din afara școlii pentru cazurile care depășesc competența consilierului școlar.

h. Colaborarea cu managementul școlii

Cel mai scăzut scor a fost atribuit colaborării cu managementul școlii (23,76), ceea ce arată că, deși există provocări în această zonă, ele nu sunt percepute ca fiind la fel de importante ca alte dificultăți. Directorii CJRAE/CMBRAE consideră că există variabilitate în relația consilierilor cu **directorii școlilor**, cauzată de dubla subordonare a consilierului școlar atât față de CJRAE/CMBRAE, cât și față de managerul instituției școlare unde își desfășoară activitatea.

Alte dificultăți menționate în cadrul interviurilor s-au referit la alți factori care influențează calitatea serviciilor de consiliere oferite elevilor (nu doar la liceu, ci și în școli primare, gimnaziale sau profesionale). A fost menționat faptul că, în ciuda progreselor, există **încă neînțelegere cu privire la rolul și specificul consilierii școlare**. Există părinți, cadre didactice sau elevi care manifestă rezistență la consiliere, consideră metodele tradiționale ca fiind mai eficiente, activitățile de consiliere fiind percepute de unii elevi ca modalități de a evita participarea la orele de curs: *„Mai există, mai puțin față de anii trecuți, dar mai există, acea percepție - mă duc la consiliere ca să scap de o oră*". Consilierii școlari se implică și în alte sarcini la nivelul unităților de învățământ unde funcționează, răspunzând unor **solicitări suplimentare** care sunt la granița sau tangențiale fișei postului, cum ar fi gestionarea burselor, a unor softuri educaționale, supravegherea elevilor, participarea la activități extrașcolare sau în diverse comisii sau alte activități administrative care pun o presiune suplimentară asupra timpului consilierilor, afectând capacitatea acestora de a se concentra pe lucrul cu elevii: *„Suntem dublu încărcați. Facem parte din comisii în cadrul CJRAE/CMBRAE și comisii în cadrul școlii*". Multitudinea acestora rezultă și din rapoartele de activitate individuale anuale analizate în cadrul etapei preliminare a cercetării noastre.

Alte dificultăți au vizat **nivelul inițial diferit de pregătire a practicienilor la intrarea în profesie**. Este subliniată necesitatea cursurilor de formare continuă pentru a face față nevoilor specifice, cum ar fi lucrul cu elevi cu CES, dar și necesitatea specializării pe anumite **niveluri școlare sau categorii de vârstă** pentru a oferi servicii mai eficiente: „*E mai bine să ajungem să ne specializam. Ori pe preșcolari, ori pe liceu, sau arondat la gimnaziu unde diferența de vârstă nu e atât de mare. Saltul de la preșcolari la liceeni e foarte greu*". Deși consilierii școlari pot avea pregătire inițială în domenii precum psihologie, pedagogie, sociologie, în opinia tuturor directorilor intervievați **fișa de post** stabilește atribuțiile pentru această ocupație, indiferent de pregătirea inițială. Consilierii școlari care sunt și psihoterapeuți pot avea o altă abordare a activităților, însă directorii CJRAE/CMBRAE subliniază că există o limită în consiliere, problemele mai profunde fiind apanajul psihologului spre care un elev ar trebui trimis: „*Consilierea are o anumită limită, dacă e nevoie de psiholog, consilierul școlar îl trimite la psiholog, iar el face doar consiliere educațională. Intervenții extrem de punctuale nu încurajăm decât cu focus pe partea educațională și de carieră*". Profesorii consilieri școlari cu specializare în sociologie sunt implicați mai mult în studii sociologice decât consilierii școlari din cabinete. Observații din monitorizările realizate de către directorii CJRAE/CMBRAE la cabinetele de consiliere școlară arată că **formarea inițială** are un rol determinant în ceea ce privește asigurarea nivelului de pregătire pentru a derula activități de consiliere școlară, recunoscând că există diferențe între practicieni la intrarea în profesie. Aceste diferențieri pot fi depășite prin participare la masterate în consiliere sau cursuri de formare continuă, prin sistemele de intervizare, supervizare sau mentorat din interiorul CJRAE/CMBRAE, precum și din posibile sisteme externe de acreditare.

De asemenea, se evidențiază o **lipsă a reglementărilor clare sau a documentelor unitare** care să ghideze acțiunile consilierilor școlari, spre exemplu, nu există în momentul actual o structură unică de raportare a activităților desfășurate pe perioada unui an școlar, la nivel național. De asemenea, responsabilitățile nu sunt diferențiate în fișa postului între cicluri de învățământ în situațiile în care același consilier școlar este arondat, spre exemplu, atât unei grădinițe, cât și unui liceu; este menționată și dificultatea ocupării posturilor SEOSP. Planul de Dezvoltare Instituțională (PDI) al CJRAE/CMBRAE stabilește prioritățile de acțiune fundamentate pe o analiză de nevoi. Toți directorii intervievați arată că în PDI nu există ținte strategice pentru liceu, ci doar ținte generale nediferențiate pe niveluri educaționale. Ca și modalitate de raportare a activităților derulate, consilierii școlari elaborează anual un **raport individual de activitate**, cu o structură unică la nivel de județ, dar fără o standardizare la nivel național. Rapoartele sunt centralizate de către CJRAE/CMBRAE, care ulterior le poate trimite instanțelor care îl solicită (Ministerul Educației, ISJ, Consiliul Județean): „*Centralizăm aceste rapoarte, facem un raport sintetic și îl oferim la cerere. Există și o sinteză pe liceu, în sensul raportării numărului de cazuri la nivel de liceu*". A existat în anii trecuți o **„machetă" la nivel național** primită de la Ministerul Educației, considerată utilă, dar mai dificil de completat: „*A fost până anul trecut, dar acum nu e un model standardizat. A fost dificil de completat, de operaționalizat datele culese, cu modelul care a fost propus anii trecuți. Noi am construit un model de raport de activitate, un mix din rapoartele vechi pe care le foloseam*". Această machetă, dar și modelele adaptate, **nu solicită date distincte pe liceu**: „*nu se cerea raport pe cicluri de școlarizare, mai ales că majoritatea consilierilor școlari au norme la mai multe cicluri/școli*". Nici în ceea ce privește **frecvența raportării nu există un consens sau un model comun** de urmat la nivel național, precizându-se că au existat perioade în care au fost solicitate raportări semestriale (când anul școlar era împărțit pe semestre), dar și alte perioade când erau solicitate raportări lunare: „*Sunt instituții care ne cer rapoarte de*

activitate trimestriale și e necesar să avem informația la zi". Un **exemplu pozitiv** menționat a fost **programul online de raportare a activității, denumit SMARTIE,** dezvoltat de un programator al unui CJRAE. Acest registru online facilitează consilierilor școlari să își raporteze activitățile printr-o completare zilnică/săptămânală, eliminând documentele printate și semnăturile fizice. Avantajele includ posibilitatea completării și semnării online a documentelor, precum și realizarea centralizărilor automate, simplificând procesele care anterior necesitau efort manual.

Aceste dificultăți reflectă diversitatea provocărilor cu care se confruntă consilierii școlari și atrag atenția asupra naturii factorilor care impactează calitatea activității, precum și asupra nevoii de sprijin pe multiple paliere. Gruparea dificultăților/provocărilor cu care se confruntă consilierii școlari în activitatea de la liceu, realizată prin utilizarea tehnicii **analizei factoriale** a evidențiat 3 grupe principale de dificultăți:

- **Dificultăți legate de resurse și volumul de muncă**, cuprind dificultățile referitoare la *resursele de timp limitate, volumul mare de muncă, complexitatea nevoilor liceenilor, resurse umane limitate și resurse materiale limitate* (dificultățile referitoare la resursele materiale au o încărcare mai mică pe factor). Aceasta este o dimensiune esențială, care a primit cele mai mari scoruri din partea consilierilor care lucrează la liceu, subliniind presiunile legate de resursele insuficiente și cerințele de muncă extinse.

- **Provocări în menținerea echilibrului profesional-personal**, includ *dificultățile de gestionare a echilibrului profesional și personal.* Aceste tipuri de dificultăți nu sunt percepute a fi foarte presante de către consilierii școlari.

- **Dificultăți de colaborare**, cuprind *dificultățile de colaborare cu cadrele didactice, cu elevii, cu managementul școlii, cu părinții și cu actori din afara școlii*. Similar cu factorul de mai sus, aceste dificultăți nu sunt resimțite de consilieri ca fiind foarte presante.

În concluzie, consilierii se confruntă cu dificultăți semnificative legate de **volumul de muncă, limitările de timp și resurse care aduc provocări în asigurarea calității serviciilor oferite**. Menținerea echilibrului profesional - personal, precum și dificultăți de colaborare deși existente, sunt resimțite ca presiuni mai mici. Toate dificultățile menționate indică o potențială suprasolicitare și necesitatea unui sprijin suplimentar pentru a îmbunătăți calitatea serviciilor acordate.

Deși au menționat o serie întreagă de dificultăți, consilierii școlari încearcă **soluții personale pentru a le face față. Examinând modul în care consilierii școlari fac acest lucru,** putem observa următoarele tendințe în răspunsurile date la chestionar:

- **Formarea continuă și dezvoltare profesională** este strategia principală adoptată, având scorul mediu de 79,87 (pe o scală de la 1 la 100). Acest lucru subliniază importanța pe care consilierii o acordă actualizării competențelor lor profesionale pentru a răspunde eficient nevoilor elevilor.

- **Organizarea eficientă a timpului și prioritizarea** este al doilea cel mai valorizat mod de a face față provocărilor, întrunind un scor de 77,30. Aceasta

indică faptul că un consilier școlar încearcă să maximizeze impactul muncii prin gestionarea atentă a resurselor de timp limitate (un exemplu oferit în interviuri a fost prioritizarea activităților de grup față de intervențiile individuale, pentru a putea ajunge la cât mai mulți elevi, în mod proactiv).

- **Colaborarea și networking-ul**, esențiale pentru schimbul de idei și resurse constituie o altă strategie des utilizată de gestionare a dificultăților, având un scor mediu de 72,57. Acest fapt arată sprijinul și inspirația pe care un consilier școlar le caută prin colaborări cu colegi din domeniu.

- **Practicarea modalităților de relaxare** are un scor mediu de 55,74, această strategie fiind recunoscută ca un instrument important pentru menținerea sănătății mintale și pentru gestionarea stresului.

- **Comunicarea dificultăților și solicitarea de ajutor** se află aproape la același nivel cu strategiile de relaxare, cu un scor de 55,54, indicând o deschidere spre a cere asistență colegilor, conducerii sau școlii.

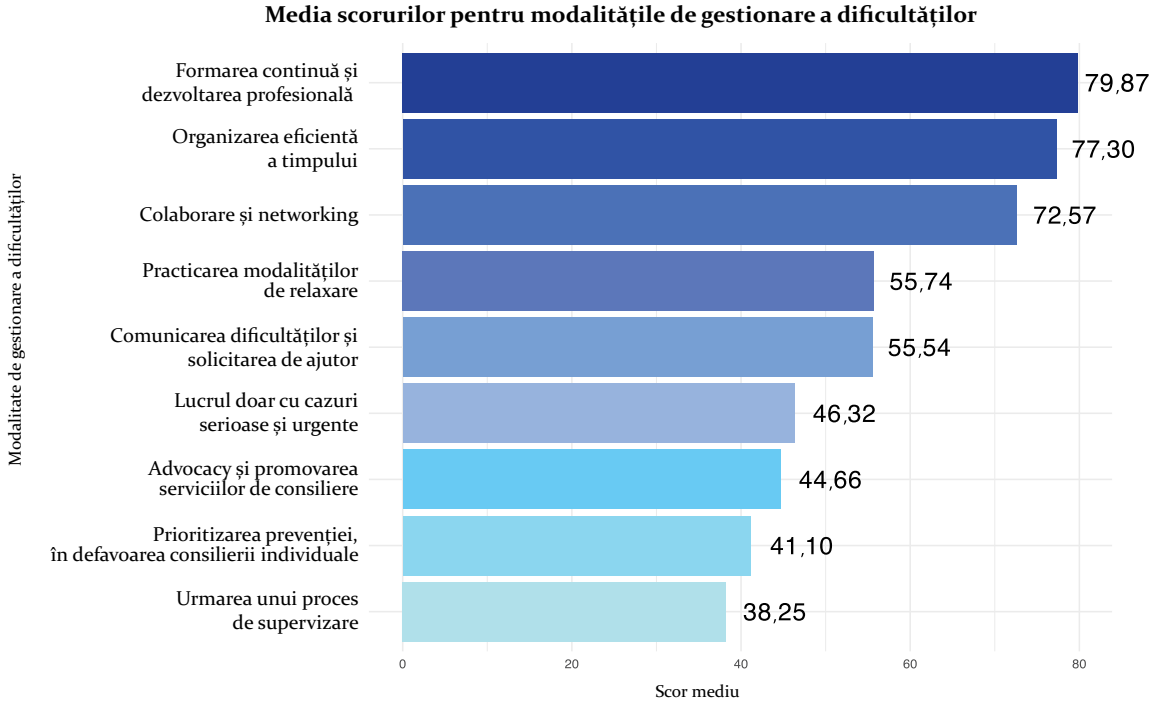

Figura 14. Modalități prin care consilierii școlari gestionează dificultățile

Aceste rezultate reflecta un spectru larg de strategii adoptate de consilieri, la nivel personal, pentru a gestiona provocările profesionale, cu un accent puternic pe **dezvoltarea profesională continuă, gestionarea eficientă a timpului** și implicarea în activități de colaborare și **networking**.

Capitolul 10

Concluzii și recomandări

Nevoile liceenilor, în viziunea consilierilor școlari

■ Nevoile de sprijin emoțional, cele mai pronunțate la liceeni

Rezultatele cercetării au pus în evidență **opinia consilierilor școlari cu privire la nevoile liceenilor, cele mai pronunțate fiind nevoile de consiliere și sprijin emoțional,** ceea ce indică o cerere mare pentru servicii care să abordeze sănătatea emoțională în această etapă a vieții când adolescenții se confruntă cu diverse provocări. Aceste nevoi sunt urmate, în ordine de: **nevoi de comunicare și relaționare, nevoi de autocunoaștere, nevoi de orientare în carieră, nevoi de sprijin în învățare și nevoi de sănătate și stare de bine/bunăstare**. Alte nevoi precum cele de a face față tranzițiilor și rolurilor de viață/profesionale și nevoile de informare și acces la resurse sunt percepute ca moderate, în timp ce nevoile antreprenoriale nu sunt percepute ca fiind atât de importante. Tabloul general al nevoilor, ilustrat de analiza factorială, arată existența a 3 mari categorii de nevoi: **1. nevoi socio-emoționale (sprijin emoțional, comunicare și autocunoaștere), 2. nevoi de orientare în carieră, 3. alte nevoi (sănătate, informare, antreprenoriat, tranziții și învățare).** Aceste 3 categorii evidențiază dimensiuni importante ce pot fi abordate prin noi programe școlare pentru liceu sau în programe structurate de consiliere pentru acest segment de vârstă. De asemenea, cele 3 categorii pot fundamenta deciziile cu privire la modul de structurare a rapoartelor individuale de activitate ale consilierilor școlari pe 3 secțiuni în locul multiplelor tipuri de acțiuni înregistrate în acest moment în rapoartele de activitate, pentru a evita suprapunerile observate și de către noi în demersul de analiză preliminară. În plus, cele 3 categorii pot informa demersurile de realizare a unei structuri unitare de raportare la nivel național.

■ Există diferențe semnificative între nevoile de consiliere ale fetelor și băieților la liceu

Cercetarea a evidențiat că există diferențe semnificative între **nevoile de consiliere ale fetelor și băieților la liceu**, în percepția consilierilor școlari. Acest lucru arată că dincolo de nevoi comune de ascultare, disponibilitate și empatie din partea consilierului, există variații specifice, în funcție de gen.

Din acest motiv sunt necesare abordări personalizate, flexibile și adaptate, care să aibă în vedere diversitatea nevoilor fetelor și băieților și să adreseze în mod eficient diferitele lor tipuri de nevoi. Astfel, în cadrul activităților de grup, se poate acorda o atenție specială facilitării participării active a fetelor, oferindu-le un mediu propice pentru exprimare și colaborare, în timp ce pentru băieți, consilierii ar trebui să integreze elemente care să sprijine autonomia, să încurajeze comunicarea cu părinții și dezvoltarea abilităților de rezolvare a conflictelor. Nevoi de consiliere diferențiate fete-băieți trebuie avute în vedere și din perspectiva ratelor de abandon la liceu care arată o pondere mai mare a băieților care abandonează liceul, comparativ cu fetele, precum și din perspectiva datelor literaturii de specialitate care arată că fetele adolescente sunt în risc mai mare decât băieții să dezvolte probleme de nutriție/sănătate.

■ Nu există diferențe majore ale nevoilor de consiliere în funcție de filieră. Nuanțări

Deși consilierii **nu percep diferențe majore ale nevoilor de consiliere în funcție de filieră**, perspectiva directorilor CJRAE/CMBRAE aduce **nuanțări**, evidențiind presiunea pentru performanțe academice în liceele teoretice și necesitatea gestionării lipsei de motivație în învățare și a stresului cauzat de condiții economice precare la liceele tehnologice. Analiza acestor nevoi arată că este important ca adulții din viața adolescenților (profesori, diriginți, consilieri școlari, părinți) să fie conștienți că există nevoi comune pe care le resimt toți elevii, de la toate filierele, în special la intrarea în liceu și acomodarea cu noile cerințe. În acest sens, activități de consiliere și informare despre liceu, profesori, discipline studiate, așteptări și diferențieri față de perioada gimnaziului sunt binevenite. Pe de altă parte, sunt necesare și abordări și metode diferențiate în două direcții complementare, ambele la fel de importante: prima este cea a potențării, încurajării și valorificării punctelor tari, iar cea de-a doua vizează crearea de oportunități pentru identificarea, înțelegerea și ameliorarea punctelor slabe. Nevoi de consiliere diferențiate în funcție de filiere trebuie avute în vedere și din perspectiva ratelor de abandon la liceu care arată o pondere mai mare a abandonului la filiera tehnologică față de cea teoretică sau vocațională.

■ În urma pandemiei, cererile de consiliere au crescut, în special în ceea ce privește nevoile emoționale și de comunicare

Opiniile consilierilor școlari arată că **în urma pandemiei, cererile de consiliere au crescut**, nevoile emoționale și de comunicare fiind cele mai accentuate în rândul liceenilor, după pandemie. Pandemia a lăsat în urmă stres, anxietate, dificultăți de relaționare, scăderea concentrării și utilizarea crescută a tehnologiei. În acest context, așteptările sunt ca un consilier școlar să ofere sprijin cu empatie și ascultare activă, dar și să creeze contexte și oportunități ca adolescenții să se implice, să interacționeze și să comunice cât mai mult în mod direct și nu mediat prin intermediul tehnologiei.

Roluri și responsabilități complexe ale consilierilor școlari, provocări pe măsură

Cercetarea noastră a permis consilierilor școlari ca pe lângă exprimarea opiniei cu privire la nevoile liceenilor, să vorbească și despre activitățile pe care le implementează pentru a veni în întâmpinarea acestor nevoi și responsabilitățile complexe și multiple pe care le au la nivelul școlii/școlilor în care lucrează. În ilustrarea acestora, consilierii au vorbit și de dificultățile cu care se confruntă și care de multe ori afectează calitatea și eficiența serviciilor oferite. Am ales ca în cadrul acestei secțiuni să le punem în evidență în paralel, iar la final să oferim posibile recomandări de ameliorare.

■ Volum mare de muncă, nevoi complexe și diverse, resurse de timp limitate ale consilierului școlar la liceu

Consilierii menționează ca cea mai importantă dificultate **volumul mare de muncă**, generat atât de numărul mare de elevi, cât și de diversitatea și complexitatea nevoilor acestora. În România, la momentul derulării prezentei cercetări, unui consilier școlar îi erau alocați un număr maxim de 600 de elevi, respectiv un număr maxim de 300 de preșcolari (conform Legii 133/2020 care amenda Legea Educației Naționale 1/2011 cu privire la articolul 83 și care intra în vigoare începând cu anul școlar 2021-2022). Ulterior, noua Lege a educației 198/2023 stabilește norma unui consilier școlar prin raportare la un număr de maximum 500 de elevi, maximum 500 de elevi și preșcolari sau de maximum 300 de preșcolari. Cu această modificare, deși departe de a fi optimă, situația începe să se apropie de cea din alte state europene.

Astfel, conform Popov & Spasenovic (2020) în Bulgaria, standardul era de 500 de elevi la un consilier școlar, în Malta există un consilier școlar la 300 de elevi, în Irlanda raportul variază între minimum un consilier la școlile cu cel puțin 500 de elevi la câte un consilier la fiecare 250 de elevi pentru școlile cu mai mult de 500 de elevi. În Croația reglementările prevăd o creștere progresivă a numărului de consilieri în funcție de numărul de elevi: în școlile cu 180 de elevi trebuie să existe doi consilieri școlari, în școlile cu efective între 180 și 500 de elevi - trei consilieri școlari, iar școlile cu efective peste 500 de elevi - patru consilieri școlari. Conform ASCA (2023) situația reală în diferite state din SUA variază de la 156 elevi la 667 elevi la un consilier școlar, cu o medie de 385:1 în anul școlar 2022-2023, în timp ce ASCA recomandă un raport de 250:1 (date dezagregate în funcție de mediană arată totuși pentru K9-12 (similar liceului românesc) un raport de 212:1). De asemenea, peste 50% dintre consilierii școlari americani intervievați declară că se confruntă cu dificultatea de a gestiona un număr mare de cazuri. Dincolo de numărul mare al elevilor, consilierii școlari din liceele românești se confruntă și cu **resurse de timp limitate**, aceasta fiind văzută ca o a doua mare provocare în activitățile derulate, norma de 18 ore/săptămână nefiind suficientă pentru interacțiunea directă cu toți elevii care ar avea nevoie de sprijin.

■ Consilierii din mediul rural se autoevaluează mai slab decât colegii din urban în ceea ce privește concordanța nevoi-activități

Acestor provocări (număr mare de elevi, timp limitat) consilierul școlar de la liceu le-a răspuns prin efortul continuu de a menține un echilibru, pe de o parte, între activitățile adresate diferitelor tipuri de beneficiari (elevi, profesori, părinți), pe de altă parte între tipurile de activități dedicate elevilor (individuală, de grup la cabinet sau la clasă, programe de informare/prevenție). Cercetarea a arătat că efortul de a menține acest echilibru este unul constant, consistent și costisitor pentru consilierul școlar. Consilierii școlari de la liceu au o percepție în general pozitivă despre **adecvarea activităților de consiliere la nevoile liceenilor**, văzând activitățile ca fiind convergente cu nevoile identificate. Totuși, există și unii consilieri care consideră că activitățile lor nu răspund suficient nevoilor elevilor, cu diferențe semnificative între mediul urban și **rural**, consilierii din mediul rural autoevaluându-se mai slab decât colegii lor din mediul urban în ceea ce privește adecvarea activităților la nevoile identificate. Aceasta ar putea indica existența unor dificultăți suplimentare în mediul rural, ce merită explorate în cercetări ulterioare, prin identificarea unor posibili factori sistemici care contribuie la conturarea acestei opinii de neconcordanță nevoi-activități din partea consilierilor din mediul rural, cum ar fi, spre exemplu, proveniența copiilor dintr-un mediu socio-economic precar sau funcționarea unui cabinet de consiliere interșcolară (un consilier la mai multe școli/grădinițe), ceea ce ar necesita abordări în echipe, pe multiple paliere, pentru a putea veni cu adevărat în întâmpinarea nevoilor elevilor din grupuri dezavantajate.

■ Dificultăți moderate de colaborare cu părinții și cadrele didactice

Lucrul în echipă și „singurătatea" consilierului au fost menționate drept dificultăți, practicianul fiind uneori văzut ca cel care poate „rezolva" de unul singur problematici complexe, fără a se ține cont de faptul că acestea uneori depășesc atât responsabilitățile din fișa postului, cât și resursele de timp sau de competență ale consilierului școlar. Acesta se lovește de greutăți (apreciate ca moderate) în ceea ce privește **colaborarea cu părinții**, spre exemplu neînțelegerea cu privire la rolul și specificul consilierii școlare sau obținerea acordului/consimțământului părinților pentru elevii minori în situații sensibile precum consumul de droguri sau abuzul fizic, refuzul sau retragerea acordului limitând intervențiile consilierului în aceste cazuri. Moderată este apreciată și dificultatea de colaborare cu **actori externi școlii**, cum ar fi instituții și organizații împreună cu care se derulează programe de prevenție, pe diferite teme. Dificultățile în **colaborarea cu unii profesori** sunt apreciate ca minore, fiind însă evidențiate acele cadre didactice care nu au înțeles necesitatea muncii în echipă și care lasă doar pe umerii consilierului responsabilitatea abordării unor problematici care se află la intersecția responsabilităților mai multor actori școlari. În zona colaborării cu managementul școlii în care lucrează, deși există provocări, acestea nu sunt percepute ca fiind la fel de importante ca alte dificultăți.

■ **Cea mai mare pondere a activităților este adresată elevilor, mai mult de jumătate din totalitatea activităților o reprezintă consilierea individuală. Număr mai mare de beneficiari ai consilierii de grup/colective față de consiliere individuală**

Dintre activitățile derulate, **cea mai mare pondere este deținută de activitățile pentru elevi (72%),** urmată de activitățile dedicate părinților (15%), apoi cele pentru profesori (13%). Dintre activitățile dedicate elevilor, **mai mult de jumătate din totalitatea activităților o constituie consilierea individuală**, ceea ce corespunde nevoii menționate anterior legată de reticența adolescentilor de a urma abordări de grup și preferința pentru abordări individuale. O treime din activitățile cu elevii este reprezentată de consilierea la clasă, urmată de consilierea de grup cu 15,02%. Nu s-au constatat diferențe semnificative în ceea ce privește ponderea tipurilor de consiliere în funcție de caracteristicile consilierilor școlari (specializare, date demografice) sau ale tipurilor de licee în care activează. Rapoartele de activitate individuale anuale au evidențiat un număr relativ mic de beneficiari ai activităților de consiliere individuală la liceu, iar acest aspect trebuie corelat cu faptul că un proces de consiliere individuală nu înseamnă o singură ședință, ci poate presupune chiar și 10 ședințe sau mai multe (o ședință însemnând între 20 și 60 de minute), ceea ce multiplică în mod considerabil timpul alocat consilierii individuale. Alte tipuri de activități derulate la liceu sunt: analiza de nevoi, evaluarea psiho-individuală a elevilor, activități destinate elevilor cu cerințe educaționale speciale (CES), precum și programe și campanii cu rol de prevenție (spre exemplu, pe teme precum bullying, prevenirea consumului de substanțe psihoactive), văzute ca forme de informare și consiliere colectivă, derulate în colaborare cu diferite organizații și instituții. Interviurile au evidențiat faptul că situațiile pot fi foarte diferite de la liceu la liceu, fiind necesare **strategii distincte și abordări flexibile în funcție de contextul specific al școlii și nevoile elevilor**.

De asemena, a fost subliniată necesitatea derulării activităților de consiliere cu grupuri mari, de tipul programelor de prevenție sau a consilierii la clasă pentru eficientizarea activității și pentru a ajunge cu informația de bază la cât mai mulți elevi, idee confirmată de analiza rapoartelor individuale anuale de activitate, care au arătat că **numărul beneficiarilor care au participat la activități de consiliere de grup la cabinet/la clasă/programe de prevenție/informare este mult mai mare decât al celor care au beneficiat de consiliere individuală**.

Există diferențe între activitățile de consiliere pentru elevii de gimnaziu față de cele pentru elevii de liceu, cu accent mai mare la liceu pe autocunoaștere și trecerea spre viața de adult, comunicare și relaționare, consiliere și orientare în carieră. Pe ruta tehnologică și profesională e necesară consilierea elevilor în contextul alegerii unei specializări care nu li se potrivește, în general, interesul elevilor de liceu tehnologic pentru consiliere fiind mai scăzut. Acolo unde consilierul școlar a avut în responsabilitate mai multe niveluri educaționale, numărul activităților derulate la liceu a scăzut.

■ Nevoia recurentă de clarificare, diferențiere și explicitare a rolului și limitelor consilierului școlar

Dificultățile de a răspunde diversității nevoilor elevilor sunt strâns legate și de **resursele umane de specialitate limitate în școală**. Această dificultate a întrunit un scor mediu de 60 (pe o scală de la 1 la 100), evidențiind lipsa de acces la specialiști suplimentari în școală cum ar fi psihologi sau echipe multidisciplinare, care să sprijine activitatea consilierilor. Investigarea nevoii de psiholog școlar (în contextul în care nevoia liceenilor de sprijin socio-emoțional este considerată foarte pronunțată de către consilierii școlari, iar aceștia își declară limitele de competență și de rol în abordarea unor problematici complexe) a arătat că există o recunoaștere a beneficiilor pe care le-ar aduce un psiholog școlar în licee, însă nevoia nu este văzută ca fiind extrem de urgentă. Nevoia este mai mare la consilierii care activează în mediul **rural**, la cei care au studii de **masterat** (între consilierii cu o vechime mai mică de 5 ani se înregistrează o proporție mai mare de absolvenți de masterat), la cei care **nu au grad didactic** și la cei cu o **vechime mică de 1-5 ani**. Aceste rezultatele ar putea indica faptul că intervenția unui psiholog școlar ar putea veni în sprijinul lipsei de experiență a consilierilor aflați la început de carieră sau a celor din zone rurale care se confruntă cu dificultăți sistemice greu de abordat în absența unei echipe multidisciplinare. Independent însă de problematica psihologului școlar, consilierii au subliniat **nevoia de clarificare, diferențiere și cunoaștere a limitelor rolului de consilier școlar,** concomitent cu recunoașterea nevoii de intervenții terapeutice pentru cazurile mai grave din școli, care nu intră în atribuțiile consilierului școlar.

■ Activitățile derulate pot fi încadrate în 3 categorii tematice: consiliere și orientare, sprijin socio-emoțional, sănătate și stare de bine

Cu toate că au fost semnalate o serie întreagă de dificultăți, **consilierii școlari au derulat numeroase activități cu liceenii, care pot fi grupate în 3 categorii tematice:** 1: activități pentru tranziții, informare, antreprenoriat, învățare și orientare, 2. activități de sprijin emoțional, autocunoaștere și comunicare și 3. sănătate și stare de bine. Remarcăm o concordanță nevoi-activități în ceea ce privește *sprijinul emoțional, autocunoașterea și comunicarea*, acest factor fiind prezent atât în analiza factorială dedicată nevoilor, cât și în cea dedicată activităților derulate. Este important de evidențiat că nevoile socio-emoționale sunt percepute ca fiind cele mai pronunțate la liceeni, cu o accentuare a cererilor de consiliere după pandemie în acest domeniu.

Spre comparație, situația din România nu este cu mult diferită față de alte țări, spre exemplu în SUA, unde aproape două treimi dintre consilierii școlari americani au declarat în cadrul unei cercetări recente că dedică mai mult timp dezvoltării socio-emoționale în ultimele 12 luni (ASCA, 2021). Diferența constă în variabila care încarcă singură pe câte un factor: *orientare în carieră* în cazul Nevoilor (față de Activități unde *orientarea* vine împreună cu *tranzițiile, informarea, antreprenoriatul și învățarea*), respectiv *sănătate și stare de bine* în cazul Activităților (față de Nevoi unde *sănătatea* vine împreună cu *informarea, antreprenoriatul, tranzițiile și învățarea*). Cercetări ulterioare sunt necesare

pentru a putea explica aceste diferențe, în condițiile în care opiniile consilierilor sunt că există o bună corespondență între ierarhia nevoilor percepute ale liceenilor și cea a activităților desfășurate.

Legat de consumul de substanțe psihoactive și bullying, fără a putea vorbi despre anvergura acestor fenomene, cercetarea atrage atenția asupra existenței lor la liceu, consilierii fiind solicitați să ofere sprijin pentru prevenirea (și gestionarea, acolo unde este cazul) a acestor probleme independent de filieră. Pe de altă parte, o observație apărută în timpul interviurilor a fost legată de o anumită reticență a unor elevi față de unele programe sau activități pe aceste teme, ceea ce poate atrage atenția asupra „inflației" de activități în aceste arii, dar și asupra necesității reinventării modalităților de comunicare cu elevii pe aceste teme și depășirea simplei transmiteri sau transmiterii șablonistice a informațiilor.

Colaborare și comunicare

■ Consilierii școlari derulează activități prin colaborare cu actori din interiorul și din afara școlii

Pe lângă activitățile directe de consiliere a elevilor, **consilierii școlari derulează activități prin colaborare cu o serie întreagă de actori din interiorul și din afara școlii**, analiza factorială evidențiind 3 categorii mari de colaborări: 1. cu profesorii din liceu și directorii liceului. 2. cu CJRAE/CMBRAE (directori) și colegi consilieri din alte școli/licee. 3. cu alții: reprezentanți ai comunității, autorități locale, specialiști din afara liceului, specialiști din liceu, părinți. De asemenea, sunt stabilite parteneriate cu companii sau prin proiecte Erasmus+. Este amintit și mecanismul de coordonare și îndrumare prin activități metodice, intervizări și mentorat pentru consilierii școlari debutanți, precum și colaborarea cu colegii pe platforme online.

■ Metodele tradiționale de promovare primează în fața opțiunilor digitale

Comunicarea și promovarea ocupă, de asemenea, o importantă parte a activității consilierilor școlari. Pentru a atrage atenția liceenilor asupra serviciilor oferite, consilierii școlari fac **prezentări în clase**, la începutul anului școlar, **afișează orarul** pe ușa cabinetului, realizează **prezentările la orele de dirigenție** și în **consiliul școlii** și beneficiază de **„reclama" pe care o fac copiii care au fost deja la cabinet**. Sunt preferate interacțiunile personale și metodele tradiționale (prezentări) în fața opțiunilor digitale, cum ar fi prezența pe site-ul școlii sau pe platformele de socializare, ceea ce ar putea reflecta o preferință pentru interacțiunea directă care să permită un dialog deschis și construirea unei relații de încredere între consilieri și elevi. Alte metode de promovare vizează distribuirea de materiale pe diferite teme către diriginți, turul școlii, prezentarea cabinetului, participarea la ședințele cu părinții și analiza de nevoi.

■ **Facebook este canalul preferat al consilierilor pentru promovare online**

Atunci când utilizează **canalele online, consilierii preferă Facebook,** pagina de Facebook sau pagina web a școlii pentru a-și promova serviciile, canale care nu sunt însă frecventate în mod direct de liceeni, atât din reticența de a se expune public, cât și din asocierea acestora cu moduri de interacțiune online specifice adulților. În același timp canalele populare în rândul tinerilor precum Instagram sau TikTok sunt utilizate foarte puțin pentru promovare, în timp ce un număr relativ mare de consilieri nu se promovează deloc în mediul online. Observăm că pentru promovare online, consilierii școlari de la liceu vizează mai degrabă comunitatea educațională și părinții decât elevii, iar pentru promovarea în rândul elevilor sunt preferate interacțiunile față-în-față.

■ **WhatsApp și telefonul sunt mijloacele preferate ale consilierilor de comunicarea la distanță cu elevii**

Prin comparație, canalele online sunt utilizate într-o măsură mult mai mare pentru **comunicare la distanță** cu elevii (Mesageria text (WhatsApp, SMS, Messenger), telefonul și videoconferințele), acestea permițând asigurarea confidențialității și o comunicare sincronă, imediată, mai personală în comparație cu platformele de socializare. Cercetarea a evidențiat și preocuparea consilierilor școlari pentru **colectarea de feedback în mod direct**, la cabinet sau la clasă, ceea ce reflectă o abordare proactivă pentru îmbunătățirea serviciilor, deschiderea la ajustări imediate, interes pentru a adapta intervențiile la nevoile individuale. Metodele tradiționale, cum ar fi conversațiile față-în-față, par să fie preferate celor digitale pentru colectarea feedback-ului. Totuși, prezența unei minorități care folosește formulare online indică o deschidere spre diversificarea canalelor de feedback.

Sugestii și recomandări

A. În viziunea consilierilor școlari, pentru a putea veni mai bine în întâmpinarea nevoilor elevilor de liceu, sunt necesare acțiuni pe diverse paliere, în următoarele direcții:

■ **Clarificarea, simplificarea rolurilor și reglementarea ariei de competență** a consilierului școlar prin colaborarea între Ministerul Educației și Colegiul Psihologilor, simplificarea/diminuarea responsabilităților unui consilier școlar, stabilirea unei abordări unitare la nivel național, coerente, simplificate de raportare a activității.

■ **Colaborare, lucru în echipă, sprijin din partea cadrelor didactice din școală** prin introducerea unor tematici care pot fi abordate proactiv de către profesorii diriginți la orele de dirigenție la liceu, spre exemplu pe tema bullying-ului, asumarea unui rol activ din partea tuturor membrilor comisiilor la nivel de școală în situații/cazuri specifice, abordarea problematicii elevilor cu CES în echipe multidisciplinare.

- **Colaborarea cu specialiști din interiorul și exteriorul școlii** prin lucrul în echipă cu un psiholog școlar/psihoterapeut, colaborarea cu specialiști pentru a oferi sprijin adecvat pe multiple paliere elevilor cu cerințe educaționale speciale (CES).

- **Formare continuă, actualizare, acreditare** prin specializări și participare la masterate, seminarii, cursuri de formare și acreditări, supervizare și intervizare, obținerea de certificări/acreditare.

- **Optimizarea resurselor** prin asigurarea unui cabinet fizic în fiecare școală, reducerea numărului de elevi arondați unui consilier prin schimbări legislative și îmbunătățirea instrumentelor și procedurilor din cabinete.

- **Implicarea și sensibilizarea părinților și a comunității** prin popularizarea serviciilor la nivel național pentru informarea părinților, implicarea comunității locale, inclusiv primării, ONG-uri sau proiecte sistemice, pentru a susține integrat și holistic elevul.

- **Coordonare și organizare internă unitară și eficientă** prin păstrarea personalității juridice a CJRAE/CMBRAE concomitent cu păstrarea coordonării activității consilierului școlar la nivel de CJRAE/CMBRAE și nu la nivel de școală, asigurarea unei coordonări la nivel central/Ministerul Educației, extinderea numărului de consilieri în mediul rural.

- **Clarificarea statutului activităților de consiliere la liceu** prin diferențierea unor obiective specifice de consiliere școlară pentru liceu, alocarea unei ore de dirigenție și/sau Consiliere și dezvoltare personală pentru consilieri, eventual cu o catedră distinctă.

- **Reducerea activităților de predare** prin limitarea normei de predare la 2 ore, clarificarea statutului consilierului, clarificări ale articulării între rolul de cadru didactic și cel de consilier școlar.

Implicațiile pentru activitățile de consiliere școlară, în viziunea consilierilor școlari, în funcție de cele 3 mari categorii de nevoi ale elevilor

NEVOI SOCIO-EMOȚIONALE ALE LICEENILOR

- **Disponibilitate** din partea adulților (părinți, profesori, consilieri școlari) pentru a-i asculta și a le oferi suport emoțional pentru a-și putea exprima și împărtăși sentimentele și grijile lor, întrucât liceenii au nevoie de **susținere** și de **empatie**.
- Crearea de către profesori și consilieri școlari de **oportunități și contexte care să-i implice** pe liceeni în activități pentru a-și dezvolta **abilitățile sociale și interesele.**

- Prevenirea și gestionarea **bullying și cyberbullying** prin: implementarea unor programe de **informare** atât pentru elevi, cât și pentru cadrele didactice, **intervenții** din partea consilierilor școlari pentru a gestiona comportamentele de bullying.
- Sprijin pentru a face față **presiunilor sociale** în diferite contexte.
- Activități de autocunoaștere în care adolescenții să-și **identifice interesele, pasiunile și talentele** personale, să exploreze propria identitate.
- Activități pentru încurajarea **autonomiei** și a abilităților de luare a **deciziilor**.
- Suport pentru gestionarea **stresului și a anxietății**, care pot fi provocate, spre exemplu, de școală sau de problemele personale.
- Oferirea de suport pentru probleme de sănătate mintală, cum ar fi **depresia** și posibilitatea de a trimite elevul spre alți specialiști pentru intervenții mai complexe.

NEVOI DE CARIERĂ

- **Sprijin continuu** din partea consilierilor școlari pentru a ajuta elevii să-și descopere interesele, să-și identifice abilitățile și să-și planifice **viitorul profesional.**
- **Crearea de oportunități prin activități și programe** pentru descoperirea pasiunilor și intereselor în diferite domenii.
- Completarea de **teste de aptitudini și interese** pentru identificarea punctele forte și a domeniilor care se potrivesc cu pasiunile lor.
- **Consiliere și ghidare personalizată** prin sesiuni de consiliere individuală pentru a discuta despre aspirații, îngrijorări, gânduri și întrebări legate de carieră.
- **Sesiuni informative** privind oportunitățile de învățământ superior, școli postliceale și alte rute educaționale disponibile după absolvirea liceului.
- **Informații despre tendințele pieței muncii** și perspectivele de angajare în diverse domenii.
- Intermedierea și facilitarea de oportunități de **muncă, stagii de internship sau voluntariat** pentru a-i ajuta pe elevi să câștige experiență practică în domeniile care îi interesează.
- Realizarea unor **sesiuni de planificare a carierei**, să-și elaboreze **planuri de carieră** realiste și să stabilească obiective pe termen scurt și lung.

NEVOI STIL DE VIAȚĂ SĂNĂTOS ȘI SPRIJIN ÎN ÎNVĂȚARE

- Prevenția și intervenția în cazul **tulburărilor alimentare**, informații clare și accesibile despre nutriție, alimentație echilibrată și importanța consumului de alimente sănătoase pentru dezvoltarea optimă.
- Prevenirea **consumului de substanțe psihoactive** prin implementarea de **programe** educaționale care să informeze elevii despre riscurile asociate consumului de droguri și alcool și să promoveze alegerile sănătoase.
- **Consiliere și sprijin** pentru elevii care au nevoie de ajutor în gestionarea presiunilor sociale sau a problemelor personale pentru a evita **comportamente nesănătoase** sau periculoase, cum ar fi consumul de substanțe psihoactive, alcool.
- Combaterea **sedentarismului** prin informarea elevilor despre beneficiile exercițiilor fizice asupra sănătății mintale și fizice, precum și asupra performanței școlare.
- Gestionarea **dependenței de internet și de jocuri** prin furnizarea **informațiilor** privind utilizarea responsabilă a tehnologiei și a internetului, conștientizând riscurile dependenței și promovând un echilibru între activitățile online și offline.
- **Sprijin și consiliere** pentru elevii care se confruntă cu dependența de internet și jocuri pentru a-i ajuta să-și gestioneze timpul și comportamentul problematic.
- Furnizare de **resurse și metode de învățare variate**.

B. Recomandări pe baza datelor cercetării:

► Amplificarea sprijinului metodologic pentru consilierii școlari de la liceu prin elaborarea unor **documente metodologice la nivel național cu clarificări** privind:

- Explicarea palierelor de intervenție în consiliere școlară a elevilor la liceu:
  - sprijin pentru **toți** elevii - prin programe de informare și prevenție, activități de consiliere la clasă,
  - sprijin pentru **elevi cu nevoi similare** - prin consiliere de grup, pe anumite tematici,
  - sprijin pentru dificultăți **punctuale** pentru un număr redus de elevi - prin consiliere individuală.

- Clarificarea **distincției** dintre consiliere de grup/consiliere colectivă/consiliere la clasă/program de informare și prevenție, astfel încât în rapoartele de activitate individuale anuale activitățile realizate să fie incluse unitar în aceleași secțiuni.

- **Construirea unei matrici a domeniilor tematice pentru activitățile de consiliere la liceu**, care să fie fundamentată pe nevoile liceenilor, spre exemplu pornind de la cele 3 categorii mari de nevoi identificate cu ajutorul analizei factoriale în cadrul prezentei cercetări (socio-emoțional, carieră, sănătate/stil de viață de calitate), cu oferirea de exemple cu privire la tipurile de activități/subteme care pot fi incluse și implementate la fiecare domeniu (spre exemplu: includerea temei „bullying" la domeniul Socio-emoțional; comasarea temelor autocunoaștere, comunicare și sprijin emoțional într-o singură categorie dedicată dezvoltării Socio-emoționale; comasarea temelor tranziții, sprijin în învățare, carieră, antreprenoriat într-o singură categorie dedicată Traseului educațional și de carieră).

- Evidențierea **elevului ca beneficiar direct principal al serviciilor de consiliere școlară la liceu**, prin distincția între serviciile *directe* pentru elevi (interacțiuni directe cu elevii) și serviciile *indirecte* care vizează părinții, profesorii, alți actori. De asemenea, stabilirea unor **ponderi** pentru activitățile directe cu elevii în ansamblul responsabilităților consilierilor școlari, spre exemplu 80%, astfel încât să se evite supraîncărcarea cu alte tipuri de responsabilități care ar putea periclita/diminua interacțiunile directe ale consilierului cu beneficiarii principali, elevii. Astfel, dacă luăm ca referință *elevul*, distincția servicii directe-indirecte ar ajuta înțelegerea mai clară a tuturor responsabilităților consilierilor școlari și a faptului că un consilier școlar realizează atât servicii adresate *direct* elevilor, cât și o serie întreagă de activități *indirecte* cum ar fi consilierea părinților/participare la ședințe/lectorate cu părinții, sprijin pentru diriginți/profesori, participare în comisii la nivel de școală/CJRAE/CMBRAE, organizarea de seminare/cursuri/evenimente pentru profesori și părinți, implicare în studii și cercetări, colaborări cu instituții și organizații, participare la evenimente de dezvoltare personală și profesională, desfășurate cu regularitate, ca parte a atribuțiilor sale curente. De asemenea, distincția ar putea evidenția direcția principală în care trebuie să se realizeze cele mai multe dintre intervențiile consilierului școlar la liceu (elevul) și evitarea supraaglomerării prin participarea în multiple activități tangențiale (spre exemplu, regăsim în multe rapoarte de activitate activități diverse ale consilierului școlar care nu presupun interacțiuni directe cu elevii și nu se înțelege timpul și ponderea alocate acestor tipuri de activități).

- Consolidarea poziției consilierului școlar de **liant, mediator, resursă și parte importantă a echipei școlare** cu rol semnificativ în succesul și dezvoltarea elevilor și a școlii, concomitent cu afirmarea importanței **rolului proactiv al cadrelor didactice** și contribuției lor la dezvoltarea emoțională, socială și pentru carieră a elevilor, în cadrul unei abordări de tip *whole school approach*. Astfel, profesorii pot aborda la orele de dirigenție sau la materiile

proprii, cu sprijinul consilierului școlar, unele activități de informare și prevenție pe teme care corespund nevoilor elevilor de liceu, din cele 3 arii tematice identificate ca prioritare prin analiza factorială. Acest mod de lucru trebuie susținut prin formări adecvate pentru cadrele didactice.

- **Activitățile dedicate elevilor cu CES** să reprezinte o categorie distinctă de responsabilități, pe lângă activitățile din cele 3 domenii principale, iar numărul de beneficiari și numărul de activități să fie prezentate distinct în rapoartele de activitate, fără a fi incluse/suprapuse cu celelalte activități dedicate elevilor de liceu.

- **Clarificarea rolurilor și limitelor de responsabilitate/ competență ale consilierului școlar la liceu pentru a evita suprapunerea cu psihologul/psihoterapeutul.** Consilierul școlar derulează atât activități de consiliere individuală în cabinetul de asistență psihopedagogică, sprijinind elevii pentru a face față dificultăților din cele 3 arii tematice identificate ca prioritare prin cercetarea de față, cât și activități cu rol de prevenție pentru elevi la nivel de clasă sau școală, precum și activități de coaching și sprijin pentru părinți sau profesori. În aceeași direcție, sunt așteptate clarificări și reglementări la nivel de politici educaționale cu privire la lărgirea echipei de specialiști (în mod special cu privire la existența unui psiholog) pentru o abordare multidisciplinară a cazurilor dificile, inclusiv CES, dintr-o școală.

► **Intensificarea eforturilor de promovare a serviciilor de consiliere școlară** prin informarea elevilor, părinților, profesorilor cu privire la temele și modurile în care consilierea școlară îi poate sprijini, care **să demonteze stereotipuri** precum „consilierea școlară este un proces de consiliere individuală, exclusiv", „consilierul școlar este un magician care poate rezolva de unul singur toate problemele într-o școală", „consilierul școlar este psihoterapeut", specificarea faptului că activitățile prin care elevii sunt vizați în mod direct includ atât consiliere individuală, cât și consiliere de de grup și la clasă, precum și programe ample de informare/prevenție, astfel încât informații de bază să poată ajunge la cât mai mulți elevi. Multitudinea acestor programe de informare/prevenție arată complexitatea rolului unui consilier școlar, care, în activitățile directe cu elevii, realizează atât consiliere individuală sau de grup/ la clasă, cât și informare, evaluare, prevenție.

► **Colectarea la nivel central a unor date specifice care să reflecte cu precizie structura și distribuția consilierilor școlari pe diferitele niveluri de învățământ**. Acest lucru ar permite proiecții mai precise și studii mai riguroase, contribuind astfel la o mai bună înțelegere și adresare a nevoilor educaționale.

► **Implementarea unui sistem de colectare a datelor cu privire la activitățile derulate și rezultatele obținute de consilierii școlari de la liceu mai detaliat și precis,** care să includă defalcări specifice pe nivelurile

de învățământ, pentru a îmbunătăți calitatea și relevanța cercetărilor viitoare în acest domeniu. În acest sens, este utilă (cel puțin) elaborarea unui **model unitar/standardizat de raportare anuală a activității,** care să sprijine centralizarea datelor la nivel național și să poată oferi anual o imagine de ansamblu asupra serviciilor de consiliere școlară și a rezultatelor/progreselor realizate (exemplu: raportul să aibă o **denumire** unitară la nivel național, să fie realizat în **format** Excel pentru calcularea automată a sumelor pe baza rubricilor completate anterior, să conțină date **cifrice** ale acțiunilor derulate **pe fiecare nivel educațional** și **scale** unitare pentru fiecare domeniu tematic (ex.: 1-10) pentru a sprijini centralizarea, tabelul Excel să fie însoțit de o raportarea **narativă** structurată pe fiecare dintre rubricile din raportul statistic pentru a detalia cifrele de acolo și a oferi exemple, utilizarea pentru raportarea activităților de la liceu a celor **3 categorii tematice** identificate în prezenta cercetare prin analiza factorială, cu oferirea prealabilă a unor **exemple** de activități ce pot fi raportate în cadrul fiecărei categorii, includerea în raportul de activitate a **modalităților de evaluare** utilizate și punerea în evidență a rezultatelor obținute, să existe o **mai bună corelare între raportul de activitate și criteriile de evaluare a consilierilor școlari**).

C. Recomandări privind cercetări viitoare:

► Evaluarea dispersată a utilității **acreditării** prin Colegiul Psihologilor din România (CPR) a arătat că există nevoia de a investiga mai profund și de a înțelege factorii care stau la baza diferențelor de opinie în rândul respondenților cu privire la necesitatea și utilitatea acreditării CPR.

► Existența unor diferențe de autoevaluare a concordanței nevoi-activități, cu un decalaj semnificativ în defavoarea consilierilor școlari din mediul **rural** poate indica existența unor dificultăți suplimentare în mediul rural, ce trebuie explorate în cercetări ulterioare.

► Diferențele constatate pe axa **nevoi-activități**, prin cele două analize factoriale (A1 - Nevoi, A2 - Activități) cu privire la variabilele care încarcă singure pe câte un factor: *orientare în carieră* în cazul Nevoilor (față de Activități unde orientarea vine împreună cu *tranzițiile, informarea, antreprenoriatul și învățarea*), respectiv *sănătate și stare de bine* în cazul Activităților (față de Nevoi unde *sănătatea* vine împreună cu *informarea, antreprenoriatul, tranzițiile și învățarea*) trebuie investigate în cercetări ulterioare pentru a putea explica aceste diferențe, în condițiile în care opiniile consilierilor sunt că există o bună corespondență între ierarhia nevoilor percepute ale liceenilor și cea a activităților desfășurate.

Bibliografie

American School Counselor Association. (2021). *ASCA research report: State of the profession 2020*. https://www.schoolcounselor.org/getmedia/bb23299b678d-4bce-8863-cfcb55f7df87/2020-State-of-theProfession.pdf

American School Counselor Association. (2023). *Student-to-School-Counsellor Ratio 2022-2023*. https://www.schoolcounselor.org/getmedia/a988972b-1faa-4b5f-8b9e-a73b5ac44476/ratios-22-23-alpha.pdf

American School Counselor Association. *ASCA National Mode*l. https://schoolcounselor.org/getmedia/bd376246-0b4f-413f-b3e0-1b9938f36e68/ANM-executive-summary-4th-ed.pdf

American School Counselor Association. *ASCA Student Standards: Mindsets & Behaviors for Student Success K-12 College-, Career- and Life-Readiness Standards for Every Student* https://www.schoolcounselor.org/getmedia/7428a787-a452-4abb-afec-d78ec77870cd/Mindsets-Behaviors.pdf

Andrei, A. (coord.) et al. (2020). *Programe și activități de consiliere pentru dezvoltarea competențelor socio-emoționale ale elevilor. Ghid pentru profesorii consilieri școlari. Volumul III - Învățământ liceal/profesional de trei ani*. Centrul Național de Politici și Evaluare în Educație Unitatea de Cercetare în Educație. https://www.ise.ro/wp-content/uploads/2021/12/3_Ghid-consilieri-scolari-Inv-Liceal-_-vol-III.pdf

Andrei, A. & Richardson, G. (autori principali) et al. (2023) *Studiu de impact - Evaluarea sistemului de consiliere și orientare în carieră din învățământul preuniversitar.* Banca Mondială și Secretariatul General al Guvernului României, București.

Autoritatea Națională pentru Calificări. (2010). *Standard ocupațional - Consilier școlar* http://intern.anc.edu.ro/virtualanc/crud/standarde/standarde_ocupationale/brain/upload/Consilier.scolar.pdf

Balica, B., Benga, O., David-Crisbășanu, S., Goia, D., Horga, I., Iftode, O. & Serbu, V. (2016). *Dezvoltarea abilităților noncognitive la adolescenți*. http://aroi.ro/wp-content/uploads/2016/07/Dezvoltarea-abilitatilor-noncognitive-la-adolescentii-din-Romania_2016.pdf

CASEL (2015). *Effective Social and Emotional Learning Programs-Middle and High School Edition*. https://static1.squarespace.com/static/5532b947e4b0edee99477d27/t/5d0948b6a78e0100015f652f/1560889545559/CASEL+Secondary+Guide+2015.pdf

Cedefop. (2020). *Inventory of lifelong guidance systems and practices - Estonia.* CareersNet national records. https://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/country-reports/inventory-lifelong-guidance-systems-and-practices-estonia

Cedefop. (2021). *Inventory of lifelong guidance systems and practices - Finland.* CareersNet national records. https://www.cedefop.europa.eu/en/country-reports/inventory-lifelong-guidance-systems-and-practices-finland-1

Cedefop. (2023). *Inventory of lifelong guidance systems and practices - Cyprus*. CareersNet national records. https://www.cedefop.europa.eu/en/country-reports/inventory-lifelong-guidance-systems-and-practices-cyprus-0

Cefai, C., Bartolo, P. A., Cavioni, V. & Downes, P. (2018). *Strengthening Social and Emotional Education as a core curricular area across the EU.* A review of the international evidence, NESET II report, Luxembourg: Publications Office of the European Union. https://nesetweb.eu/wp-content/uploads/AR3_Full-Report.pdf

Cefai, C., Simões, C. & Caravita, S. (2021). *A systemic, whole-school approach to mental health and wellbeing in schools in the EU.* NESET report, Luxembourg: Publications Office of the European Union. https://nesetweb.eu/wp-content/uploads/2021/10/NESET-AR2-2021.pdf

Comisia Europeană. (2017). *Pilonul european al drepturilor sociale*. https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1606&langId=en

Comisia Europeană. (2020). *European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience.* https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en

Comisia Europeană. (2020). *Comunicarea Comisiei către Parlamentul european, Consiliu, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor: Sprijinirea ocupării forței de muncă în rândul tinerilor: o punte către locuri de muncă pentru generația viitoare*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0276

Consiliul Uniunii Europene. (2008). *Rezoluția Consiliului și a reprezentanților guvernelor statelor membre reuniți în cadrul Consiliului din 21 noiembrie 2008 privind o mai bună integrare a orientării de-a lungul vieții în strategiile de învățare de-a lungul vieții.* http://eurlex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:42008X1213(02)

Consiliul Uniunii Europene. (2018). *Recomandarea Consiliului privind competențele cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2018.189.01.0001.01.RON&toc=OJ:C:2018:189:TOC

Consiliul Uniunii Europene. (2022). *Recomandarea Consiliului privind Căile către succesul școlar.* https://op.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/94383961-7768-11ed-9887-01aa75ed71a1/language-ro

Consiliul Uniunii Europene. (2022). *Concluzii ale Consiliului privind sprijinirea stării de bine în educația digitală*. https://www.consilium.europa.eu/media/60391/st14982-en22.pdf

Consiliul Uniunii Europene. (2023). *Rezoluția Consiliului privind Spațiul european al educației în perspectiva anului 2025 și mai departe*. https://op.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/6a677dcc-fb61-11ed-a05c-01aa75ed71a1/language-ro

Cosma A., Abdrakhmanova S., Taut D., Schrijvers K., Catunda C., & Schnohr C. (2023). *A focus on adolescent mental health and wellbeing in Europe, central Asia and Canada. Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey*. Volume 1. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe. https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/373201/9789289060356-eng.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D. & Schellinger, K. (2011). *The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of*

school-based universal interventions. Child Development, 82, 405-432. https://casel.s3.us-east-2.amazonaws.com/impact-enhancing-students-social-emotional-learning-meta-analysis-school-based-universal-interventions.pdf

European Lifelong Guidance Policy Network – ELGPN. (2015). *Guidelines for Policies and Systems Development for Lifelong Guidance. A Reference Framework for the EU and for the Commission.* ELGPN Tools No. 4
https://www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/english/elgpn-tools-no-6-guidelines-for-policies-and-systems-development-for-lifelong-guidance/

Greenberg, M. T. (2023). *Evidence for Social and Emotional Learning in Schools.* Learning Policy Institute. https://learningpolicyinstitute.org/media/3977/download?inline&file=Evidence_for_SEL_REPORT.pdf

Hansen, E. (2006). *Career Guidance. A resource Handbook for Low- and Middle-Income Countries.* International Labour Organization. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---ifp_skills/documents/publication/wcms_118211.pdf

Hooley, T. (2014). ELGPN Tools No. 3. T*he Evidence Base on Lifelong Guidance: a Guide to Key Findings for Effective Policies and Practices.* https://www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/english/elgpn-tools-no-3.-the-evidence-base-on-lifelong-guidance/

Hotărârea Guvernului nr. 994/2020 privind aprobarea standardelor de autorizare de funcționare provizorie și a standardelor de acreditare și de evaluare externă periodică în învățământul preuniversitar. https://lege5.ro/Gratuit/gm4tkmjwg43q/hotararea-nr-994-2020-privind-aprobarea-standardelor-de-autorizare-de-functionare-provizorie-si-a-standardelor-de-acreditare-si-de-evaluare-externa-periodica-in-invatamantul-preuniversitar?pid=329177456#google_vignette

Hughes, D. & Gration, G. (2009). *Literature review of research on the impact of careers and guidance-related interventions*. DMH Associates.

International Association of Education and Vocational Guidance – IAEVG. (2018). *Cadru de competențe pentru practicienii în domeniul consilierii educaționale și de carieră*.
https://iaevg.com/competencies

Legea Educației Naționale nr. 1/2011. https://www.edu.ro/sites/default/files/legea-educatiei_actualizata%20august%202018.pdf

Legea învățământului preuniversitar, publicată în Monitorul Oficial al României Nr. 613/5. VII.2023. https://edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2023/Legi_educatie_Romania_educata/legi_monitor/Legea_invatamantului_preuniversitar_nr_198.pdf

Mann, A., Denis & V. Percy. C. (2020). *Career ready? How schools can better prepare young people for working life in the era of Covid-19.* OECD Working Papers No. 241.
https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/e1503534-en.pdf?expires=1720444897&id=id&accname=guest&checksum=D4E8B3FDC0F171AB0EF52D6A23182BA8

OECD Education Policy Perspectives. No 4. (2021). *Career Readiness in the Pandemic: insights from new international research for secondary schools*.
https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/8b1215dc-en.pdf?expires=1709817197&id=id&accname=guest&checksum=B20441DAE200B4C5073198729 25B452E

Ordinul nr. 5555/7.10.2011 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea centrelor județene/al municipiului București de resurse și asistență educațională. MECTS: Monitorul oficial nr. 759/27.10.2011. https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Invatamant-Preuniversitar/2016/retea%20scolara/conexe/OM_5555_2011_ROF_centre_jud_resurse_%C5%9Fi_asisten%C5%A3%C4%83_educa%C5%A3ional%C4%83_CJRAE.pdf

Ordinul nr. 4.469/12.06.2012 privind aprobarea Metodologiei de utilizare a instrumentelor Europass și Youthpass și a Metodologiei-cadru cu privire la serviciile de consiliere și orientare a carierei pe tot parcursul vieții. MMFPS nr. 1.804/3.07.2012/MECTS nr. 4.469 12.06.2012. Monitorul oficial nr. 508/24.07.2012 ORDIN nr. 1.804/3.07.2012. https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Invatamant-Preuniversitar/2016/nonformal/ORDIN_comun_MECTS_MMFPS_2012_Anexa2.pdf

Popov, N. & Spasenović, V. (2020). *School Counseling: A Comparative Study in 12 Countries.* Bulgarian Comparative Education Society. Sofia. Conference Books, 2020, Volume 18.

Posit team. (2023). *RStudio: Integrated Development Environment for R. Posit Software*, PBC, Boston, MA. http://www.posit.co/

Raport privind starea învățământului preuniversitar din România (2023). Ministerul Educației. https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2023/Transparenta/Rapoarte_sistem/Raport-Starea-invatamantului-preuniversitar-2022-2023.pdf

R Core Team. (2022). *R: A language and environment for statistical computing.* R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. https://www.R-project.org/

Schiersmann, C., Einarsdottir, S., Katsarov, J., Lerkkanen, J., Mulvey, R., Pouyaud, J., Pukelis, K. & Weber, P. (2016). *European Competence Standards for the Academic Training of Career Practitioners.* NICE Handbook Volume II. Barbara Budrich Publishers, Opladen, Berlin & Toronto. https://www.nice-network.eu/pub/

Smith, D., Lilley, R., Marris, L. & Krechowiecka, I. (2005) *A systematic literature review of research (1988 – 2004) into the impact of career education and guidance during Key Stage 4 on young people's transitions into post-16 opportunities.* University of London.

Sultana, R. (2018). *Enhancing the Quality of Career Guidance in Secondary Schools: A Handbook*. University of Malta. https://www.researchgate.net/publication/328577189_Enhancing_the_Quality_of_Career_Guidance_in_Secondary_Schools_A_Handbook

Țibu S. (coord.), Andrei, A., Goia D., Botnariuc, P. Iacob, M., Scoda, A., Făniță, A. (2018) *Consilierea și orientarea în curriculumul școlar gimnazial*. București: Editura Trei. http://www.cjraems.ro/Consiliere-si-orientare.pdf

Yeager, D. S., Dahl, R. E. & Dweck, C. (2018). Why Interventions to Influence Adolescent Behavior Often Fail but Could Succeed. În: *Perspectives on Psychological Science 2018,* Vol. 13(1) 101– 122. Sage publication. https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1745691617722620?journalCode=ppsa

Anexe:

Anexa 1

Documente recente de politici la nivelul Uniunii Europene arată direcțiile importante în care tinerii au nevoie de consiliere, sprijin și informare pentru ca deziderate precum asigurarea drepturilor sociale ale cetățenilor Uniunii Europene, dezvoltarea competențelor cheie, asigurarea succesului școlar, bunăstării și stării de bine, reducerea abandonului școlar și ocuparea forței de muncă în rândul tinerilor să devină realitate. Prezentăm în continuare o selecție a unor astfel de documente recente (ultimii 5 ani) la nivel european, cu focalizare pe ariile în care serviciile de consiliere își pot aduce contribuția pentu sprijinriea tinerilor, precum și cu sintetizarea unor implicații ce pot decurge pentru pentru consilierea școlară.

Domenii și direcții de sprijin pentru tineri, în documente recente de politici europene	Rolul serviciilor de consiliere, implicații
Pilonul I al **drepturilor sociale:** Drepturi Egale și Oportunități 1. Educație, formare și învățare pe tot parcursul vieții: Accesul la educație și formare de calitate pe tot parcursul vieții. 2. Egalitatea de gen: Asigurarea egalității de gen și promovarea echilibrului între viața profesională și cea personală. 3. Egalitatea șanselor: Combaterea sărăciei și promovarea incluziunii sociale pentru a asigura șanse egale pentru toți. Orice persoană are dreptul la educație, formare profesională și învățare pe tot parcursul vieții pentru a dobândi și a menține competențe care să îi permită să participe deplin în societate și să gestioneze cu succes tranzițiile pe piața forței de muncă. *Pilonul european al drepturilor sociale* (2017)	Dreptul tuturor persoanelor la „asistență rapidă și adaptată pentru îmbunătățirea perspectivelor de încadrare în muncă [...], pentru continuarea studiilor și sprijin pentru căutarea unui loc de muncă". Posibile implicații pentru consilierea școlară: • Sprijinirea elevilor să își dezvolte continuu competențele transversale și să își aleagă cariere potrivite • Discutarea stereotipurilor și a discriminării în alegerea domeniului de studiu și deciziile de carieră • Abordarea barierelor care pot afecta șansele egale în carieră și educație
Competențe-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții sunt acele competențe de care au nevoie toți cetățenii pentru împlinirea și dezvoltarea personală, ocuparea unui loc de muncă, incluziune socială, un stil de viață durabil, o viață de succes în cadrul unor societăți pașnice, o gestionare a vieții care ține seama de aspecte legate de sănătate și cetățenie activă. Acestea sunt dezvoltate în perspectiva învățării pe tot parcursul vieții, începând din copilăria mică și pe tot parcursul vieții adulte, prin intermediul învățării formale, nonformale și informale, în toate contextele, inclusiv familie, școală, locul de muncă, vecinătate și alte comunități. *Recomandarea Consiliului privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții* (2018)	*Competențele personale, sociale și de a învăța să înveți* se referă la capacitatea de a reflecta asupra propriei persoane, gestionarea eficace a timpului și a informației, munca în echipă, reziliența și gestionarea propriului proces de învățare și a carierei. *Competențele antreprenoriale* se referă la capacitatea de a acționa în fața oportunităților și a ideilor și de a le transforma în valori pentru ceilalți, bazându-te pe creativitate, gândire critică și soluționarea problemelor, inițiativă și perseverență, capacitatea de a lucra în colaborare.

	Posibile implicații pentru consilierea școlară: Dezvoltarea competențelor elevilor • Autoreflexivitate • Colaborare, comunicare și lucru în echipă • A învăța să înveți • Inițiativă, perseverență, capacitate de a acționa în fața oportunităților
Acces la **educație, formare și învățare permanentă** pentru toți cetățenii, oriunde în Uniunea Europeană, precum și construirea **rezilienței** pentru a face față situațiilor dificile. *European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience* (2020)	Deși prevede acțiuni orientate cu precădere către agențiile de ocupare, documentul arată că cetățenii vor fi *sprijiniți* să își dezvolte abilitățile pe tot parcursul vieții, să fie bine informați și să aibă *acces continuu* la servicii de consiliere, la informații despre studiu și muncă în UE, sistemele de consiliere a carierei fiind chemate să dezvolte și abilitățile de antreprenoriat. Posibile implicații pentru consilierea școlară: • Promovare pentru creșterea vizibilității serviciilor • Oferire de informații despre studiu și muncă • Dezvoltarea competențelor de antreprenoriat
Sprijinirea ocupării forței de muncă în rândul tinerilor prevede investiții în generația viitoare, sprijinirea tranziției de la școală la locul de muncă, măsuri suplimentare de *sprijinire* a ocupării forței de muncă în rândul tinerilor îndreptate în special în scopul prevenirii unei crize a ocupării forței de muncă în rândul tinerilor. *Comunicarea Comisiei către Parlamentul european, Consiliu, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor: Sprijinirea ocupării forței de muncă în rândul tinerilor: o punte către locuri de muncă pentru generația viitoare* (2020)	Acțiunile vizează în principal rețeaua europeană a serviciilor publice de ocupare a forței de muncă, dar și *„cursuri de formare pentru gestionarea carierei în cadrul sistemelor formale de educație și formare*, pentru a-i pregăti pe tineri pentru o lume a muncii instabilă și precară și pentru a le oferi explicații cu privire la măsurile posibile pentru a găsi un loc de muncă sau pentru a primi *sprijin*”. Posibile implicații pentru consilierea școlară: • Oferirea de informații despre trasee educaționale și de carieră, profile ocupaționale, târguri ale ocupațiilor • Oferirea de informații despre surse de sprijin pentru tineri

Creșterea nivelului competențelor de bază și reducerea părăsirii timpurii a școlii are în vedere măsuri politice concrete pentru combaterea părăsirii timpurii a școlii și îmbunătățirea competențelor de bază (citire, matematică și științe) ale tinerilor cu vârsta de până la 15 ani, în special ale celor care provin dintr-un mediu defavorizat, promovând dimensiunea incluzivă a educației prin creșterea ratei de absolvire a învățământului secundar. *Recomandarea Consiliului privind Căile către succesul școlar* (2022)	Documentul invită statele membre să pună accentul pe măsurile de prevenire și intervenție timpurie, inclusiv prin *instrumente și resurse* pentru a spori incluziunea, echitatea și calitatea în educație și formare. Posibile implicații pentru consilierea școlară: • Acțiuni de prevenire a abandonului școlar • Consiliere pentru elevi cu CES/din grupuri vulnerabile
Măsuri pentru promovarea **stării de bine** în educația digitală prin proiectarea formelor de învățare, dezvoltarea unor conținuturi digitale atractive și dezvoltarea relațiilor interpersonale în ecosistemul digital. *Concluzii ale Consiliului privind sprijinirea stării de bine în educația digitală* (2022)	Documentul menționează rolul esențial al profesorilor în *susținerea stării de bine* a elevilor și, implicit, în dezvoltarea capacității digitale a sistemelor de educație și formare favorabile incluziunii. Posibile implicații pentru consilierea școlară: • Sprijinirea metodologică a cadrelor didactice • Activități cu elevii pentru înțelegerea și atenuarea efectelor utilizării tehnologiei
În vederea realizării **Spațiului european al educației** (SEE) până în 2025, educația și formarea sunt esențiale, statele membre fiind invitate să își intensifice cooperarea pentru a asigura: (a) *împlinirea personală, socială și profesională* a tuturor cetățenilor, promovând totodată coeziunea socială, cetățenia activă și dialogul intercultural; (b) prosperitatea economică durabilă, tranziția verde și cea digitală, precum și capacitatea de inserție profesională. Orice persoană are dreptul la educație, formare profesională și învățare pe tot parcursul vieții pentru a dobândi și a menține competențe care îi permit să participe deplin în societate și să gestioneze cu succes tranzițiile pe piața forței de muncă. *Rezoluția Consiliului privind Spațiul european al educației în perspectiva anului 2025 și mai departe* (2023)	Este necesară *sprijinirea* persoanelor din întreaga Europă în vederea dobândirii unor competențe necesare pentru împlinirea pe plan personal, o stare bună de sănătate, capacitatea de inserție profesională, incluziunea socială și reziliență. Orice persoană are dreptul la o *asistență* rapidă și adaptată pentru îmbunătățirea perspectivelor de încadrare în muncă sau de desfășurare a unor activități independente. Aceasta include dreptul de a beneficia de *sprijin* pentru căutarea unui loc de muncă, formare profesională și recalificare. Posibile implicații pentru consilierea școlară: • Oferirea sprijinului pentru dezvoltarea competențelor socio-emoționale și asigurarea stării de bine a elevilor în școală • Sprijinirea cadrelor didactice pentru a crea medii de învățare sigure și incluzive • Dezvoltarea rezilienței • Dezvoltarea abilităților de management al carierei • Programe pe teme de stil de viață de sănătos și echilibrat

Anexa 2

Atribuții CJRAE/CMBRAE conform noii Legi a învățământului preuniversitar (2023)

Serviciile de consiliere și orientare în carieră sunt în continuare recunoscute drept o componentă importantă a **sistemului de învățare pe tot parcursul vieții**. Unitățile de învățământ pot funcționa ca **centre comunitare de învățare permanentă** la nivel local, care oferă comunității locale servicii educaționale, de informare, orientare și consiliere; sau de implementare a instrumentelor de transparență internațională la nivel european (Europass, Youthpass, pașaportul lingvistic), respectiv a portofoliului educațional (Art. 157. al. 1 pct. d, h). Serviciile de informare, orientare și consiliere asigură astfel accesul la programe de educație și formare profesională; validarea rezultatelor învățării nonformale și informale; pregătirea în vederea ocupării unui loc de muncă.

CJRAE/CMBRAE - Centrele județene/al Municipiului București de resurse și asistență educațională continuă să funcționeze ca instituții cu personalitate juridică în subordinea Ministerului Educației. **Coordonarea administrativă a serviciilor de consiliere școlară** este asigurată de către Ministerul Educației prin direcțiile județene de învățământ preuniversitar/Direcția Municipiului București de Învățământ Preuniversitar (DJIP/DMBIP) nou înființate, iar coordonarea metodologică este asigurată de CNEI (Centrul Național de Educație Incluzivă). **CJRAE/CMBRAE** sunt instituții de învățământ integrat specializate în acordarea de **servicii educaționale specifice beneficiarilor primari, secundari și terțiari** ai sistemului de învățământ, cu scopul facilitării accesului la o educație de calitate, și oferirii de asistență pentru un parcurs de succes. CJRAE/CMBRAE au roluri în coordonarea, monitorizarea și evaluarea metodologică a activității profesorilor-consilieri școlari, profesorilor-psihologi și altor categorii de cadre didactice.

Finanțarea CJRAE/CMBRAE, a cabinetelor de asistență psihopedagogică, a camerelor-resursă și altor spații dedicate asistenței educaționale se asigură de la bugetul de stat prin UAT (unitățile administrativ-teritoriale). Printre **regulile de organizare a rețelei școlare** și a procesului educațional se numără funcționarea și dotarea corespunzătoare a fiecărei unități de învățământ cu spațiile și resursele necesare pentru desfășurarea procesului de sprijin educațional și psihopedagogic. Acestea includ printre altele „**cameră-resursă** pentru sprijin educațional și psihopedagogic și **cabinete de consiliere școlară**". „Camerele-resursă pentru sprijin educațional și psihopedagogic" trebuie să fie dotate corespunzător pentru desfășurarea activităților de consiliere, asistență psihopedagogică, sprijin educațional și alte servicii specifice. Ministerul Educației prin intermediul CNEI și CJRAE/CMBRAE **asigură resursele necesare achiziționării instrumentelor** de evaluare, iar prin intermediul CNFDCD și centrelor pentru cariera didactică (CCD), se asigură costurile necesare licențierii pentru utilizarea instrumentelor specifice, precum și costurile de formare pentru utilizarea instrumentelor licențiate.

Categoriile de personal din cadrul CJRAE/CMBRAE includ următoarele funcții: profesor-psihopedagog; profesor-consilier școlar; profesor-psiholog. Față de profilul ocupațional din COR (2010) care prevedea printre condițiile de acces deținerea unei diplome de licență în domeniile psihologie, științele educației sau științe socio-umane, noua lege extinde condițiile de angajare. Astfel, pentru **ocuparea funcțiilor didactice** personalul

care asigură serviciile de consiliere școlară trebuie să îndeplinească următoarele **condiții minime de studii**: (lt. g) pentru ocuparea funcțiilor didactice de **profesor psihopedagog**, cel puțin una din următoarele condiții: diplomă de licență cu specializări în domeniul Științele educației, diplomă de master cu specializarea „Psihopedagogie specială"; diplomă de licență cu specializări în domeniul psihologie, certificat de formare psihopedagogică totalizând 30 de credite ECTS și diplomă de master cu specializarea „Psihopedagogie specială"; (lt. o) pentru ocuparea funcțiilor didactice de **profesor-psiholog**: diplomă de licență cu specializări în domeniul psihologie și certificat de formare psihopedagogică cu 30 de credite ECTS; psiholog atestat profesional cu drept de liberă practică și certificat de formare psihopedagogică cu 30 de credite ECTS; q) pentru ocuparea funcției didactice de **profesor-consilier școlar**, cel puțin una din următoarele condiții: diplomă de licență în domeniul psihologie/ sociologie/ asistență socială, certificat de formare psihopedagogică cu 30 de credite ECTS și diplomă de master cu specializarea în domeniul „Consiliere școlară și în carieră"; diplomă de licență în domeniul științele educației/ pedagogie/ consiliere școlară și în carieră și diplomă de master cu specializarea „Consiliere școlară și în carieră".

Continuarea activității **profesorilor sociologi** în cadrul CJRAE/CMBRAE și cabinetelor de asistență psihopedagogică este condiționată de obținerea în termen de 5 ani (până la 1 septembrie 2028) a unei diplome de masterat cu specializarea consiliere școlară și în carieră.

Accesul la servicii de informare și consiliere școlară, profesională și intervenție psihologică și psihoterapie de calitate devine un drept statutar al elevilor, în calitate de beneficiarii primari ai învățământului preuniversitar și membri ai comunității școlare, drept asigurat inclusiv in cazul sancționării disciplinare a acestora pentru încălcarea prevederilor (art. 106 al. 2, 107. al. 1). În plus, elevul beneficiază, conform noii legi, de **sprijin personalizat** sau de grup din partea **personalului didactic, care exercită pe lângă rolul instructiv-educativ și următoarele roluri complementare** pentru desfășurarea optimă a activității educaționale: conector între toți beneficiarii procesului de educație, direcți sau indirecți, acordarea de sprijin elevilor prin **consiliere** și mentorat (Art. 167. al. 1). Obligațiile statutare ale personalului didactic se extind astfel la: „ sprijinirea excelenței și motivarea în învățare pentru atingerea potențialului maxim, descoperirea și valorificarea abilităților și talentelor elevilor; asigurarea echității și de șanse egale de acces și progres în educație pentru finalizare a studiilor; a integrității prin oferirea elevilor a unui set de repere valorice; a stării de bine a elevilor" (conform Art. 228). Prin noua lege, (conform Art. 192. 2) **consilierul școlar primește în plus, sprijin explicit în activitatea proprie și din partea personalului didactic auxiliar** pentru a asigura o abordare integrată a nevoilor elevului (profesioniști din domenii fundamentale ale dezvoltării adolescentului: sănătate, consiliere/ evaluare/ terapie psihologică și asistență socială).

Rolurile CJRAE/CMBRAE - Conform noii legi CJRAE/CMBRAE continuă să îndeplinească următoarele funcții (Art. 120. al. 5): „ de coordonare, monitorizare și evaluare a serviciilor specifice; de monitorizare a evoluției beneficiarilor serviciilor educaționale; de informare și documentare pentru beneficiarii serviciilor educaționale; de colaborare cu partenerii sociali din comunitate, precum și cu organizații și asociații la nivel național și internațional; de colaborare cu instituțiile care au atribuții în domeniul social, al sănătății, al ordinii publice și securității, în interesul beneficiarilor primari. CJRAE/ CMBRAE dezvoltă, coordonează, monitorizează și evaluează următoarele servicii: servicii de asistență

psihopedagogică pentru elevii în risc de excluziune școlară; servicii de consiliere vocațională, orientare școlară și profesională; servicii de evaluare, orientare/ reorientare dinspre învățământul special spre învățământul de masă și invers; servicii de mediere școlară; servicii de sprijin psihopedagogic pentru elevii cu CES integrați în învățământul de masă; servicii de sprijin, consiliere și formare a cadrelor didactice, în parteneriat cu CNFDCD și CCD; servicii de educație parentală; servicii de intervenție în situații de violență școlară, de mediere a conflictelor școlare și de consiliere a preșcolarilor/ elevilor implicați în situații de violență școlară; servicii de informare, consiliere și sprijin pentru personalul unităților de învățământ și pentru elevi în scopul prevenirii traficului și consumului de droguri, a delincvenței și predelincvenței juvenile și a altor comportamente de risc, precum și a oricărei forme de violență în spațiul școlar, inclusiv bullying, cyberbullying, hărțuire; servicii de facilitare a integrării sociale și culturale a preșcolarilor/elevilor în colectivul clasei/grupei și al unității de învățământ" (Art. 120. al. 6).

Tranziția în învățământul liceal/Certificarea rezultatelor învățării – Noua lege garantează accesul tuturor absolvenților învățământului gimnazial în învățământul liceal, „numărul locurilor alocate pentru primul an al învățământului liceal fiind cel puțin egal cu cel al absolvenților clasei a VIII-a", iar pentru o orientare corespunzătoare a absolvenților de gimnaziu spre specialifările/profilurile/filierele de liceu potrivite profilului personal de abilități și interese, se asumă accesul acestora pe întregul parcurs al gimnaziului la servicii de consiliere vocațională și de orientare școlară și profesională. Elevii care acced în învățământul liceal primesc la absolvirea gimnaziului diploma de absolvire și foaia matricolă pentru completarea portofoliului educational (conform Art. 100. al. 1, 2).

În plus, CJRAE/CMBRAE, are atribuții de **sprijin pentru unitățile de învățământ** preuniversitar de tipul „**Școli din spital**"prin activități de evaluare, asistență psihoeducațională și orientare școlară a elevilor, sau pentru pentru unitățile de învățământ preuniversitar în organizarea programului „Școala după școală". CJRAE/CMBRAE asigură cu prioritate **consiliere școlară/psihopedagogică** pentru anumite categorii de elevi: cei identificați ca fiind în **categoria cu risc de abandon școlar**, elevele gravide și elevii părinți. La nivelul CJRAE/CMBRAE se constituie **echipe multidisciplinare** menite să realizeze evaluarea, depistarea, intervenția timpurie, asistența psihopedagogică și monitorizarea corespunzătoare a tuturor copiilor identificați cu abilități cognitive scăzute și/sau socio-emoționale adaptive în raport cu vârsta și nivelul lor de școlarizare. CJRAE/CMBRAE contribuie cu **membri în consiliile** interinstituționale de coordonare a **zonelor de investiții prioritare** în educație.

Se extind în noua lege competențele unităților de învățământ în ceea ce privește **colaborarea interinstituțională**. Școlile au mandat să colaboreze cu furnizori acreditați din domeniul social, al sănătății, al ordinii publice și securității. Responsabilitatea asigurării **siguranței în unitățile de învățământ** preuniversitar revine unităților de învățământ preuniversitar care **colaborează cu** multiple instituții printre care autoritățile administrației publice locale, școlare (DJIP/DMBIP), ale poliției (DGPMB/IJP) sau jandarmeriei (DGJMB/IJJ), respectiv cu Centrele de prevenire, evaluare și consiliere antidrog și se raportează (conform Art. 65. 1) la **Planul național de combatere a violenței școlare** (PNCVS) având „obligația să stabilească și să pună în aplicare măsuri de sprijin pentru victimă/victime, respectiv măsuri de sprijin și sancțiuni pentru autor/autori adecvate la gravitatea cazului de violență, la cauzele/efectele posibile ale situației de violență și la nevoile educaționale/

profesionale, relaționale, sociale, psihologice și fizice ale celor implicați, la nivelul unității de învățământ" (conform Art. 65 al. 9). Unitățile de învățământ preuniversitar care asigură formarea inițială pot realiza independent **parteneriate** cu instituții de stat/private sau cu organizații neguvernamentale care pot să desfășoare activități de **pregătire practică în consiliere** și alte servicii în domeniu (Art. 170. al. 1, 6).

Unitățile de învățământ au obligații legale în asigurarea unui mediu **educațional incluziv** de calitate pentru toți beneficiarii primari ai educației. **Centrul Național pentru Educație Incluzivă** (CNEI) asigură pe lângă coordonarea metodologică a activității CJRAE/CMBRAE și **organizarea cadrului de asistență psihopedagogică, consiliere școlară și profesională**, prevenirea comportamentelor de risc, intervenție în situații de violență școlară destinate copiilor/elevilor în risc de excluziune școlară, dezvoltarea strategiilor de inserție socioprofesională a elevilor cu CES, colaborarea cu unitățile de învățământ tehnologic special în vederea inserției socioprofesionale a elevilor cu dizabilități pe piața muncii. CNEI prin intermediul CJRAE/CMBRAE și DJIP/DMBIP, nominalizează **comisiile județene responsabile cu orientarea școlară și profesională a copiilor și tinerilor cu CES** care stabilesc nivelul de sprijin necesar și a serviciilor de intervenție necesare în baza unei evaluări de specialitate, corespunzatoare vârstei, realizate prin teste standardizate, conform protocolului prevăzut la art. 68 alin. (6). Comisia elaborează **planul educațional personalizat,** care face parte din **portofoliul educațional al elevului** si include printre altele servicii pentru familie, psihologice și de asistență psihopedagogică, sprijin în învățare, facilitare.

Anexa 3

Sinteza observațiilor asupra rapoartelor individuale de activitate

Am primit și analizat din partea a 9 CJRAE/CMBRAE 33 de rapoarte individuale de activitate, dintre care 16 rural și 17 urban

Județ	Regiune	Urban	Rural
CJRAE 1	Regiunea Bucuresti-Ilfov	2	0
CJRAE 2	Regiunea Bucuresti-Ilfov	0	2
CJRAE 3	Regiunea Centru	2	2
CJRAE 4	Regiunea Nord-Est	2	2
CJRAE 5	Regiunea Nord-Vest	2	2
CJRAE 6	Regiunea Sud-Est	2	2
CJRAE 7	Regiunea Sud-Munteania	2	2
CJRAE 8	Regiunea Sud-Vest Oltenia	2	2
CJRAE 9	Regiunea Vest	3	2
		17	16
TOTAL		**33**	

Observații în urma analizei rapoartelor individuale de activitate	
Din 33 rapoarte analizate, în 31 am identificat activități derulate pentru mai multe niveluri (preșcolar, primar, gimnaziu, liceu, școală profesională). Doar 2 consilieri școlari au derulat exclusiv activități pentru liceu și școală profesională. Numărul beneficiarilor de consiliere individuală la liceu a variat de la 0 la 102/an, fără a avea informații cu privire la numărul de ședințe de consiliere derulate cu fiecare dintre aceștia. Numărul beneficiarilor participanți la activități de consiliere de grup la cabinet/la clasă/participanți la programe este mult mai mare decât al celor care au beneficiat de consiliere individuală și variază de la 1000 de beneficiari unici la 40. Acolo unde consilierul școlar a avut în responsabilitate mai multe niveluri educaționale, numărul activităților derulate la liceu a scăzut. Activitățile de consiliere individuală, consiliere de grup, consiliere la clasă și programele de prevenție/ informare în general au fost structurate în rapoartele de activitate pe 5 domenii: Autocunoaștere, Emoții, Învățare, Carieră, Stil de viață, corespunzătoare celor 5 domenii de dezvoltare din programele școlare de gimnaziu Consiliere și dezvoltare personală.	
Nu există un model de raportare care să arate clar numărul de beneficiari și numărul de activități pentru fiecare nivel educațional (ex.: nu reiese cu claritate câți elevi de nivel preșcolar, primar, gimnazial, liceal au fost avuți în vedere și câte activități au fost derulate pentru fiecare grup de beneficiari).	*Recomandare* Nevoile de consiliere ale beneficiarilor fiind diferite, e necesar să existe raportări cifrice ale acțiunilor derulate pe fiecare nivel educațional.
Pentru că există mai multe modele de raportare, este imposibil de centralizat datele la nivel național.	*Recomandare* De utilizat o scală unitară, fie 1-10, fie 1-5, pentru a sprijini centralizarea.
Rapoartele au diferite denumiri: Raport de activitate, Raport de justificare a activității, Raport final. Unele județe au solicitat doar rapoarte pe semestre, fără a exista și unul de sinteză anual. Alte județe au solicitat 2 tipuri de rapoarte anuale: unul statistic și altul narativ, e foarte greu de făcut legătura între raportul narativ și cu cel statistic	*Recomandări* Elaborarea unui model unitar/standardizat de raportare, cu aceeași denumire, în Excel, care să calculeze automat sumele, din rubricile completate anterior. Raportarea narativă să fie făcută pe rubricile din raportul statistic, pentru a detalia cifrele de acolo și a oferi exemple.
Aceleași activități sunt incluse în diferite secțiuni, de la județ la județ sau chiar de la consilier la consilier. Acest lucru dovedește că nu există o înțelegere unitară/clară, spre exemplu: ce anume se include la fiecare din cele 5 domenii, care e diferența dintre consiliere de grup la clasă și un program aplicat la clasă. De asemenea, diferite activități sunt raportate și la o secțiune, și la alta, apare o duplicare a cifrelor oferite care creează confuzie cu privire la numărul total de beneficiari, activități.	*Recomandare* Utilizarea pentru raportarea activităților de la liceu a celor 3 categorii tematice identificate în prezenta cercetare prin analiza factorială, cu oferirea prealabilă a unor exemple de activități ce pot fi raportate în cadrul fiecărei categorii.
Întrucât calculele totale sunt realizate manual, de multe ori sumele nu sunt corecte și/sau nu se înțelege cum au fost calculate.	*Recomandare* Realizarea raportării individuale în fișier Excel, cu calcularea automată a sumelor.

Consilierea de grup la cabinet o regăsim în foarte puține rapoarte, unele județe au exclus total această formă de consiliere și au raportat doar activitățile de consiliere colectivă. De asemenea, consilierea de grup (colectivă) în unele rapoarte înseamnă același lucru ca și programe de consiliere la clasă, în altele înseamnă un lucru diferit și este raportată diferit.	<u>*Recomandare:*</u> Clarificarea distincției dintre consiliere de grup/consiliere colectivă/consiliere la clasă/program de informare/prevenție, în cadrul unor documente metodologice unitare.
Participarea în diferite comisii a consilierului școlar o regăsim în multe rapoarte de activitate, însă nu se înțelege timpul alocat acestor tipuri de activități.	<u>*Recomandare*</u> Estimarea unei durate pentru acest tip de activități.
Anumite activități au tabele de raportare distincte, ex.: bullying, CES. Nu reiese dacă cifrele menționate acolo sunt distincte sau au fost incluse și în activitățile de consiliere individuală sau de grup menționate anterior.	<u>*Recomandare*</u> Includerea activităților pe tema bullying la domeniul Emoții/abilități socio-emoționale. CES să reprezinte o categorie distinctă pe lângă domeniile principale, pentru care să fie prezentat distinct numărul de beneficiari și numărul de activități
În raportări • Autocunoașterea și Emoțiile adesea se suprapun ca tematică și ca activități derulate. • Cariera și Învățarea adesea se suprapun ca tematică și ca activități derulate. • Stilul de viața are adesea ca tematică principală adicțiile, dar nu tot timpul programele de conștientizare/prevenire în acest domeniu sunt incluse aici, uneori sunt incluse la Autocunoaștere, alteori la Emoții, alteori la Prevenire, alteori sunt prezentate la exemple de Programe.	<u>*Recomandare*</u> O matrice mai clară cu domeniile pe care se raportează, cu explicarea tipurilor de activități/teme care pot fi incluse la fiecare domeniu.
Am identificat ca activități distincte, fără a fi incluse în cele 5 domenii ale consilierii individuale/de grup, și o serie întreagă de alte activități precum: • Analize de nevoi (chestionar) la început de an școlar • Consiliere pentru consum substanțe ilegale • Consiliere copii cu părinți plecați la muncă în străinătate • Consiliere copii în risc de abandon școlar • Consiliere pentru prevenire bullying • Consiliere pentru elevi cu CES • Consiliere părinți, profesori • Membru în comisii la nivel de școală/CCD/CJRAE/Inspectorat • Participare la ședințe metodice/lectorate • Derulare programe (se suprapun cu act de consiliere colectivă la clasă) • Colaborări cu ONG, instituții, asociații • Raportări ME, alte autorități pe diferite tematici	<u>*Recomandări*</u> O mai bună corelare între raportul de activitate și grila de evaluare a consilierilor școlari. Sintetizarea și includerea în cadrul rapoartelor de activitate a acestor activități în funcție de criteriile din fișa de evaluare a consilierului școlar, astfel încât atât consilierului să-i fie mai ușor să raporteze, cât și directorului CJRAE/CMBRAE să îi fie mai ușor să verifice activitățile realizate pentru criteriile din grila de evaluare.

• Planificari, evaluări, documente de management al activității la cabinet • Participare la concursuri școlare, olimpiade, supraveghere examene • Activități de formare profesională (cursuri, conferințe, elaborare ghiduri) • Activități de diseminare/promovare	

Anexa 4

CJRAE/CMBRAE care au participat la interviuri

Nr crt.	Județ
1	București
2	Brașov
3	Neamț
4	Satu-Mare
5	Tulcea
6	Ialomița
7	Mehedinți
	Ilfov – pilotare grila de interviu

Anexa 5

Distribuția respondenților în funcție de mediu

Mediu	Frec	Procent
urban	503	84,97
rural	89	15,03

Figura A. Distribuția în funcție de județ

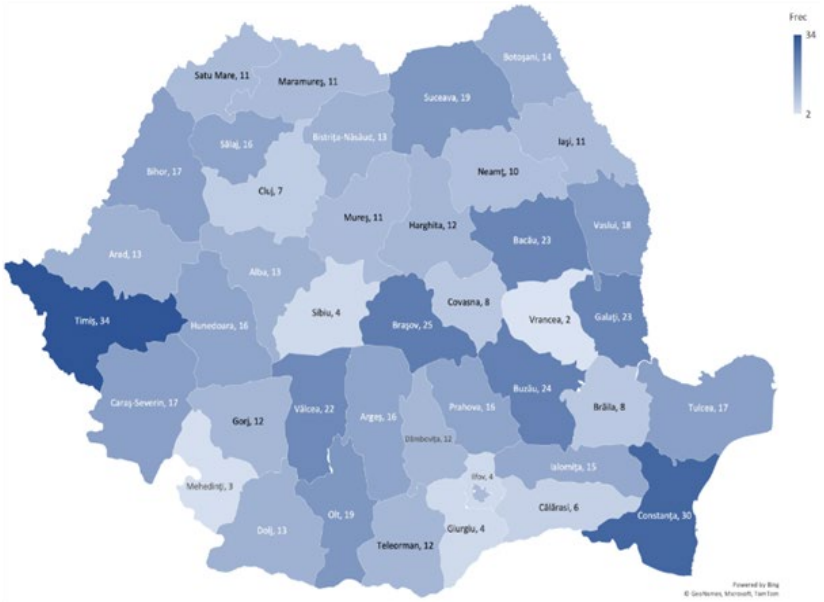

Distribuția respondenților, pe județe

Județ	Frec	Procent
Alba	13	2,20
Arad	13	2,20
Argeș	16	2,70
Bacău	23	3,89
Bihor	17	2,87
Bistrița-Năsăud	13	2,20
Botoșani	14	2,36
Brăila	8	1,35
Brașov	25	4,22
București	11	1,87
Buzău	24	4,05
Călărași	6	1,01
Caraș-Severin	17	2,87
Cluj	7	1,18
Constanța	30	5,07
Covasna	8	1,35
Dâmbovița	12	2,03
Dolj	13	2,20
Galați	23	3,89
Giurgiu	4	0,68
Gorj	12	2,03
Harghita	12	2,03
Hunedoara	16	2,70
Ialomița	15	2,53
Iași	11	1,86
Ilfov	4	0,68
Maramureș	11	1,86
Mehedinți	3	0,51
Mureș	11	1,86
Neamț	10	1,69
Olt	19	3,21
Prahova	16	2,70
Sălaj	16	2,70
Satu Mare	11	1,86
Sibiu	4	0,68
Suceava	19	3,21
Teleorman	12	2,03
Timiș	34	5,74
Tulcea	17	2,87
Vâlcea	22	3,72
Vaslui	18	3,04
Vrancea	2	0,34

Distribuția respondenților în funcție de sex

Sex	Frec	Procent
Feminin	548	92,57

Anexa 6

Distribuția respondenților în funcție de a doua specializare

Specializare_2	Frec
Psihologie	35
Pedagogie	8
Drept	6
Consiliere educațională	4
Asistență socială	3
Filosofie	3
Sociologie	3
Educație fizică	2
Management	2
Psihopedagogie	2
Administrație Publică Europeană	1
Asistent medical generalist	1
Automatizări și calculatoare	1
Chimie fizică	1
Desen institutor	1
Economie	1
Filologie	1
Geografie	1
Ingineria mediului	1
Limba și literatura română	1
Profesor învățământ primar	1
UTS	1

Distribuția respondenților în funcție de a treia specializare

Specializare_3	Frec
Consiliere educațională	2
Muzica institutori	1
Pedagogie	1
Psihopedagogie	1
Științe politice	1
TCM	1

Anexa 7

Numărul consilierilor după tipul de liceu

Tip_liceu	Frec
Tehnologic	310
Teoretic	242
Vocațional	81

Numărul consilierilor care lucrează la mai multe tipuri de licee

Combinație	Frec
Teoretic & Tehnologic	20
Teoretic & Vocațional	12
Tehnologic & Vocațional	9
Toate trei	0

Anexa 8

Numărul consilierilor acreditați CPR la comisii unice/mai multe comisii

Comisie unică/Combinație de comisii	Frec
edu	70
clinică	68
muncii	2
apărare	1
edu & clinică	64
edu & clinică & muncii	17
clinică & muncii & apărare	14
clinica & muncii	13
edu & clinică & muncii & apărare	9
edu & muncii & apărare	5
edu & muncii	4
edu & apărare	2
edu & clinică & apărare	2
clinică & apărare	1
clinică & muncii & apărare & metodol	1

Anexa 9

Exemple de activități de consiliere de grup: la cabinet, la clasă, programe

Nr crt	Tip liceu	Mediu	Niveluri ed.	Tematică activități la LICEU
1	Colegiu Național	*Urban*	Gimnaziu, Liceu	***Autocunoaștere*** • Povestea semințelor inter-cunoaștere – 10 cls • Totul despre mine - Poezia EU – 1 cls ***Emoții*** • Autocontrolul emoțional în diferite situații de viață (material pentru copiii care au membri ai familiei bolnavi de cancer) – 1 cls • Be an upstander în lupta cu violența - Proiect derulat în cadrul campaniei anti bullying CJRAE – 4 cls • Impactul emoțiilor asupra deciziilor – 1 cls • Cuvinte cheie pentru relațiile de calitate – 1 cls ***OSP*** • Tu tânărul de azi, viitorul de mâine – 3 cls • Competențele necesare tânărului absolvent – 1 cls • Tu tânărul de azi, viitorul de mâine. Aplicare MBTI – 2 cls
2	Colegiul ec.	*Urban*	Liceu, Șc. profesională	***Autocunoaștere*** • Cine sunt eu? – 8 cls • Comunicarea asertiva/pasivă/agresivă: Tehnici de îmbunătățire a comunicării eficiente – 3 cls ***Emoții*** • Stop Bullying in școala mea! – 5 cls • Managementul conflictului – 2 cls • Managementul stresului – Stresul dinaintea examenului de BAC-cum îl gestionăm? – 5 cls ***OSP*** • Planul meu de carieră – 2 cls ***Managementul învățării*** • Învățarea pentru Bacalaureat – 2 cls ***Stil de viață sănătos*** • Familiarizarea cu activitatea și cu beneficiile consilierii școlar. Prevenție comportamente de risc – 5 cls
3	Liceul tehnologic	*Rural*	Primar, Gimnaziu, Liceu	***Autocunoaștere*** • Cine sunt eu? – 1 cls Emoții • Știu, Pot, Fac! Stop bullying! – 1 cls ***OSP*** • Planul meu de carieră – 3 cls ***Stil de viață sanogen*** • Prevenirea consumului de substanțe – 4 cls

4	Colegiu Tehnic	*Urban*	Liceu tehnologic+ vocațional sportiv	***Consiliere de grup la clasă:*** 22 programe, 445 beneficiari • Autocunoaștere – 7 programe, 140 elevi • Emoții – 3 programe, 75 elevi • Cariera – 8 programe, 180 elevi • Stil de viață sănătos – 4 programe, 50 elevi ***Example programe liceu*** • Jobul ideal. Meseriile viitorului • Cum ar arăta emoțiile dacă le-aș avea • Inventarul valorilor • O clasă fără bullying • Drogurile nu te fac mare
5	Col Ind Alimentara	*Rural*	Preșcolar, Liceu	***Consiliere de grup:*** 52 elevi liceu, 24 grupuri și 24 ședințe (din care 6 online) ***Consiliere la clasă:*** 14 clase, toate OSP, 74 activități, 362 beneficiari ***Exemplu program de consiliere la clasă:*** Cariera mea, 68 elevi
6	Lic Tehnolo Ind alimentară	*Rural*	Gimnaziu, Liceu	***Exemple programe liceu:*** • Vreau o cariera! – clasele a XII-a • Îndrăznește să fii mare! (prevenirea abandonului) – clasele a IX-a, 6 ore, 25 elevi
7	Colegiu și grădiniță	*Rural*	Preșcolar, Liceu	***Exemple programe:*** • Identificarea factorilor care influențează alegerea carierei • Comportamente de risc – prevenție 6 act, 346 elevi liceu • Învățarea eficientă – intervenție 36 act, 426 elevi liceu • Prevenirea și eliminarea violenței a faptelor de corupție și discriminării în mediul școlar și promovarea interculturalității – 25 activități, 313 elevi
8	Lic Tehnologic	*Rural*	Liceu Șc profesională	***Consiliere de grup la cabinet:*** 129 elevi, 32 grupuri ***Consiliere de grup colectivă la clasă:*** 19 act, 128 elevi
				Exemple programe liceu: • Consiliere și dezvoltare personală – cls IX-XII, 86 ore, 178 elevi • Orientare in cariera – cls IX-XII, 8 ore, 37 elevi • Consiliere pentru invatamantul profesional tehnic – cls IX-XII, 6 ore, 24 elevi
9	Lic teoretic	*Rural*	Preșcolar, Gimnaziu, Liceu	***Consiliere de grup la cabinet:*** 21 grupuri, 45 elevi liceu ***Exemple programe liceu:*** • Prevenirea și combaterea violenței școlare – cls IX-XII, 4 ore, 15 beneficiari • Lumea profesiilor și piața muncii – cls a VIII-a si a XII-a, 3 ore, 10 beneficiari • Sa vorbim despre HIV-SIDA – cls IX-XII, 3 ore 15 part • Izbucnirile emoționale ale părinților – cls IX-XII, 2 ore, 12 părinți

10	Lic	*Rural*	Preșcolar, Primar, Gimnaziu, Liceu Șc profesională	***Consiliere de grup la cabinet:*** 8 grupuri, 106 elevi liceu ***Exemple programe:*** • Programe Stop violența – cls IX-XII, 12 ore, 116 elevi • OSP – cls a VIII-a si a XII-a, 20 ore, 148 elevi
11	CN	*Urban*	Gimnaziu, Liceu	***Exemple programe:*** • Viitorul începe azi! – 35 ore, 348 elevi • Fără bullying în clasa mea! – 11 ore, 60 elevi • Învață eficient! – 5 ore, 28 elevi
12	Lic Tehnologic	*Rural*	Primar, Gimnaziu, Liceu, Șc. profesională	Consiliere de grup colectivă: 6 grupuri, 13 elevi liceu și profesional
13	Col Ec	*Urban*	Primar, Gimnaziu, Liceu, Șc. profesională	Consiliere de grup: 5 grupuri, 13 elevi liceu și profesional Exemple programe: • Optimizarea procesului de învățare – cls IX-XII, 2 ore, 300 elevi • Pași către decizia de carieră – cls a XII-a, 2 ore, 138 elevi
14	Lic Teoretic	*Urban*	Gimnaziu, Liceu, Șc. profesională	Consiliere de grup colectivă: 47 grupuri și 1089 elevi liceu și profesional Exemple programe: • Program de OSP – cls a VIII-a și a XII-a 582 elevi • Club antidrog – cls a XI-a si a XII-a 253 elevi • ROSE – cls IX-XII 205 elevi • Mesaj către părintele meu – cls IX-XII, 62 elevi • Dincolo de aparențe – cls IX-XII, 51 elevi • Din grijă pentru copii – cls IX-XII, 53 elevi